

**”Kääriäisen kirkko” – Kouvolan
Vapaaseurakunnan synty ja kehitys 1932–1941**

Johanna Haaraoja
Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2017

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET		
Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta		Laitos – Institution Kirkkohistorian laitos
Tekijä – Författare Haaraoja, Johanna Marjukka		
Työn nimi – Arbetets titel ”Kääriäisen kirkko” – Kouvolan Vapaaseurakunnan synty ja kehitys 1932–1941		
Oppiaine – Läroämne Suomen ja Skandinavian kirkkohistoria		
Työn laji – Arbetets art Pro gradu	Aika – Datum Lokakuu 2017	Sivumäärä – Sidoantal 65
Tiivistelmä – Referat <p>Pro gradu -tutkielmassani tutkin Kouvolan Vapaaseurakunnan syntyprosessia ja seurakunnan perustajan ja esimiehen, salkkutehtailija Arvo Kääriäisen, roolia tässä prosessissa ajalla 1932–1941. Lähdeaineistona käytän Kouvolan Vapaaseurakunnan järjestämätöntä arkistomateriaalia, Kouvolan Sanomia, muistelmakirjoituksia, Arvo Kääriäisen sukulaisten käyttöön antamaa aineistoa, sähköpostihaastatteluita sekä Suomen Vapaakirkon vuosikertomuksia. Lähteiden avulla esittelen seurakunnan syntyprosessin vaiheet, ja tarkastelen Arvo Kääriäisen toiminnan merkitystä seurakunnan muotoutumiselle ja vakiintumiselle. Lisäksi tarkastelen seurakunnan synnyn luterilaisissa tahoissa aiheuttamia reaktioita ja seurakunnan suhteita muihin paikallisiin uskonnollisiin yhteisöihin. Keskityn tutkimuksessani kolmeen keskeiseen tapahtumaan: herätyksestä seurakunnaksi muotoutumiseen, oman rukoushuoneen ja kirkon saamiseen sekä Suomen Vapaakirkon seurakunnaksi rekisteröitymiseen.</p> <p>Tutkimuksestani selviää, että jo syksyllä 1931 Arvo Kääriäinen aloitti hengellisten kokousten pitämisen Kouvolassa. Kääriäinen oli itse saanut hengellisen herätyksen Helsingissä, ja hän tahtoi luoda Kouvolaan järjestäytynyttä vapaakirkollista toimintaa, koska sellaista ei tuolloin siellä vielä ollut. Vapaakirkollinen liikehdintä sai lyhyessä ajassa runsaasti kannatusta Kouvolassa, ja Kouvolan Vapaaseurakunta perustettiin Kääriäisen aloitteesta keväällä 1932. Herätyksestä seurakunnaksi järjestäytyminen tapahtui nopeasti. Pian Kouvolan Vapaaseurakunta sai myös oman rukoushuoneen vuonna 1933 ja kirkon vuonna 1936. Suomen Vapaakirkon seurakunnaksi Kouvolan Vapaaseurakunta rekisteröitiin vuonna 1941. Tätä ennen seurakunta kuului siis Vapaan lähetyksen alaisuuteen.</p> <p>Kouvolan Vapaaseurakunnan jäsenmäärä nousi vuosi vuodelta aikavälillä 1932–1941. Seurakunta hoiti toiminnastaan tiedottamisen tehokkaasti ilmoittamalla hengellisistä kokouksista kuukausittain alueen valtalehdessä, Kouvolan Sanomissa. Vapaaseurakunnan toiminta kiinnosti monista eri kirkkokunnista olevia ihmisiä, ja naisia oli seurakunnan jäsenistöstä huomattava enemmistö alusta asti. Kouvolan Vapaaseurakunta kilpaili jäsenistä paikallisen helluntaiseurakunnan kanssa, mutta muuten välit muihin uskonnollisiin yhteisöihin olivat neutraalit, eikä luterilaiseltakaan taholta tullut muutamaa lehtikirjoitusta suurempaa vastustusta.</p> <p>Tutkimukseni osoittaa, että Arvo Kääriäisen rooli Kouvolan Vapaaseurakunnan alkuvaiheissa oli merkittävä. Kääriäinen toimi seurakunnan esimiehenä alusta asti. Hän organisoி seurakunnan toimintaa ja oli aktiivisesti mukana seurakunnan elämässä. Kääriäinen rahoitti suurelta osin seurakunnan rukoushuoneen ja kirkon hankkimisen, ja hänellä oli paljon vastuuta seurakunnan raha-asioiden hoitamisessa. Kääriäinen mahdollisti seurakunnalle pysyvät tilat, mikä vaikutti siihen, että Kouvolan Vapaaseurakunnan toiminta saattoi vakiintua, ja sen toimintaa pystyttiin kehittämään tehokkaasti. Arvo Kääriäistä voidaan oikeutetusti pitää Kouvolan Vapaaseurakunnan perustajana. Seurakunnan alkuvaiheissa oli kuitenkin mukana myös monia Suomen Vapaakirkon johtohenkilöitä, kuten Eeli ja William Jokinen, ja seurakunnassa vieraili paljon vapaakirkollisissa piireissä tunnettuja puhujia.</p>		
Avainsanat – Nyckelord Arvo Kääriäinen, Suomen Vapaakirkko, Kouvola, Kouvolan Vapaaseurakunta, vapaaseurakunnat		
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia		
Muita tietoja		

Sisällys

I Johdanto	2
1. Tutkimustehtävä	2
2. Monimuotoinen vapaakirkollisuus Suomessa 1900-luvun alkuvuosikymmeninä	7
3. Kouvolan kauppala 1930-luvulla	10
4. Salkkutehtailija Arvo Kääriäinen (1899–1980)	12
II Herätyksestä seurakunnaksi 1931–1932	15
1. Arvo Kääriäinen muistelee herätyksen alkuaikaa	15
2. Kokouksista tiedotetaan Kouvolan Sanomissa	20
3. Kouvolan Vapaaseurakunta perustetaan 1932	25
III Salkkutehtaalle ja oman kirkon tiloihin 1933–1936	32
1. Kuusankosken kirkkoherra ottaa kantaa herätysaaltoon	32
2. Rukoushuone Elim Salkkutehtaalle 1933	38
3. Oman kirkon hankkiminen ja käyttöön vihkiminen 1936	42
IV Sota-aikaa seurakunnassa ja Suomen Vapaakirkon seurakunnaksi rekisteröityminen 1939–1941	48
1. Talvisota ei lamautta seurakuntaa	48
2. Rekisteröityminen Suomen Vapaakirkon seurakunnaksi jatkosodan kynnyksellä ...	51
V Johtopäätökset	56
VI Liitteet	60
VII Lähteet ja kirjallisuus	61

I Johdanto

1. Tutkimustehtävä

Salkkutehtailija Arvo Kääriäinen (1899–1980) aloitti hengellisten kokousten pitämisen kotonaan, Kouvolassa, syksyllä 1931, ja pian voitiin alkaa puhua hengellisestä herätyksestä. Jo seuraavana vuonna, keväällä 1932, perustettiin Kouvolan Vapaaseurakunta. Suomen Vapaakirkon seurakunnaksi rekisteröityminen tapahtui virallisesti vuonna 1941. Aikavälillä 1932–1941 kokouksia ehdittiin pitää niin tilaisuuksia varten vuokratussa Rautatieläisten talossa, Kääriäisen Salkkutehtaan tiloissa kuin seurakunnan ensimmäisessä omassa kirkkorakennuksessa. Jälkimmäisen suunnitteluun ja rakennuskustannuksiin sekä seurakunnan toiminnan organisoimiseen Kääriäinen itse osallistui vahvasti. Kääriäistä pidetään seurakunnan perustajana, ja hän toimi pitkään seurakunnan esimiehenä.¹

Kouvolan Vapaaseurakunnan perustamisprosessia tai itse Arvo Kääriäistä ei ole vielä tutkittu, joten tartun aiheeseen tässä pro gradu -työssäni.

Tutkimuksessani selvitän, millainen oli seurakunnan syntyprosessi, ja kuinka paljon Arvo Kääriäinen vaikutti Kouvolan Vapaaseurakunnan syntymiseen ja seurakunnan toimintaan vuosina 1932–1941. Mikä oli Arvo Kääriäisen rooli seurakunnan elämässä? Onko oikeutettua pitää Arvo Kääriäistä ensisijaisena perustajana? Oliko syntyprosessissa mukana muitakin henkilöitä? Oliko seurakunnan perustaminen protesti jollekin? Millaista toimintaa Kouvolan Vapaaseurakunnalla oli, ja keitä se houkutteli piiriinsä? Etsin myös vastausta siihen, miten vapaaseurakunnan perustamiseen ja toimintaan suhtauduttiin Kouvolassa; miten luterilaiset tahot reagoivat vapaaseurakunnan syntymiseen, ja millaiset välit vapaaseurakunnalla oli muiden paikallisten uskonnollisten yhteisöjen kanssa.

Tutkimukseni etenee kronologisesti, mutta en käy jokaista vuotta yksityiskohtaisesti läpi, vaan tarkastelen Kouvolan Vapaaseurakunnan alkuvaiheiden kolmea keskeistä tapahtumaa: herätyksestä seurakunnaksi muotoutumista, oman rukoushuoneen ja kirkon saamista ja Suomen Vapaakirkon seurakunnaksi rekisteröitymistä. Pyrin antamaan näkökulmia tapahtumiin Arvo Kääriäisen, vapaaseurakunnassa järjestetyn toiminnan ja vapaakirkollisen liikehdinnän synnyttämien reaktioiden kautta. Aikarajaukseni alkaa vuodesta

---

¹ Talvi 1984, 449–451; Kääriäinen 2004, 82–83; Kouvolan Vapaaseurakunnan historia s.a.

1932, mutta olen ottanut mukaan myös syksyn 1931, koska silloin vapaakirkollinen herätys Kouvolassa sai alkunsa, ja syksyn tapahtumat selittävät vapaaseurakunnan syntyä.

Pääasiallisina lähteinä käytän Kouvolan Vapaaseurakunnan järjestelemätöntä arkistomateriaalia ja seurakunnan nettisivuilla olevaa historiatietoa, *Suomen Vapaakirkon vuosikertomuksia* ajalta 1932–1941, Arvo Kääriäisen sukulaisten käyttöön antamaa materiaalia sekä *Kouvolan Sanomia*. Hämeenlinnan Kansallisarkistossa sijaitsevasta Suomen Vapaakirkon arkistosta olen saanut myös kopiot Kouvolan Vapaaseurakunnan sihteerin allekirjoittamasta lähetekirjeestä, Kouvolan Vapaaseurakunnan säännöistä ja katkelmasta perustamispöytäkirjaa. Alkuperäiset paperit ovat osana Kouvolan Vapaaseurakunnan arkistomateriaalia. Lisäksi käytän lähteenä tunnetun vapaakirkollisen vaikuttajan ja saarnaajan, William Jokisen (1889–1958), muistelmateosta *Myrskyisät vuotemme* siltä osin, kun Jokinen kuvailee lyhyesti Kouvolan Vapaaseurakunnan syntyvaiheita.²

Kouvolan Vapaaseurakunnalta sain käyttöön kaksi pöytäkirjaa, kaksi historiikkia sekä asiakirjat kirkon hankkimisesta ja seurakunnan rekisteröinnistä. Pöytäkirjoista ensimmäinen, *Kouvolan Vapaaseurakunnan pöytäkirja*, on ajalta 17.5.1932–30.11.1941. Se sisältää perustamispöytäkirjan, vanhimmiston kokouksien pöytäkirjamerkintöjä sekä seurakunnan yleisiä kokouksia. Kokouksien määrä vaihtelee vuosittain yhdestä yhdeksään. Toinen pöytäkirja on *Vanhimmiston pöytäkirja*, joka on vuosilta 1936–1959. Käytän siitä aineistoa vuosilta 1936–1941, jolloin kokouksia on pidetty yhdestä kolmeen vuosittain.³

Vapaaseurakunnan historiikeilla tarkoitan kahta lyhyttä konekirjoitettua tekstiä. Kyse ei ole kovakantisista painetuista historiikeista, mutta käytän historiikki-nimitystä selkeyden vuoksi. Ensimmäinen historiikki on Juho Heikki Anttilan, Kouvolan Vapaaseurakunnan ensimmäisen rahastonhoitajan, kirjoittama viisisivuinen sivunumeroitu teksti *Kouvolan Vapaaseurakunta – Sen alku ja kehitys*. Siinä käsitellään lyhyesti vuosia 1931–1941.⁴ Historiikissa ei ole merkintää kirjoitusajankohdasta, mutta *Kouvolan Vapaaseurakunnan pöytäkirjasta* 5.11.1936 selviää, että Anttilaa on erikseen pyydetty historiikin

---

² Kouvolan Vapaaseurakunnan järjestämätön arkisto; HMA SVKA IEa:1; Suomen Vapaakirkon vuosikertomukset 1932–1941; KS 1932–1936; Jokinen 1956; Kääriäinen 2004; Kääriäinen 2016; Yksityisten hallussa oleva materiaali; Kouvolan Vapaaseurakunnan historia s.a.

³ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 1932–1941; Vanhimmiston ptk. 1936–1959.

⁴ Anttila 1944.

kirjoittajaksi, ja hän on siihen suostunut. Tämän perusteella kirjoitustyö on aloitettu loppuvuodesta 1936. Anttila mainitsi tekstissään jo kirjoitusajankohtana edesmenneen Kuusankosken kirkkoherran, Johannes Gabriel Laasosen (1878–1941), sekä sen, että vapaaseurakunnan kirkon vihkimisestä oli jo kahdeksan vuotta, joten kirjoitustyö on saatettu loppuun vuonna 1944.⁵ Toinen historiikki on vähän yli kolmesivuinen teksti *Kouvolan Vapaaseurakunnan 10:men-vuotis historiikki*, johon ei ole merkitty kirjoittajaa, eikä kirjoittamisajankohtaa. Käytän kyseistä tekstiä varauksella ja vain siltä osin, kun se tukee muita lähteitä.⁶ Kirkon ostoon liittyvät paperit taas ovat yksittäisiä dokumentteja, joista voidaan nähdä ostoprosessin tietoja, kuten ostohinta, takaajat ja päivämäärät.⁷ Näiden dokumenttien avulla rekonstruoin vapaaseurakunnan syntyprosessia. Ne auttavat tapahtumien ajallisessa hahmottamisessa ja antavat tietoa mukana olleista henkilöistä. *Suomen Vapaakirkon vuosikertomukset* auttavat puolestaan ymmärtämään vapaakirkollisuuden yleistä tilannetta maanlaajuisesti. Ne antavat tilastollista tietoa seurakuntien jäsenmääristä, ja jokaisesta seurakunnasta on jonkinlainen maininta jokaiselta vuodelta.⁸

Ritva Sorvalin ja Nea Ilmevallan toimittamaan teokseen *Meitä on moneksi – Kouvolan kansalaisopiston paikallishistoriaryhmän antologia Unto Seppäsen juhluvuonna 2004* sisältyy Leevi Kääriäisen isästään kirjoittama muistelmateksti, jonka olen saanut Leeviltä myös erillisenä kopiona käyttööni.⁹ Lisäksi olen saanut muutaman Arvo Kääriäisen itsensä kirjoittaman tekstin kopiot: kaksi päiväkirjamerkinnän omaista tekstiä sekä yhden kirjeen. Käsini kirjoitetut päiväkirjamerkinnät ovat kuitenkin sisällöllisesti irrallisia tutkimukseni kannalta, eikä niitä ole päivätty, joten rajaan ne vaikeakäyttöisyyden vuoksi lähteistä pois. Sen sijaan kirje, joka on allekirjoituksesta ”Perheen isä” päätellen tarkoitettu hänen perheensä joskus luettavaksi, on tutkimukseni kannalta olennainen. Se on kirjoitettu kirjoituskoneella, ja siihen on käsin tehty korjauksia. Kirjeestäkin päiväys puuttuu, mutta Kääriäinen muistelee siinä vapaaseurakunnan alkuvaiheita, joten se valottaa hänen näkökulmaansa seurakunnan synnystä ja auttaa luomaan kuvaa hänen persoonastaan.¹⁰

---

⁵ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 5.11.1936; Anttila 1944.

⁶ Vapaaseurakunnan 10:men-vuotis historiikki s.a.

⁷ Kouvolan Vapaaseurakunnan järjestelemätön arkisto.

⁸ Suomen Vapaakirkon vuosikertomukset 1932–1941.

⁹ Sorvali & Ilmevalta 2004.

¹⁰ Kääriäinen perheelleen s.a.

Markku Lehtiseltä, lapsenlapselta, sain käyttööni Arvo Kääriäisen oman Raamatun. Se on painettu vuonna 1934, ja sen nahkakanteen on painettu koristeellisin kirjaimin ”A. Kääriäinen”, joten on todennäköistä, että se on teetetty ja otettu käyttöön samana vuonna. Se sisältää Kääriäisen omia käsin ja suttuisella käsialalla kirjoitettuja muistiinpanoja, mutta niihin ei ole merkitty päiväyksiä. Ne voivat olla miltä vuosikymmeneltä tahansa, eikä niissä ole sisällöllisesti tutkimukseni kannalta mitään olennaista. Muistiinpanot ovat niukkoja. Niissä on aina jokin raamatunkohta, ja lyhyitä, usein sanalyhenteitä täynnä olevia kommentteja, joista on vaikea päätellä asiayhteyttä. On mahdotonta sanoa, onko muistiinpanoja tehty esimerkiksi omaksi iloksi, vai puheiden aihioiksi. Raamatun väliin on aseteltu myös kaikenlaisia muistoesineitä, kuten valokuvia, kirjanmerkkejä ja postikortteja. Dokumenttina Raamattu on mielenkiintoinen, mutta rajaan sen tutkimukseni lähteistä pois sen vaikeakäyttöisyyden ja muistiinpanojen ajoitusongelmien sekä sisällön niukkuuden takia.

Kimmo Kääriäiseltä, Arvo Kääriäisen lapsenlapselta, olen saanut omaksi yhden kappaleen syksyllä 2016 julkaistua kirjaa *Punaisen lakin tarina – Hirvijahdissa Hankoniemellä 1943–2013*, joka kertoo Kääriäisten suvun metsästysharrastuksesta sekä kopion Kääriäisen virkatodistuksesta. Kirja ei ajallisesti osu tutkimukseeni, mutta siinä on esitelty Arvo Kääriäistä ja muita perheenjäseniä pienissä yksittäisissä artikkeleissa. Kirja auttaa luomaan kuvaa Arvo Kääriäisen persoonasta ja perheestä. Virkatodistus sen sijaan on ensisijainen lähde, koska se perustuu Haukivuoren seurakunnan kirkonkirjojen tietoihin. Virkatodistus sisältää tutkimukseni kannalta tärkeitä yksityiskohtia Kääriäisen elämästä.¹¹

Lisäksi olen haastatellut sähköpostitse Arvo Kääriäisen lastenlapsia ja hänen poikaansa Leevi Kääriäistä. Haastatteluun osallistui viisi henkilöä. Kysymykset olivat samat kaikille haastateltaville. Kysymykset koskivat Arvo Kääriäisen persoonaa, ensimmäistä avioliittoa, vapaakirkollisuutta ennen Kouvolaan muuttoa, suhdetta luterilaiseen kirkkoon sekä suhdetta politiikkaan 1930-luvulla. Nämä kaikki ovat yksityiskohtia, joita ei muiden lähteiden avulla pysty selvittämään. Haastattelukysymykset ovat työni liitteenä, ja haastattelut jäävät minun haltuuni.¹² Haastattelujen yhteydessä Pirjo Kääriäinen, Arvo Kääriäisen vanhimman pojan tytär, antoi käyttööni kopion isänsä Keijon (1923–2001)

---

¹¹ Arvo Kääriäisen virkatodistus; Kääriäinen 2016.

¹² Haastattelut.

kirjoittamasta hautajaispuheesta. Siinä hahmottuu koko Arvon elämäнкаari.¹³ Myös Arvon itsensä kirjoittamia tekstejä oli säilynyt muutamia: kirjoitus hänen omasta isästään sekä hänen laatimansa muistoruno äitinsä hautajaisiin vuodelta 1939. Näistä sain kopiot, mutta sisällöllisesti ne eivät olleet tutkimukseni kannalta olennaisia, joten rajasin ne lähteistä pois. Samoin rajasin lähteistä pois Satu Kantolalta käyttööni saamani kopion hänen äitinsä Kaija Mäkelän (o.s. Kääriäinen), Arvon tyttären, päiväkirjasta, koska se on vuodelta 1942, eikä sisällä tutkimukselleni olennaista tietoa.

Lähteinä käytän myös Kouvolan Vapaaseurakuntaa käsitteleviä kirjoituksia sekä vapaakirkollisten omia ilmoituksia *Kouvolan Sanomista* vuosilta 1932–1936.¹⁴ Lehtikirjoitukset auttavat hahmottamaan sitä, miten vapaakirkollisesta toiminnasta uutisoitiin ja miten paikallisella tasolla reagoitiin vapaaseurakunnan perustamiseen luterilaisissa seurakunnissa. Ilmoitukset taas kertovat vapaaseurakunnan tiedotuksesta ja kokousten määrästä. Ne auttavat ymmärtämään tapahtumien kulkua. Ilmoituksien kohdalla on otettava huomioon se, että jokin ilmoitus on saattanut jäädä huomaamatta, koska ne ovat pieniä ja niiden sijainti lehdessä on vaihdellut. Ilmoitusten huomaamista ja lukemista on vaikeuttanut myös se, että välillä lehdissä muste on suttaantunut tai osa kirjaimista ei muuten ole luettavissa.

Kokonaisuudessaan lähdemateriaali on siis suurelta osalta järjestelemätön ja hajanainen, ja olen saanut lähteitä käsiini ripotellen monilta eri tahoilta, mikä on ollut työni kannalta haasteellista. Osa mahdollisista lähteistä on myös hävitetty tai kadoksissa. Lisäksi kysyin Kouvolan seurakunnan arkistosta, onko tutkimaltani ajalta kirkkoneuvoston pöytäkirjoissa mainintaa vapaakirkollisesta toiminnasta, mutta selvisi, että aihetta ei ole pöytäkirjojen mukaan kirkkoneuvostossa lainkaan käsitelty. Kouvolan Kaupunginarkistosta taas vastattiin kyselyyni Arvo Kääriäisestä, Salkkutehtaasta ja vapaaseurakunnasta, ettei heillä ole aiheesta mitään arkistomateriaalia.

Tutkimukseni tukena käytän kirjallisuutta, jossa käsitellään Suomen Vapaakirkkoa ja Kouvolan historiaa sekä 1930-luvun yhteiskunnallista ilmapiiriä. Suomen vapaakirkon muotoutumisen tarkastelussa auttaa Juha Sepon väitöskirja *Uskovien yhteisö vai valtionkirkko - Uskonnolliset vähemmistöyhteisöt ja evankelis-luterilaisesta kirkosta eroaminen Suomessa vuosina 1923–1930*.

---

¹³ Keijo Kääriäisen muistopuhe hautajaisissa 6.8.1980.

¹⁴ KS 1932–1936.

Tutkimus valottaa Suomen Vapaakirkon syntyä ja historiaa.¹⁵ Suomen Vapaakirkosta on tehty myös useita pro gradu -tutkielmia eri näkökulmista, ja tukeudun niihin, koska muuta tutkimusta on vähän. Esimerkiksi Osmo Koskisen *Kaste Suomen Vapaakirkossa* valottaa vapaakirkollisuuden vaihteita ja opillisia kysymyksiä 1900-luvun alkupuolella.¹⁶

Kouvolan historiaa taustoitan Veikko Talven paikallishistoriateoksen *Kouvolan historia II osa – 1880-luvulta talvisodan syttymiseen* avulla. Teos antaa kattavan kuvauksen Kouvolaan 1930-luvulta.¹⁷ Lisäksi käytän Jaana Juvosen *Kouvolan historia III – Kouvola 1939–2003 – Kauppala, läänin pääkaupunki, aluekeskus* -teosta, jossa kerrotaan lyhyesti Kouvolan kaupungin alkuvaiheista, vaikka se muuten sijoittuu Veikko Talven teoksen jatkoksi.¹⁸ Kouvolan paikallishistoriaa valottaa myös Mirja Turusen ja Pekka Siukkolan toimittama teos *Vaaksan verran vasemmalla – Kouvolan työväenyhdistys 1905–2005*.¹⁹

Koska vuoden 1918 sisällissodan tapahtumat vaikuttivat yhteiskunnalliseen ilmapiiriin ja kouvolaalaisten elämään ja asenteisiin yhä 30-luvulla, olen katsonut tarpeelliseksi käyttää myös sisällissotaa ja sen vaikutuksia seuraaviin vuosikymmeniin käsittelevää kirjallisuutta. Apuna ovat olleet muun muassa Mirja Turusen väitöskirja *Kouvolan veripellot – Poliittinen terrori Pohjois-Kymenlaaksossa 1918* ja Niko Huttusen tutkimus *Raamatullinen sota – Raamatun käyttö ja vaikutus vuoden 1918 sisällissodan tulkinnoissa*, Ulla-Maija Peltosen väitöskirja *Punakapinan muistot – Tutkimus työväen muistelukerronnan muotoutumisesta vuoden 1918 jälkeen* sekä Johanna Paasosen pro gradu -tutkielmaa *Viha, epäluulo, pelko – Pappeihin kohdistunut punainen terrori kansalaissodassa 1918*.²⁰

2. Monimuotoinen vapaakirkollisuus Suomessa 1900-luvun alkuvuosikymmeninä

Vapaakirkollista liikehdintää oli Suomessa ollut havaittavissa jo 1870-luvulta lähtien, mutta vapaakirkolliset järjestäytyivät ensimmäisen kerran vasta vuonna 1889 Vapaa sisälähetys -nimekkeen alle.²¹ Vapaa sisälähetys tarkoitti luterilaisen

---

¹⁵ Seppo 1983.

¹⁶ Koskinen 1977.

¹⁷ Talvi 1984.

¹⁸ Seppo 1983.

¹⁹ Turunen 2005; Turunen & Siukkola 2008.

²⁰ Paasonen 1996; Peltonen 1996; Huttunen 2010.

²¹ Seppo 1983, 21, 50; Heino 1997, 77–78.

kirkon sisällä toiminutta evankelioimis- ja lähetystyön keskusorganisaatiota.²² Järjestäytymisen seurauksena vapaakirkollisuus irtautui seurakunnallisesta elämästä evankelis-luterilaisen kirkon sisällä.²³ Yksi olennainen syy tähän oli erilainen ehtoolliskäsitys.²⁴ Vapaakirkollisen uskonnollisen sanoman peruspilarit olivat henkilökohtainen uskonratkaisu, Jumalan armon julistaminen ja uskovien keskinäinen yhteys. Se, että uskova löysi elämän Jeesuksessa, antoi itsensä Jumalan käyttöön ja näin saavutti yhteyden muiden uskonratkaisun tehneiden kanssa, oli tärkeintä. Keskiössä oli tavoite toteuttaa Uuteen testamenttiin pohjautuva uskovien seurakuntajärjestys, jonka tunnusmerkkeinä olivat selvärajainen seurakuntakuri sekä ehtoollinen, joka oli avoin ainoastaan uskoville. Uskovien kasteesta ei sen sijaan aluksi tehty kynnyskysymystä, eikä ehtoolliselle osallistuminen sitä edellyttänyt. Uskovien yleinen pappeus taas oli olennainen asia, ja se tarkoitti pysyvää lähetys- ja todistustehtävää kaikille vapaaseurakunnan jäsenille.²⁵

Suomen vapaakirkollisuudessa oli siis alun perin kyse luterilaisen kirkon sisällä toimineesta allianssiyhteisöstä. Allianssihakuisuus oli ominaista vapaakirkolle, ja sen piirteitä olivat sekä yhteistyöhalukkuus että sallivuus opillisissa asioissa. Esimerkiksi kaste- ja sovitusopillisia katsomuksia oli vapaakirkollisuuden piirissä erilaisia. Tämä oli mahdollista siksi, että opin sijaan yhteinen uskonkokemus oli vapaakirkollisia yhdistävä tekijä, eikä se noudattanut tunnustuskuntarajoja.²⁶ Tutkija Harri Heinon mukaan tyypillistä Suomen Vapaakirkolle onkin ollut evankelioiva julistus, uudestisyntymisen ja pyhityselämän painottaminen, henkilökohtaisen uskon tunnustaminen, omasta uskosta todistaminen sekä seurakuntien itsenäisyyden korostaminen. Vapaakirkollisuudessa kiellettyjä ovat olleet sellaiset maalliset hovit kuten kortinpeluu, tanssi ja alkoholi.²⁷

Vapaan lähetysten jälkeen seuraava askel vapaakirkollisuuden järjestäytymisessä otettiin 1920-luvulla. Vuonna 1922 Suomessa hyväksyttiin uusi uskonnonvapauslaki, joka mahdollisti sen, ettei täysi-ikäisen Suomen kansalaisen ollut enää pakko kuulua luterilaiseen kirkkoon vakaumuksensa vastaisesti. Lain mukaan yksityiseen ja julkiseen uskonnonharjoittamiseen oli oikeus kaikilla, kun

---

²² Seppo 1983, 50.

²³ Heino 1997, 78.

²⁴ Westin 1975, 477.

²⁵ Seppo 1983, 22–23; Antikainen 2003, 29.

²⁶ Seppo 1984, 23.

²⁷ Heino 1997, 77–79.

se oli hyvien tapojen mukaista, eikä loukannut lakia. Tämä ei koskenut vain kirkkoja ja rekisteröityjä uskonnollisia yhdyskuntia; myös sellaiset henkilöt, jotka eivät kuuluneet minkäänlaiseen uskonnolliseen yhdyskuntaan, saivat oikeuden julkisen uskonnonharjoittamisen toimeenpanoon ja yhteisölliseen uskonnonharjoitukseen.²⁸ Laki tuli voimaan alkuvuodesta 1923, ja Suomen vapaakirkolliselle liikkeelle tämä tarkoitti sitä, että sen oli mahdollista rekisteröityä uskonnolliseksi yhdyskunnaksi. Tämä tapahtui 1.2.1923.²⁹ Vapaakirkollinen liike oli ollut Suomen uskonnollisista vähemmistöyhteisöistä kaikkein merkittävin, ja rekisteröityminen uskonnolliseksi yhdyskunnaksi tapahtui välittömästi uuden lain astuttua voimaan. Koska kaikki vapaakirkollisen liikkeen kannattajat eivät kuitenkaan heti halunneet irtautua luterilaisen kirkon piiristä, Suomen Vapaakirkon jäsenmäärä jäi aluksi alle tuhannen.³⁰

Suomen luterilaiseen kirkkoon lain voimaantulo vaikutti niin, että noin 22 000 ihmistä erosi kirkosta vuoden 1923 aikana. Yhteensä vuosina 1923–1930 kirkosta erosi vähän yli 52 000 ihmistä. Suurta kirkossa pelättyä eroamisaaltoa ei siis tullut. Lisäksi suurin osa kirkosta eronneista henkilöistä siirtyi siviilirekisteriin, eikä esimerkiksi uskonnollisiin yhdyskuntiin. Vakavaa kilpailua ei uskonnolliselle kentälle syntynyt, mutta kirkon johto ja papisto silti paheksuivat kirkosta eroamista ja olivat ilmiöstä pahoillaan.³¹ Läheskään kaikki kirkosta eroamisen syyt eivät myöskään olleet uskonnollisia.³²

Tässä vaiheessa opillisesti selkeimmät erot valtionkirkkoon olivat edelleen ehtoollikäsityksessä ja seurakuntajärjestyksessä, mutta lisäksi tuli myös aiempaa selkeämpi kanta kastekäsitykseen. Vapaakirkoksi järjestäytyminen edellytti oman Tunnustuksen laatimista sekä opin, jäsenistön, päätäntävällän ja toiminnan määrittävää Yhdyskuntajärjестystä, ja aikuiskaste eli uskovainkaste linjattiin niissä ensisijaiseksi kasteeksi. Kastetta pidettiin uskonratkaisun merkinä, ja se oli avain yhteisön jäseneksi pääsemiseen. Mahdollisuus lapsikasteeseen oli yhä olemassa, mutta se oli toissijainen kaste, jonka saattoi toimittaa kuka tahansa seurakunnan jäsen. Uskovainkasteen toimitti taas seurakunnan vanhimmiston tähän tehtävään valitsema jäsen. Arvotusero näkyi siis kastajan asemassa. Uskovainkaste oli yhdyskunnan silmissä arvostetumpi kuin lapsikaste, mutta Tunnustuksessa ja

---

²⁸ Reijonen 1980, 306, 324; Seppo 1983, 187–188.

²⁹ Seppo 1983, 197, 227.

³⁰ Lauha 1993, 38.

³¹ Kena 1979, 337; Seppo 1984, 199; Lauha 1993, 37–38.

³² Peltonen 2009, 150.

Yhdyskuntajärjestyksessä haluttiin pitää esillä erilaisten opillisten näkemysten mahdollisuus. 1920-luvun loppupuolella aikuiskasteen merkitys kuitenkin kasvoi, ja keskustelu aiheesta Vapaakirkon sisällä lisääntyi, koska kilpailu jäsenistä helluntailiikkeen kanssa oli kovaa ja toisaalta haluttiin tehdä pesäeroa luterilaisen opin mukaisesti ajatteleviin vapaakirkollisiin. Uskovainkaste alkoi yleistyä.³³

1930-luvulle tultaessa Suomen Vapaakirkko oli siis ollut olemassa omana organisaationaan lähes kymmenen vuotta, mutta osa vapaaseurakunnista kuului edelleen Vapaan lähetyksen alaisuuteen. Opillisesti vapaakirkollisuus oli monikerroksellista, ja sen suhde niin luterilaiseen kirkkoon kuin helluntailaisuuteenkin oli vielä muotoutumassa.

3. Kouvolan kauppala 1930-luvulla

Kouvolan taajaväkinen yhdyskunta, joka oli osa Valkealaa, sai pian sisällissodan jälkeen oman kirkon, hautausmaan sekä papin. Vuonna 1918 käyttöön otettiin venäläisen varuskunnan tarpeisiin vuonna 1915 valmistunut kasarmikirkko. Oman hautausmaan käyttöön vihkiminen tapahtui kesällä 1919. Pappi saatiin Valkealan seurakunnasta, jonka alaisuuteen Kouvola kuului. Yllättäen edellytykset omalle seurakunnalle alkoivat olla suotuisat, ja Kouvolan seurakunta aloitti itsenäisen toimintansa alkuvuonna 1922. Kunnallinen itsenäistyminen tapahtui oman seurakunnan muotoutumisen vanavedessä. Kouvola tuli itsenäinen kauppala 1923, mutta se toimi Valkealasta irrallisena itsenäisenä kuntana jo vuoden 1922 ajan. Tämä oli mahdollista siksi, että oma seurakunta oli juuri perustettu, ja uuden kunnallislain mukaan jokainen maalaisseurakunta, jolla oli oma rajattu alue, oli oma itsenäinen kuntansa. Kouvolan kauppala kuului Viipurin lääniin, ja Kouvolan seurakunta oli Viipurin hiippakunnan alainen.³⁴

Kouvolan kauppalaksi määritettiin aluksi se alue, joka kuului Kouvolan seurakuntaan.³⁵ Tämä tarkoitti noin seitsemän neliökilometrin suuruista aluetta.³⁶ Lopulliset rajat määriteltiin vasta vuonna 1929 erinäisten rajariitojen jälkeen, ja kiistelty esikaupunkialue Käpylä ja pohjoinen metsäalue Saarennon kylän rajalle asti liitettiin Kouvolaan. Länsirajana toimi Uudenmaan läänin raja ja Kuusankosken kunnan raja.³⁷ 1930-luvun Kouvola oli siis paljon pienempi alue

---

³³ Koskinen 1977, 11, 17–18, 102.

³⁴ Talvi 1984, 355–357, 359–364; Juvonen 2003, 14.

³⁵ Talvi 1984, 363, 385.

³⁶ Juvonen 2003, 14.

³⁷ Talvi 1984, 385–391.

kuin nykyinen Kouvolan kaupunki, johon kuuluvat entiset Valkealan, Kouvolan, Jaalan, Kuusankosken, Anjalankosken ja Elimäen alueet.

Vuosina 1923–1930 Kouvolaan rakennettiin paljon taloja, noin 35 omakotitaloa vuosittain. Ensimmäinen asuinkerrostalo valmistui vuonna 1931 ja vuosina 1937–1939 niitä valmistui peräti seitsemän. Asuinrakennukset olivat laadukkaita ja suuria, koska rautatieläiset, jotka muodostivat Kouvolan suurimman väestöryhmän, olivat varakkaita ihmisiä. Kouvolan rautatieasema oli kauttakuljetusasema, jossa oli kolmanneksi eniten vetureita käytössä koko Suomen alueella. Vuoden 1939 alussa Kouvola oli noin 7,5 neliökilometrin laajuinen taajama, jossa oli noin 6400 asukasta. Kouvolaan oli suuria teollisuuden tuotantolaitoksia kuten Kouvolan Saha Oy, Valion ja Laktan meijerit, Oy Karjakeskuksen teurastamo sekä A. Kääriäisen salkkutehdas.³⁸ Kouvola oli siis 1930-luvulla kasvava ja varsin vauras kaupunki, joka laajeni rautatieaseman ympärille. Työpaikkoja oli paljon ja rautatieyhteydet mahdollistivat erilaisten virtausten saapumisen Kouvolaan.

Kasvusta huolimatta Kouvolaan elettiin 1930-luvulla levotonta aikaa. Poliittinen ilmapiiri Suomessa oli kiristynyt 1920-luvun loppua kohti, ja kommunistien pidätykset olivat arkipäivää. Vuosikymmenen alussa Suomeen levisi suuri talouslama, joka polki esimerkiksi puutavaran hintaa. Tämä vaikeutti elämää erityisesti maaseudulla, jossa myös huonot satovuodet ajoivat tiloja taloudelliseen ahdinkoon. Talonpoikien vaikeudet ja äärioikeiston aatteet kulminoituivat lapuanliikkeessä, jonka pääviholliseksi katsottiin kommunismi ja sen rinnalla sosialidemokratia. Lapuanliikkeen syntyyn ja toimintaan vaikutti talouslamana lisäksi sisällissodan jälkeinen ilmapiiri. Kaikki valkoisen puolen edustajat eivät olleet tyytyväisiä valkoisen Suomen valkoiseen sävyyn. Valtion johdon toimia kommunismin kitkemiseksi pidettiin riittämättöminä. Niinpä lapuanliikkeessä harjoitettiin avointa terroria 30-luvun alussa, ja uhkaksi koettujen aatteiden edustajia muilutettiin, eli kyyditettiin, itärajalle.³⁹ Kouvolaan, kuten muillakin porvarillisilla alueilla Kymenlaaksossa, lapuanliikkeen radikaalit aatteet ja toimintatavat saivat vastakaikua, koska se oli ollut punaisen terrorin keskus sisällissodan aikana. Kyydityksiä ei Kouvolaan käsin tehty, mutta paikallista työväenliikettä peloteltiin ja häirikäitettiin. Kouvolaan työväentalo säästyi tuhopoltolta todennäköisesti vain siksi, että Kouvolaan pappila sijaitsi samassa

---

³⁸ Juvonen 2003, 16–17.

³⁹ Turunen & Siukkola 2008, 74–77.

puutalokorttelissa. Kouvolan seurakunnan kirkkoherra Lauri Rikala (1885–1936) kuului liikkeen kouvolaalaisiin johtajiin.⁴⁰ Poliittiselta profiililtaan Kouvola olikin 1920–1930-luvuilla yksi Suomen porvarillisimmista paikkakunnista, mikä poikkesi muista rautatiekauppaloista. Erikoista oli esimerkiksi se, että rautatieläisistä vain pieni osa oli Kouvolan työväenyhdistyksen jäsenenä, toisin kuin muilla rautatiepaikkakunnilla. Lisäksi teollisuuden puuttuminen vaikutti siihen, että sosiaalidemokraateilla ei ollut Kouvolassa potentiaalisia kannattajia. Esimerkiksi vuoden 1936 Kouvolan kauppalanvaltuustossa voimasuhteet olivat 21–8 porvarien hyväksi, ja kyseinen valtuusto pysyi samana vuoteen 1945 asti, koska vaaleja ei pidetty sotavuosina. Kouvola erosi muista kauppaloista siinäkin, että äänestäjät eivät lähteneet uurnille kovin ahkerasti. 1930-luvulla äänestysprosentti pysyi 50 alapuolella.⁴¹ Kokonaisuudessaan 1930-luvun Kouvola oli kasvava ja menestyvä, mutta poliittisesti porvarillinen kauppa, jossa levottomuutta aiheuttivat muun muassa sisällissodan muistot ja lapuanliikkeen toiminta. Myös sodan uhka varjosti Kouvola, kuten koko Suomea, vuosikymmenen alusta asti.⁴²

4. Salkkutehtailija Arvo Kääriäinen (1899–1980)

Kauppamatkustaja Arvid Kääriäinen syntyi Mikkelissä, Haukivuorella, 20.6.1899 talonpoikaissukuun August ja Adolfiina Kääriäisen pojaksi. Hänet kastettiin luterilaisen kirkon jäseneksi 25.6.1899 ja konfirmoitiin 24.5.1915. Asepalvelukseen Kääriäinen suoritti 1919 Santahaminan rannikkotykistössä ja yleni palvelusaikana kersantiksi. Kääriäinen jäi armeijan palvelukseen pariaksi vuodeksi, kanta-aliupseeriksi Helsingin Vallisaareen. Hän yleni vääpeliksi 1921. Saman vuoden joulukuussa Kääriäinen solmi ensimmäisen avioliittonsa Tyyne Korhosen (1901–1976) kanssa, ja pariskunta sai pojan, Keijon, vuonna 1923. Sotilasura ei kuitenkaan Kääriäistä elämäntyönä kiinnostanut. Niinpä hän erosi armeijan palveluksesta ja ryhtyi liikemieheksi. Myös avioliitto päättyi lyhyeen. Avioero astui voimaan 2.4.1925. Tähän aikaan Kääriäinen asui vielä Helsingissä ja työskenteli Lyhyttavarain tukku- ja vähittäiskauppa Halme & Kääriäisellä. Hän oli liikkeen toinen omistaja. Samaisessa liikkeessä hän tutustui liikekumppaninsa Yrjö Halmeen siskoon, Irja Taxelliin (1904–1991), joka työskenteli siellä liikeapulaisena. Rakkaus syttyi, ja Arvid ja Irja solmivat avioliiton 1.2.1926.

---

⁴⁰ Turunen 2005, 340–341; Turunen & Siukkola 2008, 74–77.

⁴¹ Talvi 1984, 382; Turunen & Siukkola 2008, 86–88.

⁴² Juvonen 2003, 23; 16–23; Turunen & Siukkola 2008, 74–74.

Samana vuonna he muuttivat Kouvolaan, koska Arvid aikoi perustaa salkkutehtaan.⁴³

Rakkaus Irjaan oli Leevi Kääriäisen (1935–), pariskunnan kolmanneksi nuorimman pojan, mukaan syy Arvidin kokemalle uskonnolliselle herätykselle. Irja oli tullut vapaakirkolliseen herätykseen Hämeenlinnassa jo ennen Helsinkiin muuttamistaan. Keijo Kääriäinen taas mainitsi isänsä hautajaispuheessa, että tämä sai uskonnollisen herätyksen juuri Helsingissä. Virkatodistuksesta selviää, että hän siirtyi Haukivuoren seurakunnasta Helsingin eteläisen suomalaisen seurakunnan jäseneksi vielä 10.8.1924.⁴⁴ Silloin hän kuului edelleen luterilaiseen kirkkoon, joten eroamisen on täytynyt tapahtua lokakuun 1924 jälkeen ja ennen pariskunnan muuttamista Kouvolaan.

A. Kääriäisen Salkkutehdas perustettiin Kouvolaan 1926. Kaupankäynti oli kiinnostanut Kääriäistä pienestä pitäen, ja hän oli itseoppinut liikemies. Ennen Kouvolaan tuloaan Kääriäinen oli saanut kokemusta liikealalta ollessaan osakkaana Halme & Kääriäisellä.⁴⁵ Kouvolassa tämä lyhyttavarain tukkukauppa jatkui, mutta hänen varsinaisena tavoitteenaan oli tehdasmainen salkkujen valmistaminen, koska kotimaista tuotantoa ei vielä ollut. Kaikki käsilaukut, lompakot ja salkut tulivat Suomeen ulkomaisena tuontitavarana. Salkkutehdas toimi aluksi vaatimattomissa vuokratiloissa, mutta vuonna 1928 Kääriäinen osti Kuokkalasta, Karjalan kannakselta, suuren huvilan, jonka hän siirrätti Kouvolaan. Rakennus toimi yhdistettynä asuin- ja tehdasrakennuksena, ja se sijaitsi pappilaa vastapäätä, Savonradan ylikäytävän vieressä.⁴⁶ Uudet tilat mahdollistivat sen, että salkkutehdas laajeni pian yritykseksi, joka työllisti 40 henkilöä, ja A. Kääriäisen Salkkutehdas toimi alansa johtavana yrityksenä 1930-luvulla. Tehtaalla valmistettiin käsilaukkuja, kukkaroita, lompakoita ja salkkuja myytäväksi eri puolille Suomea. Veikko Talven mukaan työntekijöitä oli enimmillään 75.⁴⁷ Leevi Kääriäisen muistelmien mukaan työntekijöitä oli parhaimmillaan jopa yli 90.⁴⁸ Vaikka tarkkaa lukua tästä ei voida päätellä, tehtaalla oli selvästi suuri merkitys paikallisena työnantajana 1930-luvulla, ja Kääriäisestä tuli pian Kouvolassa tuttu kasvo. Kouvolaalaiset alkoivatkin kutsua häntä tuttavallisesti nimellä Arvo. Sillä

⁴³ Arvo Kääriäisen virkatodistus; Keijo Kääriäisen muistopuhe hautajaisissa 6.8.1980, 1; Kääriäinen 2004, 82; Kääriäinen 2016, 31–32.

⁴⁴ Arvo Kääriäisen virkatodistus; Keijo Kääriäisen muistopuhe hautajaisissa 6.9.1980, 1; Kääriäinen 2004, 82.

⁴⁵ Keijo Kääriäisen muistopuhe hautajaisissa 6.8.1980, 1–2; Talvi 1984, 512; Kääriäinen 2004, 82.

⁴⁶ Talvi 1984, 512; Kääriäinen 2004, 82.

⁴⁷ Talvi 1984, 512–513.

⁴⁸ Kääriäinen 2004, 82.

nimellä hänet Kouvolassa tunnettiin ja muistetaan. Myös hänen hautakivessään nimi on tässä muodossa.⁴⁹ Kunnallispolitiikassa Kääriäinen oli mukana vasta vuodesta 1946 lähtien, jolloin hänestä tuli Kouvolan kauppalanvaltuuston jäsen.⁵⁰ Näyttää hänen kiinnostuksestaan politiikkaan ei 1930-luvun osalta ole saatavilla.

Syksyllä 1931 Arvo Kääriäinen oli 32-vuotias maanlaajuisesti tunnettu, menestyvä liikemies ja perheenisä, nyt jo toisessa avioliitossaan. Hän oli saanut kaksi lasta lisää: Kalevi vuonna 1926 ja Kaija 1928.⁵¹ Keijo oli jäänyt aluksi äitinsä luokse mutta tuli asumaan isänsä perheeseen 1920-luvun lopulla.⁵² Tuona syksynä Kääriäisen perheen kotona aloitettiin hengellisten kokousten pitäminen.⁵³

---

⁴⁹ Keijo Kääriäisen muistopuhe 6.9.1980.

⁵⁰ Kääriäinen 2004, 84.

⁵¹ Kääriäinen 2004, 82.

⁵² Pirjo Kääriäisen sähköpostihaastattelu 22.2.2017.

⁵³ Kääriäinen 2004, 82.

II Herätyksestä seurakunnaksi 1931–1932

1. Arvo Kääriäinen muistelee herätyksen alkuaikaa

Arvo Kääriäiseltä on säilynyt jälkipolville kirjoituskoneella kirjoitettu vähän yli kaksisivuinen kirje, jossa hän käsitteli Kouvolan Vapaaseurakunnan alkuaikoja omasta näkökulmastaan. Kirjeen otsikko on ”Historiaa.” ja sen yläpuolelle on lennokkaalla kaunokirjoituskäsialalla kirjoitettu ”Kääriäinen”. Samalla käsialalla tekstin sekaan on tehty muutamia korjauksia ja alkuperäinen, koneella kirjoitettu allekirjoitus ”Esimies” on viivattu yli ja sen päälle on kirjoitettu käsin ”Perheen isä”. Päiväystä ja kirjoituspaikkaa kirjeeseen ei ole merkitty. Kirjeen lopussa on myös allekirjoituksen ohessa sanat ”Jatkoa seuraa joskus”.⁵⁴ Ajallisesti kirjettä on vaikea sijoittaa, mutta siitä voidaan päätellä, että se oli tarkoitettu luettavaksi joskus myöhemmin, ja se oli osoitettu ainakin perheenjäsenille nähtäväksi.

Luvattua jatko-osaa kirjeeseen ei ole ilmeisesti koskaan tehty tai se ei ole säilynyt.

Kirje alkoi muistelulla:

Vuodet 1930–1931 oli Kouvolassa profeettain aikaa, paljon profeettoja, paljon kielillä puhumista, paljon selitystä, paljon kaikkea hyvää. Kirjoittaja joutui perin läheltä kaikkea seuraamaan ja joskus tuntui kuin ihmiset olisivat vähän jatkaneet omastaan silloin kun Herra näytti aittansa ovet pienentäneen. Astian makukin tuppasi joskus kaikessa tuntumaan. Taistelin siinä yhden elämäni raskaimman sisäisen taistelun, syvä ja pyhä kunnioitus kaikkea Jumalallista, ennen kaikkea armolahjoja kohtaan asui sieluni syvyydessä ja yhtä syvä vastenmielisyys kaikkia Jumalan nimessä kulkevia, ihmisestä peräisin olevia ja ihmisessä syntyneitä hengellisiä ilmiöitä kohtaan, näyttipä ne ulkonaisesti kuinka loisteliasta osaa tahansa.⁵⁵

Kääriäinen muisteli olleensa toisaalta hyvillään vallitsevasta hengellisestä liikehdinnästä mutta toisaalta taas selvästi tyytymätön joihinkin ilmiöihin. Tämä herättää kysymyksiä siitä, mihin Kääriäinen viittasi kirjoittaessaan vastenmielisyystään ”kaikkia Jumalan nimessä kulkevia, ihmisestä peräisin olevia ja ihmisessä syntyneitä hengellisiä ilmiöitä kohtaan”.⁵⁶

Alun jälkeen Kääriäinen totesi kirjeessään, että ajatus vapaakirkollisen työn aloittamisesta alkoi kypsyä loppuvuodesta 1931. Hän koki saaneensa ”syvän vakaumuksen siitä että Herralla on jotain tämän joka puolelta väheksytyn ja halveksitun työnsä kautta tälläkin paikkakunnalla tarjottavana”, vaikka ”jo monella työsaralla Herran työtä” paikkakunnalla tehtiin. Aloittaminen oli silti Kääriäisen mukaan vaikeaa. Hän ei tiennyt, mistä aloittaa, eikä hänen

---

⁵⁴ Kääriäinen perheelleen s.a.

⁵⁵ Kääriäinen perheelleen s.a.

⁵⁶ Kääriäinen perheelleen s.a.

ehdotuksensa työn aloittamisesta saanut aluksi kannatusta. Keille Kääriäinen oli asiaa ehdottanut, ei käy kirjeestä ilmi. Kääriäinen mainitsi pian tämän jälkeen, että niin sanottu alkuseurakunta, joka ”mahtui yhteen henkilöautoon”, piti kokouksia satunnaisesti maaseudulla. Sitä, missä alkuseurakunta kokoontui, hän ei täsmennä kirjeessään.⁵⁷ Kääriäinen antoi kirjeessään olettaa, että vapaakirkollisen työn aloittaminen oli hänen vakaumuksestaan lähtenyt ajatus. Myös J. H. Anttila totesi historiikissaan, että tehtailija Arvo Kääriäinen oli ”tämän suuren ja kallisarvoisen työn alkaja”.⁵⁸ Ylikondutööri Juho Heikki Anttila (k. 1950) oli Kouvolan Vapaaseurakunnan perustajajäseniä, ja seurakunnan ensimmäinen rahastonhoitaja. Hän oli innokas kirjoittaja ja mukana monenlaisessa seuratoiminnassa, muun muassa rautatieläisten rahtiusyhdistyksessä.⁵⁹

Seuraavaksi Kääriäinen kertoi kirjeessään sisarista Hanna Parkkinen, Eeva Malm ja Matilda Naski. Hanna Parkkista Kääriäinen kuvaili vanhimmaksi hengelliseksi tyttäreksen, jonka profeetat olivat alun perin määränneet ”liittymään erääseen toiseen seurakuntaan”. Parkkinen ei tätä kutsua ollut uskaltanut vastustaa ”vaan liittyi siihen seurakuntaan johon käskettiin”. Eeva Malmin profeetta oli myös ”määrännyt kokonaan toiseen seurakuntaan”, mutta tämä oli kysynyt Kääriäiseltä mielipidettä asiaan. Molemmilla oli Kääriäisen mukaan epäily siitä, ettei sellainen sanoma ollut tullut Herralta. Matilda Naski puolestaan oli Kääriäisen mukaan sanonut suoraan tätä suostuttelemaan tulleeille henkilöille, ”että hän tapaa saada sellaisissa asioissa ilmoituksensa Herralta, eikä hän ihmisten käskystä muuta mihinkään”. Sisar Parkkinen oli ilmeisesti ollut tilannetta seuraamassa ja myöhemmin tästä syystä eronnut seurakunnasta, ”johon henki oli hänet määrännyt” ja ollut Kouvolan vapaakirkollisen herätyksen alkuaikana merkittävässä roolissa.⁶⁰ Kaikki nämä kolme naista liittyivät Kouvolan Vapaaseurakunnan jäseniksi seurakunnan perustamiskokouksessa 17. toukokuuta 1932.⁶¹

On huomionarvoista, ettei Kääriäinen tahtonut kertoa tämän niin kutsutun toisen seurakunnan nimeä kirjeessään. Hän selvästi paheksui kyseisen seurakunnan tapaa määrätä ihmisiä jäsenikseen. Hän oli ollut tyytymätön tilanteeseen, mikä näkyy kirjeessä alusta loppuun. Pelkän kirjeen perusteella on

---

⁵⁷ Kääriäinen perheelleen s.a.

⁵⁸ Anttila 1944, 1.

⁵⁹ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 17.5.1932; Turkia 1953, 48; Talvi 1984, 113–114, 183.

⁶⁰ Kääriäinen perheelleen s.a.

⁶¹ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 17.5.1932.

silti mahdotonta sanoa, mikä seurakunta oli kyseessä. Tarkasteltaessa Kouvolaa 1930-luvun kontekstissa, voidaan kyseinen seurakunta kuitenkin tunnistaa.

1900-luvun alkupuoli oli Kouvolassa erilaisten uskonnollisten liikkeiden ja kristillisten yhdistysten aikaa. Tämä ei ole ihme, koska Kouvola oli risteyspaikkakunta. Uusia aatevirtauksia saapui nopeasti rautateiden ansiosta. Kannatusta saivat Kouvolassa vapaista suunnista pelastusarmeija, adventismi, helluntaiherätys sekä vapaakirkollisuus. Kouvolan adventtiseurakunta perustettiin ja ensimmäiset helluntailiikkeen kokoukset pidettiin jo 1910-luvun aikana. Myös Pelastusarmeijan Kouvolan osasto oli olemassa ennen ensimmäisen maailmansodan syttymistä.⁶² Toiminta kuitenkin keskeytyi välillä, ja pelastusarmeijan asema vakiintui vasta 1934, kun osasto perustettiin uudestaan.⁶³ Kouvolan helluntaiseurakunta, Betania, perustettiin puolestaan vuonna 1930.⁶⁴ Helluntaiseurakunta aloitti siis järjestäytyneen toimintansa juuri niihin aikoihin, joista Kääriäinen kirjoitti kirjeessään. Tämän perusteella on mahdollista sanoa, että Kääriäinen tarkoitti juuri Kouvolan Betania-seurakuntaa.

Tätä näkemystä puoltaa myös se, että vapaakirkollisten ja helluntailaisten välillä oli huomattavaa kilpailua 1930-luvulla. Suomen Vapaakirkon esimiehenä vuosina 1923–1954 toimineen Sulo Santeri Salmensaaren (1874–1966) mukaan 1930-luvulla helluntailiike ”sai yhä tuntuvampaa vaikutusta vapaakirkollisissa piireissä” ja tämän vaikutuksen voimistumista seurasi ”ahdas babtistisuus”. Helluntailaisuus vaikutti Salmensaaren mukaan merkittävästi Vapaakirkon kastekäsitykseen. Minnamari Helasepän mukaan juuri tämä kastekysymys väritti Salmensaaren esimieskautta. Helluntaiherätyksen voimistumisen vaikutuksesta uskovien kaste ja kielillä puhuminen saivat kannatusta vapaakirkollisuudessaakin. Salmensaari itse edusti lapsikasteen sallivaa näkemystä mutta kuului tässä asiassa vähemmistöön. Uskovien kasteesta tuli ainoa sallittu kaste vapaakirkollisuudessa vasta vuonna 1960.⁶⁵ Myös tutkija Juha Seppo on maininnut helluntailiikkeen paineen vapaakirkollisten piirissä 1920-luvun lopulla. Hänen mukaansa vapaakirkollisten tiivis yhteys helluntailiikkeeseen oli yksi syy sille, että paikoittain vapaakirkolliset jättivät liittymättä Suomen Vapaakirkkoon.⁶⁶ Kilpailuasetelma Vapaakirkon ja helluntailiikkeen välillä oli olemassa, eikä se

---

⁶² Talvi 1984, 449–451; Juvonen 2003, 548.

⁶³ Talvi 1984, 451.

⁶⁴ Jokivuori 1979, 23; Talvi 1984, 449; Juvonen 2003, 548.

⁶⁵ Salmensaari 1957, 456–457; Helaseppä 2010.

⁶⁶ Seppo 1983, 348.

ollut vain paikallinen ilmiö. Kouvolan Vapaaseurakunta alkoi muotoutua aikana, jolloin Kouvolassa ja Suomessa yleisesti oli monenlaista herätyksellistä liikehdintää, Vapaakirkko kilpaili jäsenistään helluntailiikkeen kanssa ja vapaakirkollisuuden opilliset näkemykset olivat yhä monikerroksellisia.

Kouvolan Vapaaseurakunnan 10-vuotishistoriikissa väitetään, että Arvo Kääriäinen kävi itsekin vaimonsa Irjan kanssa helluntaiseurakunnan kokouksissa Kouvolaan muutettuaan, koska varsinaista vapaaseurakunnallista toimintaa ei tuolloin vielä tilapäisiä kokouksia lukuun ottamatta ollut.⁶⁷ Tätä tietoa ei kuitenkaan missään muissa lähteissä ole, joten väitteen todenperäisyys on kyseenalainen. On silti mahdollista, että Kääriäiset vierailivat helluntaiseurakunnassa, kun otetaan huomioon helluntailaisuuden ja vapaakirkollisuuden paikoitellen häilyvät rajat 1930-luvulla. Lisäksi henkilökohtainen kokemus helluntaiseurakunnasta voisi selittää Arvo Kääriäisen selvästi kielteistä asennetta tätä kohtaan.

Kirjeen loppuosassa Kääriäinen kertoi yhteisten kokousten aloittamisesta syys–lokakuussa 1931. Tarkkaa aikaa hän ei muistanut, mutta ensimmäinen kokous hänen mukaansa pidettiin heillä kotona ruokasalissa ja osallistujia oli yhteensä paikalla seitsemän. Parin päivän päästä oli toinen kokous, mutta siellä oli läsnä vain viisi henkeä. Jossakin toisaalla oli samaan aikaan toinen kokous, johon eräs heillä ”asuva ja konttorissa työskentelevä – sisar” meni, koska ”siellä oli ”siunatumppaa””. Hänetkin oli toinen seurakunta saanut jäsenekseen ja Kääriäinen totesi, ettei onneksi ollut ollut konttorissa sinä päivänä, kun kyseinen henkilö oli tullut asiasta ilmoittamaan.⁶⁸

Kääriäisen mukaan kokouksia järjestettiin heidän kotonaan näiden jälkeen vielä lisää, ja paikalla oli aina noin 10–20 henkilöä. Sisäpiiriin, jonka Kääriäinen mainitsi, kuuluivat jo aiemmin mainitut sisaret Naski, Parkkinen ja Malm sekä sisar ja veli Kääriäinen ja usein myös veli ja sisar Askola.⁶⁹ Todennäköisesti Kääriäinen tarkoitti tässä yhteydessä sisar ja veli Kääriäisellä itseään ja Irja-vaimoaan, koska he ovat ainoat Kääriäiset, jotka on merkitty Kouvolan Vapaaseurakunnan perustamiskokouksen pöytäkirjaan. Sisar ja veli Askola eivät perustamispöytäkirjan mukaan liittyneet seurakuntaan.⁷⁰

---

⁶⁷ Kouvolan Vapaaseurakunnan 10-vuotishistoriikki s.a.

⁶⁸ Kääriäinen perheelleen s.a.

⁶⁹ Kääriäinen perheelleen s.a.

⁷⁰ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 17.5.1932.

Kirjeen lopussa Kääriäinen ilmaisi olleensa iloinen siitä, että kyseiset sisaret osoittautuivat vapaakirkolliselle työlle uskollisiksi ja olivat periaatteiltaan vapaakirkollisen hengen mukaisia. Kokousten Kääriäinen kertoi olleen välillä jopa 6–8 tunnin mittaisia. Ne sisälsivät aina laulua ja rukousta sekä todistuspuheenvuoroja. Herätyksen merkkejä alkoi Kääriäisen mukaan näkyä, ja moni tuli uskoon. Kokouksen jälkeen oli aina kahvitarjoilu, jonka aikana laulettiin lauluja ja keskusteltiin uusien uskoon tulleiden henkilöiden kanssa.⁷¹ Kääriäinen päättikin kirjeensä humoristisesti tähän kahvitteluasiaan:

Levisi siitä tosin huhu sellainen että siellä Kääriäisellä houkutellaan ihmisiä kahvilla uskoon. Eräs äsken kääntynyt tuli kerran ja kertoi että vastustajat syyttävät sinua siitä että narraat ihmisiä kahvilla uskoon. Lohdutin häntä sanomalla että jos yksikin tulisi Herraan uskovaksi kahvin ansiosta niin en voisi sanoa muuta kuin, Siunattu juoma se kahvi.⁷²

Kirje valottaa kuvaa Arvo Kääriäisen persoonasta. Hän kirjoitti kärkevästi mutta humoristisella otteella. Kääriäinen oli kirjeen perusteella ilmeisen karismaattinen persoona. Leevi Kääriäisen kuvaus isästään sytyttävänä saarnamiehenä, ”jonka puheet olivat älykkäitä ja sisälsivät aina myös huumoria” ja joka ”sai seurakuntalaiset usein itkemään” sopii myös tähän kuvaan.⁷³ Lisäksi mielikuvan vahvistavat myös Kääriäisen lastenlasten haastattelut. Kääriäisen lapsenlapset muistelivat vastauksissaan isoisäänsä omien kokemustensa ja vanhempiensa kertomusten kautta. Vastauksissa kysymykseen Kääriäisen persoonasta toistuvat seuraavat piirteet: huumorintaju, sosiaalisuus, rohkeus tarttua uusiin haasteisiin, uskonnollinen kuri ja ankaruus kasvattajana, anteliaisuus ja voimakastahtoisuus. Kääriäisellä oli aina pilke silmäkulmassa, ja monta rautaa tulella. Lasten ollessa pieniä, Kääriäinen ei kuitenkaan ollut usein kotona, ja naistenmiehenäkin häntä saatettiin pitää.⁷⁴ Heikki Longan mukaan hänen äitinsä Inkeri oli kertonut, että uskonnollinen kuri näkyi esimerkiksi siinä, että ”kaikkea tekemistä vahdittiin” ja ”kaikki kirjallisuus oli kiellettyä lukuun ottamatta raamattua ja katekismusta”, eikä elokuvissa saanut käydä tai radiosta kuunnella muuta kuin uutisia ja jumalanpalveluksen.⁷⁵ Kääriäinen ei siis välttämättä ollut kaikkein ihanteellisin perheenisä tai aviomies, mutta hänen persoonansa selittää kykyä menestyä niin

---

⁷¹ Kääriäinen perheelleen s.a.

⁷² Kääriäinen perheelleen s.a.

⁷³ Kääriäinen perheelleen s.a.; Kouvolan Vapaaseurakunnan historia; Kääriäinen 2004, 82.

⁷⁴ Kimmo Kääriäisen sähköpostihaastattelu 20.2.2017; Pirjo Kääriäisen sähköpostihaastattelu 22.2.2017; Satu Kantolan sähköpostihaastattelu 24.2.2017; Heikki Longan sähköpostihaastattelu 25.2.2017.

⁷⁵ Heikki Longan sähköpostihaastattelu 25.2.2017.

liiketoimissa kuin vapaaseurakunnan perustamisessakin. Hän oli aikaansaava, pidetty ja karismaattinen persoona.

2. Kokouksista tiedotetaan Kouvolan Sanomissa

Kouvolan Sanomissa ensimmäinen pieni ilmoitus ”Hengellisiä kokouksia” syksyllä 1931 oli syyskuun 18. päivältä. Ilmoitus on huonosti luettavissa mikrofilmiltä, mutta sen sisältö on edelleen ymmärrettävissä: ”Puhujina past. Eeli Jokinen ja A. Kääriäinen Kouvolan työväentalolla keskiviikkona t k. 23 p:nä alk. klo 19 ja Rautatieläisten talolla torstaina t.k. 24 p:nä klo 19. Tervetuloa!”⁷⁶ Tämä ilmoitus vahvistaa sen, että kokouksia alettiin järjestää syyskuussa 1931, kuten Arvo Kääriäinen muisteli kirjeessään.

Ensimmäisessä kokouksessa puhujana ollut Eeli Jokinen (1888–1963) oli Suomen Vapaakirkon hallituksen jäsen. Hän toimi hallituksessa nuorisajaoston johtajana ja Keski-Suomen piirilähetysten puheenjohtajana. Jokinen kuului myös CE-liikkeen johtajistoon ja toimi liiton puheenjohtajana vielä vuonna 1931, mutta erosi seuraavana vuonna tästä asemasta huonon terveytensä vuoksi ja jatkoi liiton toiminnassa matkasihteerinä.⁷⁷

CE-liike tarkoittaa 1900-luvun alussa alkunsa saanutta Christian Endeavor -nuorisoliikettä, jonka nousukausi oli 1910-luvulla. Liike oli vapaakirkollislähtöinen mutta kanavoitui lopulta suureksi osaksi vapaakirkollisten seurakuntien toiminnan ulkopuolelle. Jo vuonna 1920 liikkeen jäsenistä, joita oli vähän yli 1500, vain 48 prosenttia oli vapaaseurakunnan jäseniä.⁷⁸ CE-liitosta on käytetty useita nimityksiä. Kun CE-liike liitettiin Suomen Vapaakirkkoon 1923, virallinen nimitys oli Vapaakirkon Nuorten Christian Endeavor liitto, eli VNCE, mutta ilmeisesti CE-liikkeen johto ei tätä nimitystä käyttänyt, vaan liike tunnettiin Nuorten C.E. liittona, Suomen Nuorten Kristittyjen C.E. liikkeenä, Nuorten C.E. liittona tai Nuorten Christian Endeavor liittona.⁷⁹

Syyskuun ilmoituksen lisäksi vuoden 1931 puolella *Kouvolan Sanomissa* oli vielä kaksi kokousilmoitusta 7.11. ja 24.12. Marraskuun ilmoituksessa tiedotettiin viidestä tulevasta kokouksesta, joita järjestettiin Työväentalolla ja Rautatieläisten talolla. Puhujina olivat ilmoituksen mukaan Arvo Kääriäinen ja Aatu Heiskanen. Muitakin puhujia saattoi ilmoituksen mukaan tulla. Jouluaaton ilmoituksessa taas kerrottiin, että 25.–27.12. olisi kokouksia kuudelta iltapäivällä Kääriäisen

---

⁷⁶ KS 18.9.1931–31.12.1931.

⁷⁷ Suomen Vapaakirkon vuosikertomus 1932, 5, 18, 26–27.

⁷⁸ Seppo 1983, 52–53.

⁷⁹ Salmensaari 1957, 459.

salkkutehtaalla. Puhujina olisivat ”A. Kääriäinen y.m. Sunnuntaina 27. p:nä past. Y. Mikkonen”.⁸⁰ Aatu Heiskanen (1886–1941) ja Yrjö Mikkonen (s.1899) olivat Suomen Vapaakirkon saarnaajia. Heiskanen tosin hyväksyttiin virallisesti Vapaakirkon saarnaajaksi vasta 1933, mutta kuten nähdään, hän toimi saarnaajana käytännössä jo paljon aiemmin.⁸¹ Mikkonen toimi myös CE-liikkeessä ja oli raittiustyössä innokkaasti mukana.⁸²

Vapaakirkollisen liikehdinnän olivat jo vuoden 1931 puolella huomanneet myös luterilaisten seurakuntien edustajat. *Kouvola Sanomissa* 12.12.1931 oli kommunisminvastainen kirjoitus *Antikristillisyyden vastustaminen*, jossa painotettiin seurakuntien keskinäisten ja seurakuntien sisäisten suhteiden tärkeyttä antikristillisyyden torjumisessa. Artikkelin viimeinen kappale oli osoitettu suoraan lahkolaisuutta vastaan. Kirjoittajan, jonka nimi ei käy artikkelista ilmi, mukaan näytti siltä, että ”valtiollinen puoluekiihkoilu” oli saanut sijaa myös uskonnon saralla ”puhumattakaan kirkosta eronneista uskonnollisista laškoista, jotka osoittavat kirkolle ja sen työlle yhtä suurta vihamielisyyttä kuin konsanaan mitkä antikristillisyyden ajajat”.⁸³ Aiemmin syksyllä, lokakuussa, samassa lehdessä oli kirjoitettu myös kirkosta eroamista vastaan otsikolla *Eräitä kirkosta eroamisen seurauksia*.⁸⁴ Tästä kirjoituksesta on vaikea vetää suoria yhteyksiä vapaakirkolliseen tai helluntailaiseen liikehdintään, koska se oli hyvin ympäröityä kirjoitettuna. On silti mahdollista, että liikehdinnällä oli vaikutusta kirjoituksen aiheen valintaan.

Vapaakirkollisia kokouksia järjestettiin syksyllä 1931 jo ainakin kymmenkunta. Helluntaiseurakunta Betania taas tiedotti kokouksistaan syksyn aikana vain kerran.⁸⁵ Niin vapaakirkollisten kuin helluntailaistenkin järjestämiä kokouksia saattoi olla enemmänkin, vaikka niistä ei ilmoitettu lehdessä. Vapaakirkolliset kuitenkin tiedottivat kokouksistaan tässä vaiheessa selvästi enemmän kuin helluntailaiset.

Vuoden 1932 alussa ilmoituksia vapaakirkollisista kokouksista oli jo huomattava määrä, yhteensä yhdeksän kappaletta kolmen ensimmäisen kuukauden aikana. Tammikuussa oli yksi ilmoitus, helmi- ja maaliskuussa neljä.⁸⁶

---

⁸⁰ KS 24.12.1931.

⁸¹ Suomen Vapaakirkon vuosikertomus 1933, 4, 7.

⁸² Suomen Vapaakirkon vuosikertomus 1932, 27; Rantanen 2016, 53, 67.

⁸³ KS 12.12.1931 *Antikristillisyyden vastustaminen*.

⁸⁴ Lehtonen 17.10.1931 *Eräitä kirkosta eroamisen seurauksia*.

⁸⁵ KS 15.12.1931.

⁸⁶ KS 1.1.–31.3.1932.

Ilmoitusten mukaan Aatu Heiskanen puhui 10.1. Kääriäisen salkkutehtaalla. Helmikuussa pidettiin puolestaan laaja kokoussarja, josta oli iso ilmoitus 6.2. Kokoussarjaan kuului yhdeksän kokousta aikavälillä 9.2.–21.2.1932, ja sunnuntaisin sama kokous pidettiin sekä kello 12 että kello 18. Kokoussarjaan puhujiksi oli merkitty Arvo Kääriäinen ja pastorit William Jokinen sekä Vilho Rantanen. Sarja käsitteli lopunajallisia aiheita, kuten: ”Tuleeko maailmanvallankumous kerran?”, ”Vihan ja antikristuksen aika” sekä ”Kun loppu kerran tulee, Harmageddon”. Kaksi seuraavaa ilmoitusta muistuttivat näistä samoista kokouksista. Helmikuun viimeisessä ilmoituksessa tiedotettiin kokouksia, jotka pidettiin 28.2. ja 1.3. Rautatieläisten talolla. Puhujina olivat jälleen Viljam Jokinen ja Vilho Rantanen. 6. ja 10.3. Rautatieläisten talolla puhujina olivat ”Urho Salmio ja mahdollisesti Wiljam Jokinen”. Salmio puhui myös Arvo Kääriäinen kanssa 13. ja 15.3. Salkkutehtaalla. 17., 19. ja 20.3. Kääriäisen kanssa puhujana toimi puolestaan Rikhard Mäkeläinen.⁸⁷

William Jokinen (1889–1958), Eeli Jokisen veli, oli CE-liikkeen matkasihteeri. Vilho Rantanen (1898–1978) taas oli Suomen Vapaakirkon hallituksessa ja toimi kirjallisuusjaoston johtajana. Hän toimi myös CE-liiton johtokunnan varajäsenenä.⁸⁸ Urho Salmio oli myös saarnaaja, mutta häntä ei ollut Suomen Vapaakirkon hyväksymien saarnaajien, eli saarnaajan valtakirjan saaneiden luettelossa. Rikhard Mäkeläinen (s.1898) oli pastori, josta tuli myöhemmin Kouvolan Vapaaseurakunnan vakituinen saarnaaja vuosiksi 1935–1941.⁸⁹

Huhti- ja toukokuussa 1932 kokouksista ilmoitettiin ahkerasti. Huhtikuussa ilmoituksia *Kouvolan Sanomissa* oli neljä ja toukokuussa peräti kuusi. Huhtikuussa kokouksia oli ilmoitusten mukaan kymmenen, ja niitä pidettiin vaihtelevasti Rautatieläisten talolla tai A. Kääriäisen Salkkutehtaalla. Puhujina olivat kahdessa ensimmäisessä kokouksessa Vilho Rantanen ja Yrjö Mikkonen ja loppukuukauden kokouksissa Arvo Kääriäinen ja Yrjö Mikkonen.⁹⁰ Huhtikuussa 1932 näyttävät myös luterilaiset seurakunnat reagoineen suoraan lisääntyneeseen vapaakirkolliseen liikehdintään. Nimimerkki Kirkon jäsen kirjoitti *Kouvolan Sanomien* pääkirjoituksen paikalla 9.4.1932 otsikolla *Kansankirkkomme* siitä, että ihmisten olisi hyvä muistaa ne edut, mitä kansankirkkoon kuulumisessa on

---

⁸⁷ KS 1.1.–31.3.1932.

⁸⁸ Suomen Vapaakirkon vuosikertomus 1932, 5, 26.

⁸⁹ Suomen Vapaakirkon vuosikertomus 1933,4; Kouvolan Vapaaseurakunnan historia s.a.

⁹⁰ KS 1.4.–31.5.1932.

”verrattuna johonkin pieneen omasta mielestään kylläkin hengelliseen ryhmäkuntaan”. Kirjoittaja puolusti kansankirkon asemaa ja kastekäytäntöä. Hän oli huolissaan siitä, että luterilainen perintö saatetaan ”melkein mihin hernerokkaan tahansa myydä – – jonkun anglosaksilaisen uuden ja luterilaiselle tietoisuudelle täysin vieraan opin ja ”liikkeen” oppimattomalle maallikkosaarnaajalle”. Lisäksi kirjoittaja arvosteli vieraita tungeksijoita siitä, että heidän mukaansa vain vanhurskaat ja pyhät olivat oikeutettuja kuulumaan seurakuntaan. Kansankirkko toimi kuten Tuhlaajapoika-vertauksessa ja piti ovensa aina auki, jotta palaaminen oli mahdollista. Kastetta kirjoittaja puolusti sakramenttina, todellisena Jumalalta tulevana armonvälineenä, joka ei ole ”ihmisen tunnustustoimitus, joka voidaan vasta myöhemmällä iällä ja ratkaisuhetkenä ihmisen taholta suorittaa”. Lisäksi kirjoittaja huomautti kasteen uusimisen olevan raamatunvastaista.⁹¹

On mahdotonta sanoa varmasti, kuka Kirkon jäsen -nimimerkin taakse piiloutui, mutta tekstin sisällöstä voidaan päätellä, että kyseessä saattoi olla joko erittäin valveutunut maallikko tai joku kirkon työntekijä. Koska kyseessä oli pääkirjoitus, on todennäköisempää, että kirjoittaja oli kirkon edustaja. Kirjoittaja arvosteli selkeästi vapaakirkollista kaste- ja seurakuntakäsitystä, jonka olennainen osa oli uskovien yhteys, joten hänen täytyi olla perillä vapaakirkollisesta opista. Kirjoittaja suhtautui vapaakirkolliseen liikehdintään kielteisesti ja hyökkäsi suoraan maallikkosaarnaajia vastaan.

Toukokuussa vapaakirkollisia kokouksia oli ilmoitusten perusteella noin kymmenkunta. Tarkkaa lukua on vaikea sanoa, koska ilmoitukset ovat sanamuodoiltaan tulkinnanvaraisia. Erona aiempiin ilmoituksiin oli näissä ilmoituksissa se, että puhujana oli niiden mukaan lähes joka kerta Yrjö Mikkonen, ja aiheet, joista hän puhui, oli myös merkitty ilmoituksiin. Aiheita olivat ”Jos Jeesus saapuisi Kouvolaan”, ”Mitä raamattu opettaa seurakunnasta”, ”Haudantakainen elämä. Mitä tiedämme siitä? Mihin joutuvat kuollemme?” ja ”Lapsikaste vaiko uskovainkaste?”. Suurin osa kokouksista pidettiin Rautatieläisten talolla ja vain pari Salkkutehtaalla. Helluntaipäivinä toukokuussa pidettiin ilmoitusten mukaan myös Hengelliset juhlat, joiden kokousten puhujiksi oli Mikkosen lisäksi merkitty Arvo Kääriäinen ja Väinö Tuominen (s.1892).⁹²

---

⁹¹ KS 9.4.1932 Kansankirkkomme (pk.).

⁹² KS 1.-31.5.1932.

Tuominen oli Suomen Vapaakirkon hallituksen jäsen. Hän johti sisälähetysjaostoa ja toimi lisäksi CE-liiton puheenjohtajana vuodesta 1932 alkaen.⁹³

Syksyn 1931 ja kevään 1932 kokouksissa puhuneet saarnaajat olivat tunnettuja vapaakirkollisissa piireissä. Vakituksina kokoontumispaikkoina olivat ilmoitusten perusteella, ennen varsinaisen seurakunnan perustamista, Rautatieläistentalo, Kouvolan Työväentalo ja A. Kääriäisen Salkkutehdas. Ilmoitusten toukokuuta kohden lisääntyvästä määrästä on nähtävissä se, että kokouksia alettiin pitää säännöllisesti. Ilmoitusten määrä kertoo myös siitä, että kokouksista tiedottamiseen panostettiin alusta asti.

S. S. Salmensaaren mukaan CE-liiton johtajisto kuului niihin vapaakirkollisiin, jotka vastustivat Suomen Vapaakirkon muotoutumista kirkkokunnaksi. Nimeltä Salmensaari mainitsi tässä yhteydessä juuri Eeli ja William Jokisen. Eeli Jokinen oli Salmensaaren mukaan liittynyt Vapaakirkkoon henkilökohtaisesti melko alkuvaiheessa, mutta Jyväskylän vapaaseurakunta, jota hän johti, liittyi Vapaakirkkoon vasta 1934. Salmensaari käytti Jyväskylää myös varoittavana esimerkkinä siitä, miten yhteinen toiminta vapaakirkollisten ja helluntailaisten välillä aiheutti sen, että oli jopa vaikea eritellä, kumpaan liikkeeseen kukin kuului. Salmensaari oli pahoillaan siitä, että Jyväskylän vapaaseurakunta oli liittynyt Vapaakirkkoon vasta 11 vuoden pohtimisen jälkeen 1934 ja silloinkin lähinnä muodollisesti. William Jokinen puolestaan oli luterilaisen kirkon jäsen, eikä hän liittynyt Vapaakirkon jäseneksi vielä silloinkaan, kun hänelle myönnettiin saarnaajan valtakirja. Koska hän ei kuulunut Vapaakirkkoon, valtakirjakin oli vaillinainen.⁹⁴ Salmensaari itse kuului siihen vapaakirkolliseen osaan, joka oli vahvasti kirkkolinjan kannalla, eli hän ei kannattanut vapaaseurakuntien pysymistä itsenäisinä Vapaan lähetyksen alaisuudessa.⁹⁵ Salmensaari mainitsi Jokisen veljekset useaan otteeseen kirjassaan, eikä kovin myönteiseen sävyyn. Hänellä oli antipatioita heitä ja CE-liikettä kohtaan, joten kaikki hänen näkemyksensä eivät välttämättä anna objektiivista kuvaa kyseisistä henkilöistä tai CE-liikkeestä. Salmensaaren maininnoista välittyy kuitenkin se todellisuus, että Vapaakirkon sisällä oli monenlaisia näkemyksiä myös johtavissa elimissä, ja se, että helluntailaisuus vaikutti vahvasti vapaakirkollisten piirissä.

---

⁹³ Suomen Vapaakirkon vuosikertomus 1932, 5, 26.

⁹⁴ Salmensaari 1957, 456–457, 459.

⁹⁵ Helaseppä 2010.

Mielenkiintoista Eeli ja William Jokisen kohdalla on se, että J. H. Anttila mainitsi heidän julistaneen sanaa kansakoululla ”jo vuosia ennen veli Kääriäisen” saapumista Kouvolaan.⁹⁶ Jokisen veljeksiä tai ketään muitakaan saarnaajia ei kuitenkaan mainittu Kääriäisen kirjeessä, vaan siinä hän korosti vapaaseurakunnan ensimmäisten jäsenten roolia. Tämä on erikoista, koska saarnaajia oli lehti-ilmoitusten perusteella paljon ja heillä oli iso rooli kokouksissa jo ennen seurakunnan perustamista. On myös selvää, että kokouksista tiedotettiin tehokkaasti jo ennen varsinaisen seurakunnan perustamista.

3. Kouvolan Vapaaseurakunta perustetaan 1932

Kouvolan Vapaaseurakunnan pöytäkirjamerkinnöistä ensimmäinen on tehty seurakunnan ensimmäisessä virallisessa kokouksessa 17.5.1932.

Pöytäkirjamerkintä on kahden sivun mittainen ja väljästi käsin kirjoitettu.

Pöytäkirjamerkinnän yläreunassa on olennaiset tiedot: ”Pöytäkirja pidetty Kouvolaan 17/V -32 seurakunnan perustamiskokouksessa. Läsne 15 miestä, 25 naista.” Osallistujien nimet on lueteltu pöytäkirjan toisella sivulla. Nimiluettelosta selviää, että Arvo Kääriäinen osallistui kokoukseen vaimonsa Irja Kääriäisen kanssa. Kokouksen pääkohdat on merkitty numeroin ja jokaisessa kohdassa on maininta siitä, kuka on puhunut ja mistä asiasta. Läsneolijoista enemmistö oli naisia. Pöytäkirjassa Kouvolaan tarkempaa paikkaa kokoukselle ei mainita.⁹⁷ Sen sijaan J. H. Anttilan historiikista selviää, että perustamiskokous pidettiin A. Kääriäisen Salkkutehtaalla.⁹⁸

Perustamis-pöytäkirjan mukaan kokouksessa käsiteltiin vapaakirkollisen työn vaiheita Kouvolaan ja esille noususta ehdotusta oman seurakunnan perustamisesta. Ehdotusta kannattivat ”kaikki puheenvuorojen käyttäjät”. Arvo Kääriäinen oli yksi heistä. Hän oli puhunut vapaakirkollisen työn vaiheista Kouvolaan ja vastuusta, jonka työ aiheutti. Seurakunnan perustamisesta kokouksessa oli päätetty yksimielisesti, ja sen nimeksi tuli niin ikään yhteisellä päätöksellä Kouvolan Vapaaseurakunta. Seurakunnan puheenjohtajaksi valittiin tehtailija Arvo Kääriäinen ja hänen varalleen Uno Gerlander. Rahastonhoitajaksi tuli H. J. Anttila ja sihteeriksi Viljo Vilkinen. Muiksi johtokunnan jäseniksi valittiin opettaja Tatu Sarpola ja Matilda Naski, keiden varalle päätettiin ottaa Antton Vainonen ja J. Viinikainen. Samalla päätettiin siitä, että seurakunta liittyisi

---

⁹⁶ Anttila 1944, 1.

⁹⁷ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 17.5.1932.

⁹⁸ Anttila 1944, 2.

Vapaalähetykseen, ja hyväksyttiin Vapaakirkon säännöt.⁹⁹ Pyyntö liittyä Vapaaseen lähetykseen tehtiin vajaa kuukausi seurakunnan perustamisen jälkeen, mikä selviää Suomen Vapaakirkon hallitukselle osoitetusta kirjeestä, joka on päivätty 13.6.1932. Allekirjoittajina olivat seurakunnan edustajat sihteeri Viljo Vilkmán ja puheenjohtaja Arvo Kääriäinen.¹⁰⁰ Tuoreella vapaaseurakunnalla ei siis ollut halua liittyä Suomen Vapaakirkkoon, vaikka tämä oli ollut olemassa jo kymmenen vuoden ajan.

Suomen vapaakirkollisen liikkeen johtoryhmä oli suositellut evankelis-luterilaisesta kirkosta eroamista jäsenistölleen jo ennen uskonnonvapauslain voimaantumista. Vapaakirkollisuuden suhde evankelis-luterilaiseen kirkkoon oli kuitenkin ollut täsmentymätön vuosikymmenien ajan. Erityistä Suomen vapaakirkollisuudessa olikin liikkeen alkuaikoina ollut sen allianssihakuisuus. Liike oli ollut opillisesti hyvin suvaitsevainen, erilaiset katsomukset kestävä ja yhteistyöhaluinen allianssiyhteisö, ei niinkään vapaakirkkoyhteisö. Opillisuutta olennaisempi asia oli ollut yhteinen uskonkokemus, joka ei noudattanut uskonnollisten yhdyskuntien rajoja.¹⁰¹ Vapaakirkollinen liike oli siis toiminut luterilaisen kirkon sisällä ennen kuin se järjestäytyi omaksi organisaatiokseen, ja osa jäsenistöstä halusi uskonnonvapauslain voimaan astumisen jälkeenkin pysyä evankelis-luterilaisen kirkon alaisuudessa.¹⁰²

Jäsenten saaminen oli joka tapauksessa edellytys Suomen Vapaakirkon toteutumiselle. Järjestäytymisratkaisu oli selkeä, mutta tilanne oli uskonnonvapauslain voimaantulon jälkeen ongelmallinen, koska osa jäsenistöstä vastusti organisoitumista ja Vapaan lähetyksen aikaa ihannoitiin joidenkin johtavien saarnaajien keskuudessa. Vapaakirkon johtoryhmä joutuikin vaikeaan tilanteeseen, kun samaan aikaan oli säilytettävä oma vapaakirkollinen yhdyskuntaidentiteetti, ja toisaalta oli varottava loukkaamasta jäsenistöä, joka kannatti yhä Vapaalähetystä. Tämän vuoksi Vapaakirkon johto ei varsinaisesti painostanut vapaakirkollisia eroamaan luterilaisesta kirkosta ja liittymään Vapaakirkkoon, mutta Vapaakirkkoon liittymistä puoltavia asioita, kuten sen taloudellista merkitystä, periaatteellisia syitä ja uskontopoliittista merkitystä nostettiin esille.¹⁰³ Koska vapaaseurakuntien ei ollut pakko siirtyä Suomen

---

⁹⁹ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 17.5.1932; HMA SVKA IEa:1 Jäljennös perustamispöytäkirjasta 13.6.1932.

¹⁰⁰ HMA SVKA IEa:1 Kääriäinen ja Vilkmán Suomen Vapaakirkon hallitukselle 13.6.1932.

¹⁰¹ Seppo 1983, 23, 330.

¹⁰² Seppo 1983, 334–335; Jörgensen 2016, 87.

¹⁰³ Seppo 1983, 334–336.

Vapaakirkon alaisuuteen, Kouvolan Vapaaseurakunnan jättäytyminen Vapaalähetykseen ei ollut poikkeuksellinen ilmiö. Pitäytyminen Vapaalähetyksessä oli luonteva ratkaisu, koska seurakunnan alkuvaiheissa oli mukana sellaisia saarnaajia kuten Jokisen veljekset; he olivat juuri näitä johtavia saarnaajia, jotka vastustivat vapaakirkollisuuden järjestäytymistä.

Suomen Vapaakirkon vuosikertomuksissa vapaakirkollisen järjestäytymisen kerroksellisuus näkyy jo siinä, että ne on otsikoitu ”Kertomus – Suomen Vapaakirkon, Vapaan lähetyksen ja Vapaakirkon C. E. liiton nuorten toiminta” ja tämän alla on aina mainittu vuosi, jolta kyseinen vuosikertomus on.¹⁰⁴ Kouvolan Vapaaseurakunta mainittiin ensimmäisen kerran vuoden 1932 Vapaakirkon vuosikertomuksessa, jossa piirijohtaja Aatu Varonen (s. 1895) kirjoitti Savon piirin osiossa seuraavasti:

Kouvolassa Jumala antoi erityisen virvoituksen ajan käyttäen aseinaan past. V. Rantasta ja V. Jokista. Useita kymmeniä tuli uskoon ja sinne perustettiin Vapaaseurakunta, jonka uhrautuvana ja innokkaana esimiehenä alusta saakka on toiminut tehtailija A. Kääriäinen. Säännöllisesti on kokoonnuttu sanan ääreen kolme kertaa viikossa Kääriäisen tehdashuoneustossa, joka kokousajaksi on muutettu kirkoksi. Suureksi virvoitukseksi paikkakunnalle oli myös kesällä pidetty telttakokoussarja. Vakituksena saarnaajana on ollut past. Y. Mikkonen. Tämä seurakunta tarvitsisi kipeästi oman rukoushuoneen.¹⁰⁵

Kouvolan Vapaaseurakunnan pöytäkirjoja vuodelta 1932 on neljä kappaletta, joista ensimmäinen on perustamispöytäkirja. Suomen Vapaakirkon vuosikertomuksessa mainituista pastoreista vain Yrjö Mikkonen on mainittu vuoden 1932 pöytäkirjoissa. Pöytäkirjojen mukaan läsnä oli ollut myös pastori Väinö Tuominen, jota taas ei vuosikertomuksen katkelmassa mainittu lainkaan.¹⁰⁶ Tuomisen läsnäolo perustamiskokouksessa on ymmärrettävää, koska hän oli Vapaakirkon hallituksen puheenjohtaja ja uusi seurakunta oli tiensä alussa. Yrjö Mikkonen taas oli Kouvolan Vapaaseurakunnan ensimmäinen vakituinen saarnaaja. William Jokisen ja Vilho Rantasen puuttuminen pöytäkirjoista taas selittyy sillä, että he toimivat saarnaajina ympäri Suomen. Erikoista on se, että heidät nostettiin vuosikertomuksen katkelmassa esiin ensimmäisinä. Heidän ansiokseen luettiin herätyksen aika, ja Arvo Kääriäisen työpanosta kiitettiin vasta tämän jälkeen. Vuosikertomuksen katkelmasta ei voida päätellä sitä, että Kääriäinen olisi ollut seurakunnan varsinainen perustaja tai työn alkuunpanija.

¹⁰⁴ Suomen Vapaakirkon vuosikertomukset 1932–1941.

¹⁰⁵ Suomen Vapaakirkon vuosikertomus 1932, 11.

¹⁰⁶ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 17.5.1932.

Samankaltainen jännite on havaittavissa William Jokisen *Myrskyiset vuotemme* -muistelmateoksessa. Jokinen kirjoitti Kouvolan Vapaaseurakunnan alkuvaiheista lyhyesti otsikolla *Kouvolassa lupaava alku*. Jokinen kuvaili Kouvolan Vapaaseurakunnan alkuvaiheita seuraavanlaisesti:

Taisipa alkaa Kouvolassakin vapaa hengellinen toiminta siitä, että Vilho Rantasen kanssa pidin siellä Rautatieäisten talossa muutaman viikon kestävän kokoussarjan. Tämän alkuunpanijana oikeastaan oli niihin aikoihin hyvin hengessä palava ja toimelias talousneuvos Arvo Kääriäinen. Hän oli Helsingissä saanut herätyksen ja muuttanut Kouvolaan, jossa toimi tehtailijana. Hän ikävöi sielläkin hengellistä elämää ja kutsui meidät kokousten pitoon. Herätystä syntyikin ja toiminta alkoi. Mutta meidän olimme vain – – hiileen puhaltamassa ja kun se oli sytyttänyt liekin, läksimme paikkakunnalta pois. Tehtailija Arvo Kääriäiselle jäi kaikki huolet ja vastuu työn jatkumisesta. – – Ellei hänellä olisi ollut semmoista intoa ja lämpöä silloin, olisi työ saattanut raueta hoidon ja järjestyksen puutteeseen – –.¹⁰⁷

Toisaalta Jokinen selvästi koki, että hänen ja Vilho Rantasen panos kokoussarjan pitämisessä oli merkittävä herätyksen syntymiselle Kouvolassa, ja toisaalta hän taas antoi arvoa Kääriäisen toiminnalle; Kääriäinen oli kutsunut heidät puhumaan Kouvolaan, ja otti vastuun seurakunnan tulevaisuudesta. Jokinen ei kuitenkaan maininnut mitään niistä kokouksista, joita Kääriäinen oli pitänyt kotonaan, ja joista Kääriäinen itse kirjoitti kirjeessään. Jokinen antoi olettaa, että herätyskokousten pitäminen Kouvolassa oli hänen ja Vilho Rantasen ansiota. Herätyksen syntyvaiheista on siis ristiriitaisia näkemyksiä, tai ainakin painotuksia, mutta vapaakirkollisen työn jatkaminen Kouvolassa jäi selvästi Arvo Kääriäisen harteille. Toisaalta hän myös oli se henkilö, joka herätyskokousten puhujat kutsui Kouvolaan.

Telttakokoussarja, jota Vapaakirkon vuosikertomuksessa kuvattiin ”suureksi virvoitukseksi paikkakunnalle”, näyttää useamman lähteen perusteella olleen vapaaseurakunnan perustamisvuoden kohokohta.¹⁰⁸ Vapaaseurakunnan vanhimmiston kokouksen pöytäkirjasta 5.6.1932 selviää, että silloin sovittiin 22.6. järjestettävästä kokouksesta, jossa päätettäisiin ”n.s. telttajuhlien järjestelystä”.¹⁰⁹ Lupa kauppalanhallitukselta teltan pystyttämiseen oli jo ilmeisesti saatu, koska siitä ilmoitettiin Kouvolan Sanomissa neljä päivää myöhemmin. Tuolloin *Kauppalanhallituksen uutisia* -palstalla todettiin, että vapaaseurakunnalle oli myönnetty lupa teltan pystyttämiseksi kahden viikon ajaksi hengellisiä juhlia varten 9. heinäkuuta alkaen.¹¹⁰ 22.6. järjestetystä kokouksesta ei ole

¹⁰⁷ Jokinen 1956, 166–168.

¹⁰⁸ Suomen Vapaakirkon vuosikertomus 1932, 11.

¹⁰⁹ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 5.6.1932.

¹¹⁰ KS 9.6.1932 Kauppalanhallituksen uutisia.

pöytäkirjamerkintää, mutta Anttila mainitsi historiikissaan sekä 5.6. pidetyn vanhimmiston kokouksen että 22.6. pidetyn yleisen seurakuntakokouksen. Anttilan mukaan jälkimmäisessä kokouksessa päätettiin, että telttakokouksen puhujista vastasivat Kääriäinen ja Mikkonen, ja Anttilan tehtävänä oli hoitaa telttapaikka kansakoulun kentälle, koska hän toimi itse kansakoulun taloudenhoitajana.¹¹¹

Kesäkuussa Kouvolan Vapaaseurakunta ilmoitti hengellisistä kokouksista vain kerran, mikä on vähän, kun verrataan huhti- ja toukokuuhun.¹¹² Heinäkuussa puolestaan telttajuhlista kertovia ilmoituksia oli useita, ja ”evankelioimisviikko” ylitti myös uutiskynnyksen. Ilmoituksista ja lyhyistä uutiskirjoituksista selviää, että telttajuhlien puhujina olivat muun muassa ruotsalainen pastori Ragnar Breitholtz (1895–1953), Rikhard Mäkeläinen, William Jokinen, Yrjö Mikkonen sekä Arvo Kääriäinen. Kokouksia oli joka ilta kello 19, ja telttajuhlien ohjelmaan kuului myös musiikkia, kuten ”kitara-, havai- ja sahasoittoa”. Laulajat Tyyne Huoponen ja Paavo Attila esiintyivät myös. Kokouksiin oli kaikille vapaa pääsy.¹¹³ Telttajuhlien tiedotukseen panostettiin, eli seurakuntaa tehtiin tietoisesti näkyväksi. On todennäköistä, Arvo Kääriäinen vastasi Kouvolan Vapaaseurakunnan tiedottamisesta, koska seurakunnan kokoon kutsuminen oli Kouvolan Vapaaseurakunnan säännöissä määritelty esimiehen tehtäväksi:

Seurakunta valitsee itselleen puheenjohtajan, jota kutsutaan esimieheksi tai vanhemmaksi ja joka toimii seurakunnan kokoonkutsujana ja kokousten johtajana, mikäli ei jotain määrättyä kokousta varten ole toista henkilöä siihen toimeen valittu. Puheenjohtaja valitaan vähintään vuodeksi kerrallaan.¹¹⁴

Kääriäisen roolia tiedottajana puoltaa myös se, että hän oli liikemies.

Kaupanteossa mainostamisella oli merkitystä, minkä Kääriäinen varmasti tiesi, ja hän osasi tätä hyödyntää myös vapaaseurakunnan tilaisuuksien markkinoinnissa.

Anttila kuvaili telttajuhlaa virkistäväksi ja erinomaisen hengelliseksi. Puhujia oli paljon. Telttä oli saatu pystyyn telttamestari pastori Mäkeläisen johdolla, eikä työvoimaa ollut puuttunut. Ruoka- ja kahvitarjoilu järjestettiin kansakoulun ruokasalissa, ja ravintolatuloja tuli 1128 markkaa. Tämän lisäksi saatiin telttauhrilahjat. Samaan aikaan telttajuhlan kanssa Kouvolan Kauppatorilla ”saatanan telttä hänen juhluvieraillensa”, eli tivoli. Tästä yhteensattumasta Anttila

---

¹¹¹ Anttila 1944, 2.

¹¹² KS 1.4.–30.6.1932.

¹¹³ KS 7.7., 9.7., 14.7. ja 16.7.1932.

¹¹⁴ HMA SVKA IEa:1 Kouvolan Vapaaseurakunnan säännöt 6 §.

totesi, että siitä kirjoitettiin myös Kouvolan Sanomissa otsikolla ”Kahdenlaisia vaatemajoja”.¹¹⁵ Kyseisen kirjoituksen hän oli laatinut itse, mikä selviää *Kouvolan Sanomista* 21.7.1932. *Kahdenlaisia vaatemajoja* oli hartauskirjoitus, jossa Anttila vertasi lähetys- ja tivolitelttua toisiinsa ja esitti lukijoille kysymyksiä siitä, kumman sisältö olisi merkittävämpää kuoleman edessä: ”Onko muisto ja kätkö, minkä kummastakin saimme sydämiimme, yhtä rakas, yhtä innoittava ja kantava silloin, kun tulemme kuolemanvirran rannalle – –. Toivomme ja pyydämme itse kutakin harkitsemaan tätä.”¹¹⁶ Hartauskirjoituksella oli selkeä päämäärä. Sen tavoite oli saada ihmiset pohtimaan hengenelämäänsä ja kiinnostumaan vapaakirkollisesta sanomasta. Kyse ei siis ollut esimerkiksi telttajuhlien kirvoittamasta mielipidekirjoituksesta.

Anttila antoi hyvin telttajuhlista hyvin myönteisen ja onnistuneen kuvan, samoin vuosikertomuksen katkelma. Tämä ei silti välttämättä ollut koko totuus. William Jokinen kirjoitti vuosikertomuksen CE-liiton osiossa matkasihteerin ominaisuudessa vuoden aikana tehdyistä matkoistaan ympäri Suomen. Telttakokouksia oli hänen mukaansa järjestetty paljon, ja niihin oli tullut kristittyjä eri kirkkokunnista. Jokinen mainitsi, että telttakokoukset olivat osoittautuneet ”erinomaisiksi vetämään kesäkuumuudessakin kansaa evankeliumin ympärille”, mutta huomautti, että ”vähemmän asutuissa seuduissa telttakokoussarjat” eivät olleet olleet lupaavia, mikä oli opittu ”viime kesän aikana – – Kouvolassa”.¹¹⁷ Tämän perusteella kaikki telttakokoussarjan järjestäjät eivät olleet varauksettomasti täysin tyytyväisiä tai vakuuttuneita Kouvolan telttakokoussarjan onnistuneisuudesta, mitä puoltaa myös se, että telttajuhla jäi ainoaksi laatuaan. Muita telttajuhlia ei Kouvolassa enää järjestetty.

On selvää, että telttakokoussarja kuului juuri niihin kokoussarjoihin, joita William Jokinen järjesti ympäri Suomea. William Jokisen muistelmien mukaan Jokiset olivat tutustuneet hengellisiin telttakokouksiin jo vuonna 1922 matkustaessaan Yhdysvalloissa, ja he toivat tämän jälkeen idean Suomeen.¹¹⁸ Kouvolan telttajuhla oli osa suurempaa kokonaisuutta aikansa vapaakirkollisessa liikehdinnässä, ei vain paikallinen ilmiö.

Kokouksien ja juhlatilaisuuksien lisäksi Kouvolan Vapaaseurakunnassa alettiin alusta asti järjestää muutakin toimintaa. Seurakuntatyön muodot alkoivat

---

¹¹⁵ Anttila 1944, 2–3.

¹¹⁶ Anttila 21.7.1932 *Kahdenlaisia vaatemajoja*.

¹¹⁷ Anttila 1944, 2–3.

¹¹⁸ Jokinen 1956, 151–155.

kehittyä. Ensimmäinen pöytäkirjoissa mainittu toimintamuoto oli ompeluseuratyö, joka aloitettiin lokakuussa 1932. Vapaaseurakunnan pöytäkirjan mukaan kyseisen työmuodon johtamisesta ja toteuttamisesta vastasi viisihenkinen toimikunta, johon kuului vain naisia. Yksi heistä oli Arvo Kääriäisen vaimo, Irja Kääriäinen. Ilmeisesti toiminta ei silti ollut pelkästään naisille tarkoitettua, koska ”puheenjohtaja lupasi järjestää työtarpeet miehiä varten”. Naiset tarjoutuivat mahdollisuuksien mukaan hankkimaan itse tarpeet omiin käsitöihinsä, ja työn tukemiseksi päätettiin kantaa vapaaehtoinen kolehti, koska seurakunnan taloudellinen tilanne oli tiukka.¹¹⁹ Ompeluseuratyö itsessään on ymmärrettävä ensimmäinen työmuoto, koska suurin osa seurakunnan jäsenistä oli naisia. Huomionarvoista on se, että Arvo Kääriäinen avusti miesten osalta toimintaa omilla varoillaan. Miehiä oli todennäköisesti tällaisessa toiminnassa vähän mukana, joten työtarpeiden kustannuksetkin olivat pienemmät kuin mitä naisten töihin tarvittiin.

Anttilan mukaan kokonaisuutena Kouvolan Vapaaseurakunnan ensimmäinen vuosi oli ollut hyvin lupaava. Kokouksissa oli ollut paljon osanottajia ja seurakunnassa jäseniä oli ollut 50.¹²⁰ Vapaakirkon vuosikertomuksessa jäsenmääräksi oli merkitty 41.¹²¹ Todellinen määrä lienee vaihdellut noiden lukujen välillä, koska esimerkiksi ensimmäisen vuoden pöytäkirjoissa oli merkintöjä uusista jäsenistä ja toisaalta ainakin yksi henkilö oli eronnut omasta pyynnöstään.¹²² Anttilan näkemys seurakunnan ensimmäisestä vuodesta on kuitenkin ymmärrettävä, koska vapaakirkollinen herätys sai nopeasti tuulta alleen ja syntyi seurakunta, joka kiinnosti paikallisia ihmisiä, keräsi jäseniä ja alkoi järjestää toimintaa. Keskeisenä toimijana oli Arvo Kääriäinen, seurakunnan esimies. Hän kutsui puhujia seurakunnan tilaisuuksiin, ja todennäköisestä on se, että hän rahoitti myös seurakunnan tiedottamisen Kouvolan Sanomissa. Vaikka herätyksen syntymiseen vaikuttivat useammat henkilöt, niin Arvo Kääriäinen oli se henkilö, jonka aloitteesta Kouvolan Vapaaseurakunta perustettiin.

---

¹¹⁹ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 3.10.1932, 5.10.1932.

¹²⁰ Anttila 1944, 2.

¹²¹ Suomen Vapaakirkon vuosikertomus 1932, 36.

¹²² Kouvolan Vapaaseurakunnan pöytäkirjat 1932.

III Salkkutehtaalle ja oman kirkon tiloihin 1933–1936

1. Kuusankosken kirkkoherra ottaa kantaa herätysaaltoon

Kouvolan Vapaaseurakunta oli vailla omaa rukoushuonetta vielä alkuvuonna 1933, ja kokouksia pidettiin mahdollisuuksien mukaan salkkutehtaan tiloissa, Rautatieläisten talolla ja kerran jopa Yhteislyseon juhlasalissakin. Vakituista kokouspaikkaa ei siis vielä ollut, mutta kokouksia pidettiin säännöllisesti.¹²³ Erästä tuona keväänä Rautatieläisten talolla pidetystä kokoussarjasta on säilynyt mainintoja. J. H. Anttila nosti historiikissaan esille ”erään ihanan ja rikkaan iltahjelman”, jossa puhujina olivat olleet Yrjö Mikkonen, Vilho Rantanen ja Eeli Jokinen. Aiheita olivat muun muassa ”Miksi tarvitsemme herätystä?”, ”Kun tuonelan portteja avataan”, ”Silmänräpäys iäisyudessa ja mitä sitten”, ”Haudan kautta Jeesuksen luo” sekä ”Kun pappi ja leviita käy ohitse”. Anttila mainitsi, että ”tämä puhesarjasta sen, ”Pappi ja leviita” kohdasta kirjoitti silloinen Kuusankosken kirkkoherra – ankaran vastakirjoituksen Kouvolan Sanomiin”.¹²⁴

Kyseinen kokoussarja voidaan ajoittaa, koska Kouvolan Vapaaseurakunnan ainoa pöytäkirja keväältä 1933 oli helmikuulta Vanhimmiston kokouksesta, jolloin ”yleiset herätyskokoukset päätettiin pitää – Rautatieläisten juhlasalissa” 5.–19.3.1933.¹²⁵ Lisäksi *Kouvolan Sanomissa* oli 4.3.1933 ilmoitus, jossa oli kerrottu evankelioimisviikon kokousten päivämäärät, kellonajat, aiheet ja se, ketkä olivat puhujina minäkin päivänä. Yrjö Mikkonen oli puhujana vain kahtena päivänä 5. ja 7.3., ja kaikissa muissa olivat puhujina Vilho Rantanen ja Eeli Jokinen. ”Kun pappi ja leviitta käy ohitse” -puheen, joka oli kokousaiheena 12.3.1933, pitäjä oli siis jompikumpi, Rantanen tai Jokinen.¹²⁶ Itse puhetta on vaikea jäljittää, mutta kirkkoherra Johannes Gabriel Laasosen (1878–1941) kirjoitus *Uskonnollisesta repimistyöstä Kouvolaassa* oli *Kouvolan Sanomissa* pääkirjoituksen paikalla 27.4.1933. Kirjoituksen alla on nimikirjaimet H. L., koska Laasonen käytti puhuttelunimeä Hannes. Kirjoitus alkoi näin:

On täytynyt murheella panna merkille, että se saarnatoiminta, mitä kirkosta erossa olevat ja sille vihamieliset uskonlahkot aina kansainvälisiä raamatuntutkijoita myöten ovat viime syksynä ja kuluneen talven aikana Kouvolaassa harjoittaneet on suuresti muistuttanut sitä repivää ja oikeuskäsitteitä horjuttavaa ”valistustyötä”, mitä erinäiset puolueet, puhumatta koon kommunisteista, nykyään harjoittavat valtiollisella ja yhteiskunnallisella alalla maassamme.¹²⁷

¹²³ KS 1.1.–31.3.1933.

¹²⁴ Anttila 1944, 3.

¹²⁵ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 9.2.1933.

¹²⁶ KS 4.3.1933.

¹²⁷ Laasonen 27.4.1933 (pk.).

Lähialueen luterilaisissa seurakunnissa vapaakirkollinen toiminta oli siis pantu merkille, eikä siihen välttämättä suhtauduttu suopeasti. Laasonen kirjoitti kuitenkin uskonlahkoista monikossa, joten kirjoitus ei käsitellyt pelkästään vapaaseurakuntaa. Tutkija Veikko Talven mukaan Laasonen kirjoitus kohdistui vapaakirkollisten lisäksi helluntaiherätykseen. Talven mukaan Kouvolassa oli keväällä 1933 vapaakirkollisten ja helluntailaisten herätysaalto.¹²⁸

Tämä herätysaalto näkyi myös *Kouvolan Sanomissa*, ja sen alku on nähtävissä jo edellisen syksyn ja talven aikana, kuten Laasonen kirjoituksessaan oli huomionnut. Vielä syksyllä 1932 elokuun ja marraskuun välisenä aikana vapaaseurakunnan ilmoituksia on huomattavasti enemmän kuin helluntaiseurakunnan ilmoituksia. Helluntaiseurakunta ilmoitti kokouksistaan vain kahtena päivänä elokuussa, ja syys- ja marraskuun aikana ei ollenkaan. Vapaaseurakunnan ilmoituksia taas oli elokuussa yksi, syyskuussa ja lokakuussa kolme ja marraskuussa yksi. Helluntailaisten osalta käänne tapahtui joulukuussa. Helluntaiseurakunta Betanian ilmoituksia oli joulukuussa peräti viisi kappaletta, ja vapaaseurakunta ilmoitti vain kerran kokouksista ja Vapaalähetyksen ompeluseuran joulumyyjäisistä.¹²⁹ Käänne helluntaiseurakunta Betanian toiminnassa on selkeä, koska ilmoituksia on joulukuussa 1932 yhtäkkiä paljon verrattuna koko aikaisemman vuoden tai syksyn 1931 ilmoitusten määrään.

Kouvolan Vapaaseurakunnan vähäinen ilmoittelu marras- ja joulukuussa ei välttämättä kerro mitään seurakunnan toiminnan vähäisyydestä, vaan sille on *Kouvolan Sanomissa* nähtävissä eräs mahdollinen syy. Tähän asti A. Kääriäisen Salkkutehdas ei ollut juurikaan mainostanut toimintaansa, mutta 3.11.1932 Kouvolan Sanomissa oli suuri mainos Kauppalankadun varrelle rakennetusta uudesta liiketalosta, ja A. Kääriäisen Salkkutehdas ilmoitti avanneensa liiketaloon ”matkatarpeiden erikoisliikkeen”, jossa myytiin myös ”lyhyttavaroita tukuttain ja vähittäin”. Tämän lisäksi uuden myymälän mainoksia oli marraskuussa vielä kaksi. Myymälä mainosti kaikenlaista tavaraa käsineistä ja käsilaukuista aina naisten alusvaatteisiin.¹³⁰ Arvo Kääriäisellä oli uusi myymälä johdettavanaan, mikä todennäköisesti vaikutti myös Kouvolan Vapaaseurakunnan toimintaan.

Vuoden 1933 alkupuolella helluntaiseurakunnan aktivoituminen alkoi näkyä lehti-ilmoituksissa yhä selkeämmin. Huhtikuun loppuun mennessä tilanne oli se,

---

¹²⁸ Talvi 1984, 449.

¹²⁹ KS 1.8.–31.12.1932.

¹³⁰ KS 3.11., 12.11. ja 29.11.1932.

että helluntaiseurakunta Betanian ilmoituksia oli yhteensä 12 kappaletta ja Kouvolan Vapaaseurakunnalla yhdeksän.¹³¹ Herätyskokousten määrä Kouvolassa siis kaksinkertaistui muutamien kuukausien aikana, joten ei ole ihme, että Hannes Laasonen oli kirkkoherrana pannut ilmiön merkille ja reagoinut siihen.

Laasonen mukaan lahkolaisten saarnoissa oli hyökätty kirkkoa ja pappeja vastaan. Ihmisten luottamusta ja uskoa kirkon työhön oli yritetty horjuttaa syyttämällä kirkkoa ja papistoa ”melkein kaikesta pahasta, mitä tässä maassa on tapahtunut ja tapahtuu”. Saarnojen aiheetkin oli Laasonen mielestä valittu niin, että niissä voitiin helposti mustamaalata kirkkoa ja papistoa. Laasonen kuvaili tällaisia saarnaajia edesvastuuttomiksi. Eräskin saarnaaja oli käyttänyt kertomusta Laupiaasta samarialaisesta osoittaakseen pappien synnit ja asettaakseen itsensä ja oman lahkonsa laupiaan samarialaisen rooliin. Laasonen väitti, että saarnaajat halusivat ”armottoman ryövärin tavoin” viedä kuulijoiltaan sen kaiken hyvän, mitä kirkko kenties oli heille antanut. Saarnaajat olivat hänen mukaansa lietsoneet vihaa kristillisen rakkauden sijasta.¹³²

Lisäksi Laasonen totesi, että hänen mielestään olisi käsittämätöntä, ”jos sen suuntainen uskonnollinen herätystyö olisi ottanut juurtuakseen” paikkakunnalle. Hän muistutti kirjoituksessaan kymenlaaksolaisista papeista, jotka olivat 15 vuotta aiemmin kärsineet marttyyrikuoleman uskonsa vuoksi. Kymenlaakso oli saanut todistaa ”pappiensa uskollisuudesta aina vereen ja henkeen asti”. Silloin ei ollut tarvinnut murehtia lahkolaissaarnaajista, mutta nyt näytti siltä, että juuri Kouvolasta oli tullut uskonnollisen propagandan tyyssija, josta käsin lahkolaisten olisi helppo ”levittää solutustyötä” lähiseuduille. Laasonen totesi tähän kuitenkin, että todennäköisesti Kymenlaakson terveesti ajattelevaa kristikuntaa puhutteli vakuuttavammin marttyyripappien veri kuin ”lahkolaissaarnaajien herjaavat puheet”. Silti hän ihmetteli, miksi tällaista toimintaa, joka parjasi myös ”neljän täällä kidutetun ja murhatun sielunpaimenen” työtä, ei vastustettu innokkaammin.¹³³

Saarnaamista Laasonen ei katsonut sinällään vain pappien oikeudeksi. Olennainen asia oli se, että saarnaajalla oli oltava tarpeeksi arvostelukykyä, hienotunteisuutta ja ennen kaikkea kristillistä rakkautta, jotta ”hän ei eksy repimään siinä, missä pitäisi rakentaa”. Lisäksi hän huomautti, että kirjoituksella ei ollut tarkoitus puolustaa kirkkoa – se ei kaivannut tukea ihmisiltä. Kirjoituksen

---

¹³¹ KS 3.11., 12.11. ja 29.11.1932.

¹³² Laasonen 27.4.1933 (pk.).

¹³³ Laasonen 27.4.1933 (pk.).

tarkoitus oli esittää vastalause lahkolaissaarnaajien sekä erinäisten puolueiden tavalle ajaa asiaansa parhaamalla ”niitä, jotka eivät kuulu heidän ryhmäänsä”.¹³⁴ Laasonen käytti voimakasta, tunteisiin vetoavaa retoriikkaa, ja hän rinnasti lahkolaisuuden kommunismiin. Koska kirjoitus oli kirkkoherran kirjoittama, on todennäköistä, että se oli myös tarkkaan harkittu ja tarkoituksellinen. Olennainen kysymys on se, miksi Laasonen hyökkäsi herätysaaltoa vastaan niin rajusti ja vetosi paikallisten tunteisiin nostamalla sisällissodan tapahtumat esiin.

Viisitoista vuotta aiemmin Kouvola oli ollut sisällissodassa yksi avainpaikkakunta punaiselle Suomelle, vaikka itse taisteluja ei kertaakaan käyty itse asemakylässä. Punaisten huolto ja rintamajohto oli keskitetty Kouvolaan, ja sinne sijoitettiin noin 2000–3000 sotilasta, kaartin johtoa sekä esikuntaa. Kouvolan sijainti rautateiden ja teiden risteyskohdassa mahdollisti sen, että Kouvola tuli keskus keskiselle rintamalle, joka oli yksi punaisten kolmesta maantieteellisen sijainnin mukaan organisoidusta alueesta. Kesken rintaman esikunta sijaitsi Kouvolan rautatieasemalla, joka oli punaisille strategisesti tärkeä paikka.¹³⁵ Tutkija Mirja Turusen mukaan punaisen terrorin osalta juuri Kouvola ja koko Kymenlaakso erottautuivat muusta Suomesta siinä, että terrori oli järjestelmällistä, kenties jopa järjestäytyneintä koko maassa.¹³⁶ Johanna Paasonen taas on käyttänyt pro gradu -työssään nimitystä ”Kouvola murhakeskus”, koska Kouvolaan murhaluvut nousivat ylitse muiden.¹³⁷

Myös sisällissodan pappissurmien osalta Kouvola oli merkittävä keskus. Koko maan kymmenestä surmatusta papista viisi surmattiin juuri Kouvolaan. Kuusi näistä kymmenestä papista oli kymenlaaksolaisia. Kouvolaan surmattuja pappeja olivat Vehkalahden kirkkoherra Gustaf Adolf Taube (1864–1918), Vehkalahden kappalainen Adolf Adolfinpoika Manninen (1868–1918) sekä Haminan kirkkoherra Uno Mikael Renvall (1877–1918). Heidät kaikki kolme ammuttiin Tommolassa veripellolla 20.4.1918. Kaksi muuta pappia olivat Sulo Iivari Söyrinki (1888–1918), pastori Sippolassa, ja Otto Werner Pääviö (1869–1918), kappalainen Luumäeltä.¹³⁸

Pappien tappamisen syyt eivät poikenneet muiden kansalaisten tappamisen syistä. Taustalla oli pelkoa, vihaa ja erityisesti epäluuloa, koska kirkko nähtiin

---

¹³⁴ Laasonen 27.4.1932 (pk.).

¹³⁵ Turunen 2005, 57–58.

¹³⁶ Turunen 2005, 340–341.

¹³⁷ Paasonen 1996, 42.

¹³⁸ Turunen 2005, 142–143, 152–154, 368–369.

punaisten silmissä kapitalistiyhteiskunnan jatkeena ja papit porvarivallan tukijoina. Pappissurmien kohdalla sisällissodassa poikkeuksellista oli kuitenkin se, että niitä käytettiin propagandan välineenä sekä valkoisten että punaisten puolella. Punaiset levittivät huhuja pappien rikkomuksista saadakseen kansan hyväksyntää terroriteoille.¹³⁹ Valkoiset taas halusivat esittää sosialistit moraaliltaan siveettöminä, kiduttajina ja pyhien arvojen rienaajina. Lisäksi valkoisten puolella jäivät elämään pappien kidutuksista kertovat perinnetarinat, jotka usein värittyivät ja muuntuivat levitessään.¹⁴⁰ Tutkija Niko Huttusen mukaan näitä tarinoita olivat muun muassa valkoisen lehdistön levittämät kauhutarinat, jotka kuvasivat pappissurmia liioitellusti. Esimerkiksi pappien ristiinnaulitsemisesta tuli suosittu aihe, vaikka ristiinnaulitsemisella ei todellisuudessa ollut mitään tekemistä pappien kuolintavan kanssa. Tällaiset tarinat jäivät elämään, ja ne siirtyivät historiategoksiin ja muistelmiin.¹⁴¹ Tutkija Ulla-Maija Peltonen puolestaan toteaa, että kauhutarinoiden tarkoitus sotapropagandassa oli herättää pelkoa ja inhoa. Mitä enemmän tarinat herättivät tunteita, sitä enemmän ne vaikuttivat ihmisten asenteisiin. Esimerkiksi valkoisessa propagandassa punaisista kertovien kauhutarinoiden tarkoitus oli osoittaa punaisten syyllisyys tunteisiin vetoavan retoriikan keinoin.¹⁴²

Myös uhriretoriikka oli tavanomaista sodan molemmille osapuolille sodan aikana ja sen jälkeen. Huttusen mukaan uhriretoriikalle on tyypillistä se, että uhria ei nähdä esimerkiksi häviäjänä, jota täytyisi halveksua heikkoutensa tähden, vaan uhri esitetään aina myönteisessä valossa. Vastapuolen syyllisyyttä oli helppo korostaa uhriretoriikan avulla, kun puhuttiin terrorin uhreista. Uhriajatteluun on myös toinen näkökulma, sankariuhrit. Antiikin maailmasta peräisin olevaan sankariuhriajatteluun sisältyy kolme olennaista piirrettä: uhrin vapaaehtoisuus, uhrautumisen tarkoituksellisuus sekä uhrin velvoittavuus. Sankariuhriajattelussa uhri ei ole turha, vaan sillä on merkitys. Uhrilla on tarkoitus, joka velvoittaa jälkeen jääviä. Eron tavallisella uhriretoriikalla ja sankariuhriajattelulla on siis se, miten uhraukseen suhtaudutaan. Uhriretoriikalla pyritään syyllistämään vastapuolta, ja sankariuhriajattelussa uhri taas nähdään pelkästään myönteisessä valossa.¹⁴³

---

¹³⁹ Paasonen 1996, 88–89, 91; Turunen 2005, 152–153.

¹⁴⁰ Turunen 2005, 152–153.

¹⁴¹ Huttunen 2010, 194–197.

¹⁴² Peltonen 1996, 202; Huttunen 2010, 197.

¹⁴³ Huttunen 2010, 184–185, 205, 222–223, 229, 237–238.

Laasonen kirjoituksessa oli aineksia valkoisen propagandan käyttämistä keinoista. Se oli liioiteltu ja tunteisiin vetoava, ja uhriajattelu näkyi selkeästi. Laasonen esitti niin kutsutut lahkolaiset parjaajina ja rikkojina ja papit ja kirkon syyttöminä uhreina. Toisaalta hän taas vetosi seurakuntalaisiin muistuttamalla marttyyripappien verenvuodatuksista. Kyse oli juuri tästä sankariuhriajattelulle tyypillisestä velvoitteesta isänmaata ja kirkkoa kohtaan. Laasonen käytti tietoisesti hyväksi paikallisten ihmisten 15 vuoden takaisia kokemuksia sisällissodasta ja pyrki tunteisiin vetoamalla osoittamaan sen, että niin kutsuttuja lahkolaisseurakuntia ei pitäisi nähdä myönteisessä valossa, koska ne hänen mukaansa rikkoivat siinä missä piti rakentaa. Hän rinnasti ne kommunismiin, mikä oli aikansa kontekstissa hyvin kielteinen mielikuva. Kirkolle vieras rinnastettiin kirkon vastaiseksi.

Kirjoitus heijasteli vahvasti aikaansa. 1930-luvulla kansallista yhtenäisyyttä yritettiin vahvistaa ja pitää yllä monin keinoin. Suomessa yritettiin kitkeä poikkeavia näkemyksiä kasvatuksen ja tiukan kontrollipolitiikan avulla. Ihmisiä valvottiin. Erityisen tarkkailun alla olivat sananvapaus ja poliittinen toiminta, ja etenkin vuosikymmenen alkupuolella kommunistien pidätykset ja oikeudenkäynnit olivat yleisiä uutisaiheita, ja esimerkiksi kaunokirjallisuuden avulla pyrittiin luomaan ihannekansalaisen kuvaa.¹⁴⁴ Myös kirkon ja oikeistoradikalismin suhde näkyy Laasonen tekstissä. 1930-luvun alun lapuanliike sai aluksi melko varauksetonta suosiota Suomen porvarillisessa väestössä, mikä tarkoitti myös laajaa kirkollista piiriä. Lapuanliike nähtiin Eino Murtorinteen mukaan tervetulleena vastareaktionä kommunistien harjoittamalle jumalanpilkalle ja isänmaallisten arvojen halveksunnalle.¹⁴⁵ Kouvola ei ollut porvarillisena paikkakuntana poikkeus lapuanliikkeen suosion suhteen. Kansanliike vetosi kouvolaalaisiin, koska Kouvola oli ollut sisällissodassa punaisen terrorin keskusalue. Kirkollisten piirien osalta Kouvolaan kertoo jotain jo se, että Kouvolaan luterilaisen seurakunnan kirkkoherra Lauri Rikala oli yksi liikkeen johtomiehistä Kouvolaan.¹⁴⁶ Lapuanliike lakkautettiin 1932, mutta samana vuonna sen jatkajaksi perustettiin isänmaallinen kansanliike IKL, joka sai edelleen huomattavaa kannatusta kirkon sisällä ja papiston keskuudessa samojen uskonnollis-aatteellisten syiden takia kuin lapuanliikekin. IKL merkitsi

---

¹⁴⁴ Peltonen 1996, 244–246.

¹⁴⁵ Murtorinne 1995, 129–130.

¹⁴⁶ Turunen & Siukkola 2008, 76–77.

kirkollisissa piireissä vastareaktiota valkoisia arvoja murentavia voimia vastaan. Näitä niin sanottuja voimia olivat marxilaisuus ja kommunismi sekä uskonnon arvoa väheksyvät vapaamieliset suuntaukset.¹⁴⁷ Myös Kouvolassa IKL vaikutti vahvasti 1930-luvulla niin puolueena kuin katukuvassakin, jossa IKL:n järjestämät isänmaalliset juhlat ja kokoukset olivat tavanomaisia.¹⁴⁸ Kouvolan Sanomissakin ajankuva välittyi. Uutiset kommunistien pidätyksistä, yliloikkareista ja oikeudenkäynneistä näyttävät olleen yleisiä etenkin 1930-luvun alkuvuosina, ja esimerkiksi Laasosen kirjoituksen jälkeen toukokuussa uutisoitiin paljon sisällissodan päättymisen 15-vuotisjuhlallisuuksista, julkaistiin muisteluita ja korostettiin isänmaallisuutta.¹⁴⁹

1930-lukua leimasi siis epäluulo kaikkea valkoisista ihanteista poikkeavaa kohtaan, ja keinot poikkeavuuksien kitkemiseksi olivat rajuja. Kansan yhtenäisyyttä haluttiin suojella ja oikeistoradikalismi oli pinnalla. Tässä valossa myös Laasosen teksti asettuu kontekstiinsa, sisällissodan päättymisen juhluvuoden tunnelmiin Kouvolassa ja isänmaallisen kansanliikkeen suosion aikakauteen. Hänen kirjoituksensa on hyvä esimerkki 1930-luvun yhteiskunnallisesta mielialasta, asenteista ja valkoisesta propagandasta. Syy kirjoituksen laatimiselle oli todennäköisesti vahvasti aatteellinen. Epäselväksi jää silti se, oliko kirjoitus vain Laasosen itsensä laatima, vai oliko kyseessä useamman henkilön julkilausuma aiheesta. Näkemättä kirjoituksen kirjoittanutta puhetta on myös vaikea sanoa, kuinka aiheellinen näin raju kannanotto vapaa- ja helluntaiseurakunnan toimintaan todellisuudessa oli, edes tässä aatteellisessa viitekehyksessä.

2. Rukoushuone Elim Salkkutehtaalle 1933

Kesän 1933 ajaksi ilmoittelu Kouvolan Sanomissa hieman rauhoittui, eikä kannanottoja herätysaaltoon enää tullut. Elokuuhun asti Kouvolan Vapaaseurakunta ilmoitti kokouksista vain kerran kuukaudessa, ja helluntaiseurakunta Betania ilmoitti touko- ja kesäkuussa kaksi kertaa, ja heinä- ja elokuussa kerran. Syksyllä ilmoitusten määrä taas lisääntyi. Syys- ja lokakuussa Kouvolan Vapaaseurakunnan kokouksista ilmoitettiin yhteensä neljä kertaa, ja Betania ilmoitti kokouksistaan yhteensä peräti kahdeksan kertaa näiden kahden

---

¹⁴⁷ Murtorinne 1995, 133–134; Turunen & Siukkola 2008, 78.

¹⁴⁸ Turunen & Siukkola 2008, 89.

¹⁴⁹ KS 1.8.–31.12.1931, 1932.

kuukauden aikana.¹⁵⁰ Helluntaiseurakunnalla oli siis suurimman osan vuodesta 1933 enemmän ilmoituksia kuin vapaaseurakunnalla, mikä on merkittävä ero vuoteen 1932 ja syksyyn 1931, jolloin Betanian ilmoituksia ei ollut juuri lainkaan. Helluntaiseurakunta selvästi aktivoitui ja oli täten myös varteenotettava kilpailija Kouvolan Vapaaseurakunnalle.

Lokakuussa 1933 Kouvolan Vapaaseurakunta sai tilapäisen rukoushuoneen, kun Arvo Kääriäinen lahjoitti salkkutehtaalta salin seurakunnan käyttöön. Kouvolan Vapaaseurakunnan pöytäkirjoissa rukoushuone mainittiin ensimmäisen kerran vanhimmiston kokouksen pöytäkirjassa 10.11.1933. Pöytäkirjan mukaan Arvo Kääriäinen oli lahjoittanut osan tehdashuoneistostaan kokoushuoneeksi, joka ”kunnostettiin ja kalustettiin rukoushuonetta varten”. Rukoushuoneen olivat vihkineet käyttöön pastorit Yrjö Mikkonen ja William Jokinen 15.10.1933, ja sen nimeksi oli annettu Elim.¹⁵¹ J. H. Anttilan mukaan Arvo Kääriäinen ”muokkautti ja laitatti” kokoussalin ”oikeaksi ja kauniiksi rukoushuoneeksi oikein alttarikorokkeineen ja saarnatuoleineen ja penkkeineen”.¹⁵² Tästä rukoushuoneesta juontaa myös juurensa nimitys ”Kääriäisen kirkko”, jonka kouvolaalaiset vapaaseurakunnalle antoivat.¹⁵³ Kouvolan Vapaaseurakunnasta kirjoitettiin Suomen Vapaakirkon vuosikertomuksessa vuodelta seuraavasti:

Kouvolassa on Herran tuli edelleen palanut ihanasti. Sanan kuulossa käy runsaasti väkeä ja maaperä on pehmeää. Suuremmat kokoukset pidetään Rautatieläisten talolla, mutta varsinaisena seurakunnan kokoontumispaikkana on teht. Kääriäisen tehdashuoneistosta eroitettu sali, jonka omistaja kokonaan luovutti seurakunnalle ja joka laitettiin, sekä sisustettiin rukoushuoneeksi. Nyt on seurakunnan toiminta vakiintuneempaa ja pyhäkoulukin voitiin aloittaa. Saarnaajana oli Y. Mikkonen sekä lukuisat matkapuhujat, jotka ovat pysähtyneet ohikulkiessaan; toiset lyhyemmäksi, toiset pitemmäksi aikaa.¹⁵⁴

Rukoushuoneen lahjoittaminen kertoo paljon Arvo Kääriäisen roolista seurakunnassa. Kääriäinen avusti seurakuntaa hyvin konkreettisilla tavoilla. Hän avusti seurakuntaa rahallisesti ja antoi seurakunnan käyttöön tehdassalin, jonka muokkaamisesta seurakunnan käyttöön sopivaksi hän myös itse vastasi. Kääriäinen oli Kouvolan Vapaaseurakunnan keulakuva, mikä näkyy selkeästi tässä rukoushuoneen hankkimisen yhteydessä. Hän organisoi vapaaseurakunnan

---

¹⁵⁰ KS 1.8.–31.12.1931, 1932.

¹⁵¹ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 10.11.1933.

¹⁵² Anttila 1944, 3.

¹⁵³ Kouvolan Vapaaseurakunnan historia s.a.; Juvonen 2003, 549.

¹⁵⁴ Suomen Vapaakirkon vuosikertomus 1933, 14.

toimintaa, toimi esimiehenä ja edusti seurakuntaa, mikä näkyy myös ”Kääriäisen kirkko” -nimityksessä. Arvo Kääriäinen oli Kouvolan Vapaaseurakunnan kasvot.

Rukoushuoneen saaminen näkyi heti lehti-ilmoituksissa. Ensimmäisestä Elimissä pidettävästä kokouksesta tiedotettiin *Kouvolan Sanomissa* 17.10.1933, pari päivää käyttöön vihkimisen jälkeen. Tähän asti ilmoitukset olivat olleet lähestulkoon aina otsikolla *Hengellisiä kokouksia*, mutta nyt otsikkona oli *Rukoushuone Elimissä* ja sen alla suluissa ”Kääriäisen talossa”.¹⁵⁵ Tämä asettelu oli ilmoituksissa jatkossakin, jos kokoukset pidettiin Elimissä. Rautatietäisten talolla pidetyistä isommista kokouksista ilmoitettiin edelleen otsikolla *Hengellisiä kokouksia* tai puhujan nimellä. Marraskuussa kokousilmoituksia oli vapaaseurakunnalla viisi ja helluntaiseurakunnalla neljä. Joulukuussa molemmat ilmoittivat kokouksistaan kolme kertaa.¹⁵⁶ Marraskuussa 1933 vapaaseurakunnan ilmoituksissa alkoi näkyä myös sellainen muutos, että niihin merkittiin se, kenelle kokous oli tarkoitettu. Yksi kokous oli pelkästään miehille, ja niin sanotuista uskoviin kokouksista ilmoitettiin erikseen. Kaikille avoimissa kokousilmoituksissa oli usein maininta siitä, että kaikki olivat tervetulleita.¹⁵⁷ Enää ei ollut pelkästään kaikille avoimia herätyskokouksia, vaan seurakunnan järjestäytyneisyys ja vakiintuminen näkyivät siinä, että kokouksia voitiin jo rajata vain seurakunnan jäseniä koskeviksi.

Oman rukoushuoneen saaminen oli merkittävä askel vapaaseurakunnalle, koska se mahdollisti seurakunnan toiminnan vakiintumisen, ja uusia työmuotoja pystyttiin aloittamaan. Pyhäkoulutyön suunnittelu oli alkanut vanhimmiston kokouksessa syyskuussa 1933, jolloin myös jo aiemmin aloitettua ompeluseuratoimintaa päätettiin tehostaa. Syksyllä 1933 pidettiin myös syyskuun ja marraskuun kokousten välissä, eli todennäköisesti lokakuussa, päiväämätön seurakuntakokous, jonka pöytäkirjasta selviää, että silloin keskusteltiin erilaisista työmuodoista, joita olisi hyvä järjestää ja kehittää. Näitä työmuotoja olivat ompeluseura-, pyhäkoulu- ja kitarakuorotyö. Samalla esitettiin myös ehdotus CE-yhdistyksen perustamisesta, mutta sitä ei vielä ryhdytty toteuttamaan. Sen sijaan valittiin eräs ”sisar – – seurakunnan varsinaiseksi kaitsijaksi”. Hänen tehtävänä oli huomioida ”ulkopuolellakin olevia avuntarvitsijoita”.¹⁵⁸ Nämä työmuodot vastasivat monenlaisiin tarpeisiin. Diakoniatyö sai orastavan alun, ja

---

¹⁵⁵ KS 17.10.1933.

¹⁵⁶ KS 17.10.–31.12.1933.

¹⁵⁷ KS 4.11., 11.11. ja 18.11.1933.

¹⁵⁸ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 1.9.1933, päiväämätön seurakuntakokous syys–lokakuussa.

eri ikäryhmät oli otettu työmuodoissa huomioon. Vuoden 1933 lopulla lapsille oli jo pyhäkoulu, aikuisille musiikkitoimintaa ja ompeluseuratyötä, ja nuorisotyötäkin alettiin CE-toiminnan muodossa pohtia.

Seuraavana vuonna oman rukoushuoneen saamisen vaikutus näkyi yhä selvemmin. Esimerkiksi vanhimmiston kokouksia ja yleisiä seurakuntakokouksia pidettiin vuoden 1934 aikana yhteensä kahdeksan: viisi vanhimmiston kokousta ja kolme yleistä seurakuntakokousta.¹⁵⁹ Se oli puolet enemmän kuin vuosina 1932–1933. Oman rukoushuoneen olemassaolo helpotti kokouksien järjestämistä, kun tilaa ei enää tarvinnut erikseen varata ja vuokrata jostain muualta muuten kuin kaikille avoimiin herätyskokouksiin.

Yleisiä aiheita vuoden 1934 kokouksissa olivat uusien jäsenten seurakuntaan ottaminen, jäsenten seurakunnasta erottaminen, varoitusten antaminen ja seurakuntalaisten käyttäytyminen.¹⁶⁰ Myös seurakunnan järjestämä toiminta ja työmuodot näkyivät pöytäkirjoissa selkeästi. Esimerkiksi hengellisiä kokouksia pidettiin kesällä 1934 keskiviikkoisin ja sunnuntaisin klo 19, ja leivänmurto- eli ehtoolliskokous järjestettiin aina kuukauden ensimmäisenä sunnuntaina kello 17. Erityisiä rukouskokouksia alettiin seurakuntalaisten toiveesta pitää kesän aikana perjantai-iltaisina kello 20.¹⁶¹ Syksyllä 1934 näiden kokousten aikatauluja muokattiin yhteensopiviksi ompeluseura- ja pyhäkoulutyön kanssa. Kyseiset työmuodot siis jatkuivat edelleen, ja erityisesti ompeluseuratyö oli koettu hedelmälliseksi toimintamuodoksi.¹⁶² Lisäksi lokakuussa valittiin seurakuntalaisten keskuudesta neljä diakonia. Puheenjohtaja, eli Arvo Kääriäinen, totesi diakoneista, että he ”tulisivat kaikella lämmöllä ja rakkaudella holhoamaan niitä joiden suhde seurakuntaan ja seurakunnan Herraan, siis Jeesukseen Kristukseen kylmenee” ja toimisivat myös ulkopuolisten avuntarvitsijoiden hyväksi voimavarojensa mukaan.¹⁶³

Herätyskokoussarjat päätettiin puolestaan järjestää Rautatieläisten talolla marraskuun sekä seuraavan vuoden helmikuun lopulla.¹⁶⁴ Vanhimmisto valittiin seurakunnan päätöksellä samalla kokoonpanolla uudelleen, joten siinä ei tapahtunut muutoksia. Vakinaista saarnaajaa ei oman rukoushuoneen saamisesta huolimatta vielä vuonna 1934 kutsuttu Kouvolaan, mutta Saarnaajaliiton

---

¹⁵⁹ Kouvola Vapaaseurakunnan pöytäkirjat 1934.

¹⁶⁰ Kouvola Vapaaseurakunnan pöytäkirjat 1934.

¹⁶¹ Kouvola Vapaaseurakunnan ptk. 1.6.1934.

¹⁶² Kouvola Vapaaseurakunnan ptk. 6.9.1934.

¹⁶³ Kouvola Vapaaseurakunnan ptk. 11.10.1934.

¹⁶⁴ Kouvola Vapaaseurakunnan ptk. 4.5.1934.

puolivuosis kokouksen järjestämistä Kouvolassa ehdotettiin. Pöytäkirjoista ei selviä, pidettiinkö tätä puolivuosis kokousta lopulta Kouvolassa vai ei. Myös ”veljesliiton” eli todennäköisesti CE-yhdistyksen, ”perustamisesta seurakunnassa” käytiin jälleen vanhimmistossa keskustelua, ja vakituisen seurakuntatyöntekijän palkkaamisesta neuvoteltiin.¹⁶⁵

Arvo Kääriäisen panostaminen rukoushuoneeseen oli monella tasolla merkittävä askel Kouvolan Vapaaseurakunnalle. Rukoushuoneen saaminen vaikutti näkyvästi Kouvolan Vapaaseurakunnan toimintaan. Viikkotoiminnasta tuli säännöllistä, kun sille oli paikka, jota ei tarvinnut erikseen vuokrata. Säännöllisyys taas mahdollisti sen, että uusia työmuotoja pystyttiin suunnittelemaan ja toteuttamaan. Jo olemassa olleita työmuotoja – ompeluseura- ja pyhäkoulutyötä – pystyttiin jatkamaan ongelmitta ainakin käytössä olevien tilojen suhteen. Enää ei ollut kyse pelkästään seurakunnan työn aloittamisesta, vaan rukoushuoneen saamisen jälkeen työtä voitiin kehittää.

3. Oman kirkon hankkiminen ja käyttöön vihkiminen 1936

Vaikka Salkkutehtaalta saatiin Arvo Kääriäisen ansiosta tila seurakunnan kokouksia varten, se ei ajan mittaan riittänyt nopeasti kasvavalle seurakunnalle. Jäsenmäärä nousi vuosittain. Suomen Vapaakirkon vuosikertomuksissa vuosien 1932–1936 jäsenmäärän kehitys Kouvolan Vapaaseurakunnassa näyttää seuraavanlaiselta:

Vuosi	Naisia	Miehiä	Yhteensä
1932	30	11	41
1933	41	19	60
1934	59	19	78
1935	60	24	84
1936	68	27	95

166

Kouvolan Vapaaseurakunnan jäsenmäärä kasvoi viiden ensimmäisen vuoden aikana yli kaksinkertaiseksi, ja enemmistö jäsenistä oli naisia vuodesta toiseen. Tarve rukoushuone Elimiä suuremmalle kokoontumistilalle kasvoi siinä samalla.

Keskustelua oman kirkkorakennuksen hankkimisesta ja pohjarahaston kartuttamisesta oli herätelty jo seurakunnan perustamisvuonna, mutta asian

¹⁶⁵ Kouvolan Vapaaseurakunnan pöytäkirjat 1934.

¹⁶⁶ Suomen Vapaakirkon vuosikertomukset 1932–1936.

varsinainen valmistelu aloitettiin huhtikuussa 1935.¹⁶⁷ Seurakunnan pöytäkirjojen mukaan keskustelu aikeista tontin hankkimiseksi käytiin 28.4.1935, jolloin asian etenemistä valvomaan ja hoitamaan valittiin kolmihenkinen toimikunta.

Toimikuntaan kuuluivat seurakunnan esimies Arvo Kääriäinen, rahastonhoitaja J. H. Anttila sekä sihteeri Viljo Viertiö.¹⁶⁸

Lokakuussa 1935 olivat tulevan kirkon tontti ja kiinteistö tiedossa, ja talouskokouksessa päätettiin yleisestä keräyslistasta, johon oli tarkoitus merkitä seurakuntalaisten ja seurakunnan ystävien lahjoituksia.¹⁶⁹ Kouvolassa, Koulukadun varrella sijainnut tontti ja kiinteistö ostettiin pakkohuutokaupasta.¹⁷⁰ Kauppakirjasta, joka oli tehty marraskuun alussa, selviää, että ”korkeimman tarjouksen – – teki tehtailija Arvi Kääriäinen”. Tontti ja kiinteistö myytiin Kääriäiselle 27 650:llä markalla.¹⁷¹ Anttila totesi, että seurakunnan esimies huusi kiinteistön kohtuuhinnalla. Anttilan mukaan kyseessä oli ”pahasti lahonnut puutalo”, joka purettiin ja rakennettiin uudestaan seurakuntalaisten voimin.¹⁷² Kouvolan Vapaaseurakunnan sivuilta taas selviää, että kirkkoa rakennettiin ”osin vanhasta kunnostaen ja osin aivan uutta tehden”.¹⁷³ Rukoushuoneen rakennustöistä ja piirustuksista keskusteltiin 14.11.1935 Vanhimmiston kokouksessa, jossa päätettiin, että rakennusmestari Emil Elolta pyydetäisiin kahdet luonnospiirrokset hyväksyttäviksi rakennustoimikunnalle. Toimikunnasta mainittiin, että siihen ”tulisi 6 jäsentä ja sitä paitsi esimies tulisi itseoikeutettuna kuulumaan rakennustoimikuntaan”.¹⁷⁴ Leevi Kääriäisen mukaan koko kirkkorakennushanke oli lähtenyt Arvo Kääriäisen aloitteesta, ja tämä myös suurelta osin kustansi kirkon rakentamisen.¹⁷⁵ On siis todennäköistä, että Kääriäinen kustansi kirkon tontin ja kiinteistön hankinnan suurelta osin omilla varoillaan. Myös rakennustoimikuntaan itseoikeutettuna kuuluminen viittaa siihen; Kääriäisellä oli rahallisen panostuksensa vuoksi paljon sananvaltaa hankkeen toteuttamisessa. Täysin yksin Kääriäinen ei kuitenkaan rakennusprojektin rahoituksesta vastannut.

---

¹⁶⁷ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 3.10.1932; Kouvolan Vapaaseurakunnan historia s.a.

¹⁶⁸ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 28.4.1935.

¹⁶⁹ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 22.10.1935

¹⁷⁰ Anttila 1944, 4.

¹⁷¹ Kouvolan Vapaaseurakunta, kauppakirja 5.11.1935.

¹⁷² Anttila 1944, 4.

¹⁷³ Kouvolan Vapaaseurakunnan historia s.a.

¹⁷⁴ Anttila 1944, 3.

¹⁷⁵ Kääriäinen 2004, 82.

Vaikka Kääriäisen osuus kirkon rakennusprosessissa oli merkittävä, varoja kirkon rakentamiseen saatiin muillakin keinoin. Kirkkorahaston kartuttamista suunniteltiin vanhimmiston kokouksessa 2.1.1936, jolloin päätettiin tehdä kaikki mahdollinen kirkkorakennuksen hyväksi. Seurakunnan jäsenille oli jaettu aiemmin ”säästölaatikot”, ja ne ”pätettiin tyhjentää helmikuun aikana”. Myös kaikki vuoden 1936 ”ystävain kesken aiotut lahjoitukset” käytettäisiin rukoushuoneen hyväksi. Jopa kukkatervehdykset esitettiin evättäviksi muutoin paitsi erityisten juhlien yhteydessä. Olihan ”Herran huoneen rakennus” seurakunnan yhteinen, rakas ja kallis asia.¹⁷⁶ Rahastoa kartutettiin myös arpajaisilla, joista päätettiin seurakunnan kokouksessa 23.9.1936. Ajatuksena oli myydä 10 000 kappaletta kahden markan arvoisia arpoja rukoushuoneen hyväksi.¹⁷⁷ Suomen Vapaakirkolta taas anottiin 25 000 markan suuruista avustusta kirkon rakentamiseen. Anomus esitettiin seurakunnalle ja lähetettiin eteenpäin 5.3.1936. Anomuksen oli laatinut esimies, eli Arvo Kääriäinen.¹⁷⁸ Suomen Vapaakirkko myönsi avustuksen ehdollisesti, mikä selviää talouskokouksen pöytäkirjasta 2.4.1936. Ehtoja ei ole merkitty pöytäkirjoihin, eikä muihin Kouvolan Vapaaseurakunnan hallussa oleviin virallisiin papereihin. J. H. Anttila mainitsi avustuksen seuraavanlaisesti: ”Paitsi näitä ja monia muita suuria hommia ja saavutuksia, hommasi seurakunnan esimies Suomen Vapaakirkon hallitukselta 25, 000:- markkaa kertakaikkisena rakennusavustuksena jota ei tarvinnut maksaa.”¹⁷⁹ Arvo Kääriäinen siis neuvotteli avustuksen seurakunnalle. Lisäksi 21.9.1936 laaditusta valtakirjasta selviää, että Kääriäinen oli se henkilö, jonka Suomen Vapaakirkko valtuutti uudistamaan ja hoitamaan 70 000mk suuruista velkakirjalainaa.¹⁸⁰ Arvo Kääriäinen osallistui täten kirkkohankkeen kustannuksiin vahvasti, mikä näkyy omien varojen käyttönä sekä suurena vastuuna seurakunnan raha-asioiden hoitamisessa, mutta kirkon rakennusta rahoitettiin myös muilla tavoin. Suomen Vapaakirkko myönsi avustuksen kirkon rakentamiseen, ja seurakunnassa suunniteltiin rahan käyttöä niin, että rakennustöihin pystyttiin säästämään. Lisäksi seurakuntalaiset itse lahjoittivat rahaa hankkeeseen ja olivat mukana rahankeräystempauksissa.

---

¹⁷⁶ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 2.1.1936.

¹⁷⁷ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 23.9.1936.

¹⁷⁸ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 5.3.1936.

¹⁷⁹ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 2.4.1936; Anttila 1944, 4.

¹⁸⁰ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 2.4.1936; Suomen Vapaakirkon valtakirja Arvo Kääriäiselle 21.9.1936.

Samoihin aikoihin kirkon rakennushankkeen kanssa saatiin seurakuntaan myös vakituinen saarnaaja, Rikhard Mäkeläinen (s.1898), joka toimi seurakunnassa vuoteen 1941 asti. Mäkeläisen palkkauspäätöksestä keskusteltiin seurakunnassa ensimmäisen kerran jo 1.10.1935, ja virallinen päätös hänen kutsumisestaan tehtiin seurakunnan talouskokouksessa 17.1.1936. Samaisesta kokouspöytäkirjasta varmistuu se, että saarnaajien kutsuminen oli nimenomaan esimies Arvo Kääriäisen tehtävä. Kokouksessa Kääriäistä ”pyydettiin edelleen valvomaan saarnaajien kutsumista seurakunnan keskuuteen”.¹⁸¹ Tästä voidaan päätellä, että Kääriäinen oli toiminut aiemminkin yhteyshenkilönä seurakunnan ja saarnaajien välillä. Se kuului esimiehen toimenkuvaan.

Lokakuun alussa 1936 *Kouvola Sanomat* uutisoi uuden kirkon valmistumisesta kuvan kera otsikolla *Vapaakirkon rukoushuone Kouvolaan*. Uutisessa kerrottiin rukoushuoneen olevan siinä määrin valmis, että vihkimäjuhlat voitaisiin pitää. Lisäksi uutisessa kerrottiin lyhyesti paikallisen vapaakirkollisen työn vaiheista ja nostettiin esille Arvo Kääriäisen rooli Kouvolaan Vapaaseurakunnassa:

Vapaakirkollinen työ Kouvolaan on alkanut n. 5 vuotta sitten ja on sen työn alkuunpanijana, esimiehenä ja keskeisimpänä henkilönä ollut tehtailija A. Kääriäinen, jonka tarmokkaalla toiminnalla myös uusi rukoushuone on saatu aikaan.¹⁸²

Kääriäisen rooli Kouvolaan Vapaaseurakunnassa tunnustettiin merkittäväksi. Vapaakirkon toiminnasta maanlaajuisesti nostettiin uutisessa esille se, että vapaakirkollista työtä oli tehty Suomessa jo yli 50 vuotta. Vapaakirkon esimiehenä toimi S. S. Salmensaari, joka myös puhuisi kirkon vihkimäjuhlassa muiden huomattavien Vapaakirkon toimihenkilöiden lisäksi. Vapaakirkon työmuodoista merkittävinä mainittiin esimerkiksi raittiustyö, auttava sosiaalinen työ sekä hyväntekeväisyys. Rukoushuoneen saaminen Kouvolaan nähtiin myös katukuvan kannalta myönteisenä asiana, koska sen todettiin antavan ”oman kauniin kuvansa kauppalamme uudistuvaan ulkonäköön”.¹⁸³ Kokonaisuudessaan uutinen oli hyvin myönteiseen sävyyn kirjoitettu. Tässä on selvä ero verrattaessa luterilaisten seurakuntien toimijoiden kantaaottaviin kirjoituksiin aiempina vuosina. Lisäksi uutinen oli ilmaista lisämainosta Vapaaseurakunnalle.

¹⁸¹ Kouvolaan Vapaaseurakunnan ptk. 1.10.1935, 17.1.1936; Mäkeläinen 1963, 147.

¹⁸² KS 3.10.1936 Vapaakirkon rukoushuone Kouvolaan.

¹⁸³ KS 3.10.1936 Vapaakirkon rukoushuone Kouvolaan.

Kouvolan Sanomissa oli 10.10.1936 vapaaseurakunnan oma ilmoitus vihkiäisjuhlista. Siinä kerrottiin juhliin liittyvistä tilaisuuksista, joita olisi 10.–12. lokakuuta, eli lauantaista maanantaihin. Lisäksi ilmoitettiin kokouksista, joita pidettäisiin seuraavalla viikolla joka päivä perjantaihin asti. Kaikki tilaisuudet olivat kaikille avoimia. Varsinainen vihkiäisjuhla oli sunnuntaina 11.10. kello 15.¹⁸⁴ Siitä uutisoitiin *Kouvolan Sanomissa* 13.10.1936, ja Anttila kertoi juhlasta historiikissaan. Lähteissä kerrotaan tilaisuudesta hieman eri painotuksin.

Kouvolan Sanomissa kirjoitettiin, että tilaisuuden avasi yhteislaulun jälkeen esimies Kääriäinen, joka toivotti tulijat tervetulleiksi, ja ”selosti lyhyesti vihittävän huoneen rakennusvaiheista” sekä kiitteli työhön osallistuneita vapaaehtoisia. Anttila puolestaan väitti historiikissa, että ”alkusanat, siis vihkimäpuheen piti Suomen Vapaakirkon esimies kouluneuvos S. S. Salmensaari”, ja Kääriäinen puhui vasta muutaman laulun jälkeen myöhemmin.¹⁸⁵ Kääriäisen roolin painotus on näissä lähteissä erilainen.

Anttilan mukaan vihkiäistilaisuudessa puhuivat S. S. Salmensaari, Eeli ja William Jokinen, Vilho Rantanen, Yrjö Mikkonen, Rikhard Mäkeläinen, Niilo Tuomenoksa sekä V. Väлкиö. *Kouvolan Sanomissa* taas vapaakirkollisina puhujina mainittiin ainoastaan Kääriäinen, Salmensaari ja Jokisen veljekset. Kouvolan Vapaaseurakunnan pöytäkirjassa maininta juhlasta on 23.9.1936, ja silloin juhlaan oli puhujiksi ajateltu kutsua Salmensaari, Jokiset sekä Rantanen.¹⁸⁶ Lähteet eivät siis ole yksimielisiä puhujien suhteen, mutta niiden perusteella voidaan olettaa, että paikalla olivat ainakin Kääriäinen, Jokisen veljekset sekä Salmensaari, koska heidät mainitaan kaikissa näissä lähteissä. Lähteiden eroavaisuuksista huolimatta varmaa on se, että Arvo Kääriäinen puhui seurakunnan esimiehen ominaisuudessa kirkon rakentamisen vaiheista ja esitti kiitoksensa kauppalan viranomaisille ja muille tahoille, jotka olivat hanketta ymmärtäneet ja sen toteuttamista edesauttaneet. Myös kauppalan edustajat olivat esittäneet kiitoksensa joko kirjeellä tai puheenpitämisellä, ja onnitteluja saapui eri tahoilta ympäri Suomen niin suullisesti kuin sähköin.¹⁸⁷

Huomionarvoista on se, että *Kouvolan Sanomissa* Pelastusarmeijan edustajan kerrottiin lausuneen ”ilonsa, että naapuriseurakunta” oli ”saanut oman

---

¹⁸⁴ KS 10.10.1936.

¹⁸⁵ KS 13.10.1936 Vapaakirkon vihkiäisjuhlat Kouvolassa; Anttila 1944, 4.

¹⁸⁶ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 23.9.1936; KS 13.10.1936 Vapaakirkon vihkiäisjuhlat Kouvolassa; Anttila 1944, 4.

¹⁸⁷ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 23.9.1936; KS 13.10.1936 Vapaakirkon vihkiäisjuhlat Kouvolassa; Anttila 1944, 4.

huoneen”.¹⁸⁸ Pelastusarmeijaa tai Kouvolan Vapaaseurakunnan suhdetta siihen ei mainita missään muissa lähteissä. Kuitenkin on selvää, että Pelastusarmeijalla oli Kouvolaan ja sen lähiseuduilla vakaa kannattajakunta ja paljon toimintaa, koska he tiedottivat siitä *Kouvolan Sanomissa* samaan tapaan kuin vapaaseurakunta ja helluntaiseurakuntakin. Ilmoituksia oli yleensä jopa enemmän kuin Kouvolan Vapaaseurakunnalla ja Betaniassa yhteensä aikavälillä 1932–1936.¹⁸⁹ Näiden lähteiden valossa on mahdotonta sanoa, oliko Kouvolan Vapaaseurakunnalla kilpailua Pelastusarmeijan kanssa, tai oliko näillä ryhmillä päällekkäisyyttä jäsenten suhteen, mutta Kouvolan Sanomien maininnan perusteella näiden kirkkokuntien välisten suhteiden on täytynyt olla vähintäänkin neutraalit, koska Pelastusarmeijan edustaja oli ollut vihkiäistilaisuudessa läsnä ja esittänyt onnittelunsa uuden kirkkotilan valmistumisesta.

Uusi kirkkosali oli tilava, sinne mahtui noin 300 kuulijaa.¹⁹⁰ Vuodelta 1938 Kouvolan Vapaaseurakunnan arkistoissa on säilynyt myös ote Kouvolan kauppalan Järjestysosaston asemakaava- ja rakennusasiain pöytäkirjasta, jossa tarkka sallittu lukumäärä on 276 henkeä. Sallitun henkilömäärän lisäksi oli myös muita ehtoja kiinteistön käyttämiseen rukoushuoneena. Valaistuksen sammuttamista vaativat näytännöt oli kielletty, sivuhuoneen lämmityskattilan läheisyydessä tuli olla kokousten aikana täynnä vettä oleva sankoruisku ja käytävämattojen täytyi olla molemmista päistä ja keskeltä kolmesta kohdasta kiinnitettyinä lattiaan.¹⁹¹ J. H. Anttilan mukaan kirkossa oli myös kahden perheen asunnot sekä pieni kirkkosali kokouksien pitämistä varten.¹⁹²

Neljä vuotta perustamisensa jälkeen Kouvolan Vapaaseurakunta oli tullut siihen pisteeseen, että seurakuntalaisten määrä oli yli kaksinkertainen verrattuna perustamisvuoden jäsenmäärään, ja seurakunnalla oli omat vakituiset toimitilat. Tässä vaiheessa voidaan puhua jo Kouvolan Vapaaseurakunnan toiminnan vakiintumisesta. Seurakunnan vakiintuminen oli pitkälti esimies Arvo Kääriäisen organisointikyvyn ja rahallisen panostuksen ansiota. Lisäksi tässä vaiheessa luterilaiset tahot eivät enää kommentoineet vapaaseurakunnan toimintaa ainakaan lehtikirjoitusten välityksellä, ja uutisointi vapaaseurakunnan uudesta kirkosta oli asiallista. Kouvolan Vapaaseurakunta kuului nyt kauppalan katukuvaan.

---

¹⁸⁸ KS 13.10.1936 Vapaakirkon vihkiäisjuhlat Kouvolaan.

¹⁸⁹ KS 1932–1936.

¹⁹⁰ Kouvolan Vapaaseurakunnan historia s.a.

¹⁹¹ Kouvolan kauppalan Järjestysosaston asemakaava- ja rakennusasiain ptk. 11.1.1938.

¹⁹² Anttila 1944, 4.

IV Sota-aikaa seurakunnassa ja Suomen Vapaakirkon seurakunnaksi rekisteröityminen 1939–1941

1. Talvisota ei lamautta seurakuntaa

Sotaa oli ennakoitu Suomessa koko 1930-luvun ajan, ja Kouvolaan oli perustettu väestönsuojelulautakunta Haminan sotilaspiirin esikunnan pyynnöstä jo 1933. Erityisenä huolenaiheena oli siviiliväestön kaasunsuojelun järjestäminen. Vuonna 1939 erilaisista väestönsuojelutoimista tuli ajankohtaisia. Toinen maailmansota syttyi syyskuussa, ja Kouvolassakin ryhdyttiin tilanteen vaatimiin toimenpiteisiin, kuten elintarvikkeiden saannin turvaamiseen ja elintarvikesäännöstelyn suunnitteluun. Kauppala-alue jaettiin suojelulohkoihin. Jokaiseen kahdeksaan lohkoon kuului pelastus-, ensiapu- ja paloryhmä sekä tiedustelijoita ja tähystäjiä. Kouvolan Kankaan kansakoulun ruokalasta tehtiin väestönsuojelukeskus, jonne järjestettiin erilaisia tarvikkeita ensiapulaukuista ja suoja-uvuista kaasunaamareihin. Kouvolalaiset ripustivat ikkunoihinsa pimentäviä verhoja, ja ajoneuvojen valoja himmennettiin. Ilmavaaran aikana ja sen jälkeen toimimisesta annettiin ohjeita. Yleinen liikekannallepano julistettiin Suomessa 7.10.1939.¹⁹³

Erilaisia poikkeusjärjestelyitä tehtiin syksyllä 1939, ja ne tulivat pian tarpeeseen, koska talvisota alkoi 30.11.1939. Esimerkiksi kunnalliset rakennukset päätyivät maanpuolustuksen tarpeisiin. Muun muassa Kouvolan Kauppalantalosta tuli niin kutsuttu päämaja, josta erotettiin tiloja sotilastarkoituksiin. Samoin kulkutautisairaala ja kunnalliskoti, jonka sängyt päätyivät sotilaiden käyttöön, otettiin poikkeusajan toiminnan tiloiksi, ja lastenkoti toimi kenttäpostin toimipisteenä. Kankaan kansakoulusta tuli sotaväen majoitustila.¹⁹⁴ Myös A. Kääriäisen Salkkutehdas varattiin Suomen armeijan käyttöön. Tehtaalla valmistettiin talvisodan aikana erilaisia tarvikkeita, kuten leipä- ja karttalaaukkuja. Arvo Kääriäinen itse toimi sotilasvirkamiehenä. Hänen toimenkuvaansa kuului hoitaa lottien avustuksella esimerkiksi ruokahuolto ja kaikenlaiset hankinnat sotilaille, jotka kulkivat Kouvolan kautta. Laukkutuotanto keskeytyi tämän vuoksi, mutta muuten Kääriäisen liiketoiminta ei häiriintynyt. Hän oli perustanut Kauppalankadun ja Valtakadun kulmaan toisen vähittäis- ja lyhyttavarakaupan samana vuonna, ja vuonna 1932 perustettu liike oli edelleen toiminnassa.¹⁹⁵ Kääriäinen palveli siis Kouvolassa ja hoiti samalla liiketoimia, eikä joutunut

---

¹⁹³ Juvonen 2003, 23.

¹⁹⁴ Juvonen 2003, 23–25.

¹⁹⁵ Kääriäinen 2004, 83–84.

rintamalle. Tämä tarkoitti Kouvolan Vapaaseurakunnalle sitä, että esimies oli paikalla myös sodan aikana.

Talvisotaa kesti 13.3.1940 asti, ja se vaati 32 kaatunutta kouvolaista sotilasta ja muutamia pommitusten uhreja. Kouvola pommitettiin talvisodan aikana 39 kertaa, pommituspäiviä oli 23 ja ilmahälytyksiä annettiin 134 kertaa. Kouvola oli yksi Suomen pommitetuimmista paikkakunnista Lappeenrannan, Lahden, Viipurin, Riihimäen ja Turun lisäksi. Kouvolaan kohdistui noin 13% Suomeen talvisodan aikana pudotetuista pommeista. Vauriot olivat sen mukaiset; rakennustuhot olivat kuudenneksi suurimmat koko maassa, mikä tarkoitti noin 40% tuhoa koko rakennuskannasta. Erityisesti palopommit aiheuttivat kauppalan puisille rakennuksille suurta vahinkoa.¹⁹⁶

Kauppalan mittavista vahingoista poiketen Kouvolan Vapaaseurakunta ilmeisesti säästy pommituksilta. Ainakaan mainintoja vahingoista ajalta 1939–1940 ei lähteissä ole. Vuoden 1939 Suomen Vapaakirkon vuosikertomuksessa kerrottiin, että Kouvola vieraili paljon puhujia kyseisenä vuonna. Auliina seurakunnan palvelijoina olivat yhä toimineet esimies Arvo Kääriäinen ja pastori Rikhard Mäkeläinen. Ilon aiheita olivat olleet vaurastunut varhaisnuorisotyö sekä kehuttu kitarakuoro. Helluntaijuhlista oli tullut jokavuotinen perinne. Ne houkuttelivat kävijöitä laajalta alueelta. Seurakunnan kiinteistö oli vuosikertomuksen mukaan hyvässä kunnossa ja lähes velaton.¹⁹⁷ Kouvolan Vapaaseurakunnan pöytäkirjoissa merkintöjä vuodelta 1939 oli yksi kummassakin, molemmat toukokuun 23. päivältä. Seurakunnan talouskokouksessa Arvo Kääriäinen esitteli tilikertomuksen kirkon rakennusvaiheista, ja se todettiin moitteettomaksi. Hyvällä tolalla oli myös rahastonhoitajan esittelemä yleisen seurakuntatyön rahallinen tilanne, ja tiliasioiden hoitajat saivat kiitosta ja vapauden jatkaa samaan malliin. Samat asiat käsiteltiin Vanhimmiston kokouksessa, jossa päätettiin myös Rikhard Mäkeläisen kutsumisesta jälleen yhdelle työkaudelle.¹⁹⁸ Tämän perusteella vuosi 1939 oli monessa suhteessa hyvä vuosi Kouvolan Vapaaseurakunnalle. Talous oli kunnossa ja toiminta aktiivista.

Vuoden 1940 Suomen Vapaakirkon vuosikertomuksessa Kouvolan Vapaaseurakunnasta ilmoitettiin Rikhard Mäkeläisen siirtyneen maakuntatyöhön.

---

¹⁹⁶ Juvonen 2003, 26–27.

¹⁹⁷ Suomen Vapaakirkon vuosikertomus 1939, 13–14.

¹⁹⁸ Kouvolan Vapaaseurakunnan pöytäkirja 23.5.1939; Kouvolan Vanhimmiston pöytäkirja 23.5.1939.

Hänen tilalleen oli kutsuttu pastoriksi Tuomo Huuhtanen (s. 1893). Seurakunnan todettiin myös pian rekisteröityvän Suomen Vapaakirkon seurakunnaksi, ja sivuhuomautuksena katkelmassa oli, että ”toimenpide onkin tarpeen”.¹⁹⁹ Huuhtanen oli tätä ennen toiminut saarnaajana muun muassa Viipurissa, Joensuussa ja Oulussa.²⁰⁰ Kouvolan Vapaaseurakunnan pöytäkirjassa tältä vuodelta merkintöjä oli kolme. Kesäkuun talouskokouksessa todettiin, että rahastonhoitajan esittämät vuositilit näyttivät edelleen hyviltä ”huolimatta vuoden loppuvaiheiden vakavuuden tuottamasta häiriöstä maassamme”. Kiinteistöjen taloudellinen puoli ja ompeluseuratyön rahatilanne olivat myös kunnossa. Sotatila oli vaikuttanut lähinnä pyhäkoulutyöhön. Pyhäkoulua ei ollut pystytty talvella pitämään. Nyt sekin taas jatkuisi. Muutoin seurakunnan toiminta oli pysynyt ennallaan. Diakoniatyöhön valittiin pari uutta sisarta, ja varhaisnuorisotyötä tehtiin mahdollisuuksien mukaan. Varhaisnuorille järjestettiin ulkoilua, retkeilyä, kerhoja ja leirejä. Ompeluseuratyöllä päätettiin tällä työkaudella avustaa Karjalan evakkoja, joiden taloudellinen asema oli vaikea.²⁰¹ Evakkojen avustaminen olikin luonteva kohde, koska Kouvolaan oli alkanut virrata evakkojuna joulukuusta 1939 lähtien, ja 1940 kesäkuussa Kouvolaan oli jo noin 700 siirtokarjalaista, joista suurin osa oli tullut Viipurista ja sen lähiseuduilta.²⁰²

Elokuun kokouksessa käsiteltiin työntekijävaihdoksia. Tuomo Huuhtanen oli lupautunut vakituiseksi saarnaajaksi, ja maaseututyöhön kutsuttiin uusi sananpalvelija, Pauli Viimaranta. Seurakunnan rekisteröiminen päätettiin suorittaa tulevan talven aikana, mistä todettiin, että ”seurakunnan jäsenten kirjainhoito tulee käytännöllistymään”. Rekisteröityminen oli marraskuun kokouksen sisältönä.²⁰³ Vanhimmiston pöytäkirjassa merkintöjä vuodelta 1940 oli vain yksi. Siinä oli mainittu seurakunnan vainajat vuoden ajalta ja käsitelty muita seurakunnan jäseniin liittyviä asioita, mutta ei seurakunnan toimintaa.²⁰⁴

Sota-aika näkyi väistämättä vapaaseurakunnan elämässä, mutta ei lamauttanut seurakunnan toimintaa. Vapaaseurakunnan tilat eivät kärsineet talvisodan aikana, joten niissä pystyttiin jatkamaan toimintaa entiseen tapaan. Myös Arvo Kääriäinen pysyi Kouvolaan sodan aikana, joten esimies oli tavoitettavissa ja pystyi organisoimaan toimintaa. Taloudellisesti seurakunnalla

---

¹⁹⁹ Suomen Vapaakirkon vuosikertomus 1940, 16.

²⁰⁰ Huuhtanen 1963, 46.

²⁰¹ Kouvolan Vapaaseurakunnan pöytäkirja 19.6.1940

²⁰² Juvonen 2003, 33.

²⁰³ Kouvolan Vapaaseurakunnan pöytäkirja 30.8.1940 ja 24.11.1940.

²⁰⁴ Vanhimmiston ptk. 19.6.1940.

meni hyvin, ja seurakunnan työmuodot ja toiminta olivat muotoutuneet jo niin vakaiksi, että rekisteröityminen Vapaakirkon seurakunnaksi tuli ajankohtaiseksi. Kuten Vapaakirkon vuosikertomuksessa annettiin sivuhuomautuksessa olettaa, niin rekisteröimispäätös oli Suomen Vapaakirkon puolelta odotettu tapahtuma. Kouvolan Vapaaseurakunnassa taas kirjanpito helpottuisi rekisteröitymisen myötä. Rekisteröityminen oli siis käytännöllinen ratkaisu.

2. Rekisteröityminen Suomen Vapaakirkon seurakunnaksi jatkosodan kynnyksellä

Marraskuussa 1940 Kouvolan Vapaaseurakunta esitti halunsa rekisteröityä Suomen Vapaakirkon seurakunnaksi. Seurakuntakokouksessa 24.11.1940 tehtiin päätös, että Suomen Vapaakirkon hallitusta pyydetäisiin rekisteröimään Kouvolan Vapaaseurakunta Suomen Vapaakirkon seurakunnaksi vuoden 1941 alussa. Seurakunnan nimi päätettiin säilyttää edelleen samana, ja kokouksessa hyväksyttiin myös Kouvolan Vapaaseurakunnan säännöt, joissa sitouduttiin Suomen Vapaakirkon tunnustukseen ja yhdyskuntajärjestykseen. Seurakunnan vanhimmistoon valittiin esimieheksi edelleen Arvid Kääriäinen ja muita jäseniä olivat ”veturinkuljettaja Esko Wilhelm Gothard Siren, talousapulainen Matilda Naski, opettaja Taneli Sarpola ja vakuutusvirikailija Viljo Rikhard Viertiö”.²⁰⁵ Vanhimmiston kokoonpano ei ollut muuttunut merkittävästi seurakunnan perustamisajoista. Samat ihmiset jatkoivat työtä, ja Arvo Kääriäisen rooli oli edelleen toimia seurakunnan esimiehenä.

Toivottu rekisteröityminen tapahtui tammikuussa 1941. Uskonnollisten yhdyskuntien rekisteristä on säilynyt ote, paperikopio, johon on merkitty, että ilmoitus rekisteriin merkittäväksi on hyväksytty 7.1.1941, ja rekisterimerkintä on todistettu oikeaksi 31.1.1941 opetusministeriössä Helsingissä.²⁰⁶ Tämän tarkempaa päivämäärää rekisteröitymiselle ei ole pöytäkirjoissa, eikä muissakaan dokumenteissa. Rekisteröityminen oli prosessi, joka sai alkunsa marraskuussa 1940 ja päätös virallistettiin tammikuun 1941 lopussa. Käytännössä Kouvolan Vapaaseurakunta on ollut Suomen Vapaakirkon seurakunta helmikuusta 1941 lähtien.

Kouvolan Vapaaseurakunnan rekisteröitymisen jälkeen pastorina toiminut Tuomo Huuhtanen kirjoitti Kouvolan Vapaaseurakunnan ensimmäisen virallisen vuosikertomuksen. *Vuosikertomus – Kouvolan Vapaaseurakunnan toiminnasta*

---

²⁰⁵ Kouvolan Vapaaseurakunnan ptk. 24.11.1940.

²⁰⁶ Ote uskonnollisten yhdyskuntain rekisteristä 31.1.1941.

v.1941 on nelisivuinen konekirjoitettu teksti, joka on päivätty 16.2.1942.

Vuosikertomuksessa Huuhtanen käsitteli vuoden 1941 tapahtumia ja Kouvolan Vapaaseurakunnan rekisteröitymisen merkitystä. Huuhtanen kuvaili vuotta 1941 historialliseksi vuodeksi ja kirjoitti käännekohdasta näin:

Siihen asti oli seurakunta ollut Vapaalähetys-seurakuntana, varsinaisten jäsenten kuullessa mikä mihinkin seurakuntaan. Vuoden alussa tuli Kouvolan Vapaaseurakuntakin rekisteriöidyksi itsenäisenä seurakuntana Suomen Vapaakirkko nimiseen uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kaikkien Kouvolassa ja sen ympäristössä asuvien Suomen Vapaakirkon jäsenien kirjat siirrettiin Kouvolaan hoidettavaksi omassa seurakunnassa. Muutenkin järjestyi toiminta entistä enemmän itsenäisemmäksi ja keskitetyimmäksi. Vuosi 1941 on Kouvolan Vapaaseurakunnan rekisteriöitynä olon ensimmäinen vuosi ja siten merkkivuosi.²⁰⁷

Rekisteröityminen Suomen Vapaakirkon alaisuuteen antoi Kouvolan Vapaaseurakunnan toiminnalle pysyvät raamit, mikä oli koko ajan kasvavalle seurakunnalle käytännöllinen ja luonteva ratkaisu. *Suomen Vapaakirkon vuosikertomuksissa 1937–1940* Kouvolan Vapaaseurakunnan jäsenmäärät näyttäytyvät tällaisina:

Vuosi	Naisia	Miehiä	Yhteensä
1937	72	27	99
1938	90	30	120
1939	95	30	125
1940	100	32	132

208

Kouvolan Vapaaseurakunnan jäsenmäärä oli kasvanut edelleen vuosittain, ja huomionarvoista on se, että verrattaessa muihin Suomen vapaaseurakuntiin Kouvolan vapaaseurakunta oli selkeästi yksi eniten jäseniä saanut vapaaseurakunta koko aikavälillä 1932–1940. Miesten määrä Kouvolan Vapaakirkon jäsenistössä pysyi vuosina 1937–1940 siinä 30 tuntumassa, mutta naisten osuus seurakunnassa nousi vuosi vuodelta. Vuoden 1941 tilastotietoja Kouvolan Vapaaseurakunnasta ei Suomen Vapaakirkon vuosikertomuksessa ole, mutta Kouvolan Vapaaseurakunnan sivuilta selviää, että rekisteröitymisvuonna jäseniä oli yhteensä 194, joista 138 oli naisia ja 56 miehiä.²⁰⁹ Naisia oli yli puolet enemmän kuin miehiä, vaikka miestenkin määrä oli tässä vaiheessa kasvanut. On

²⁰⁷ Huuhtanen 1942, 1.

²⁰⁸ Suomen Vapaakirkon vuosikertomukset 1937–1940.

²⁰⁹ Suomen Vapaakirkon vuosikertomukset 1937–1941; Kouvolan Vapaaseurakunnan historia s.a.

mahdollista, että sota-aika vaikutti niin naisten kuin miestenkin määrään seurakunnassa, koska poikkeusajat lisäävät uskonnollista liikehdintää, mutta Kouvolan Vapaaseurakunta oli lähtökohtaisesti alusta asti houkutellut piiriinsä enemmän naisia kuin miehiä, ja naisten osuus seurakunnan alkuvaiheissa näkyi jo Arvo Kääriäisen kirjeessä. Seurakunnan toiminta vetosi erityisesti naisiin.

Tämä ei ollut ajan vapaakirkolliselle liikehdinnälle poikkeuksellista. Naisten suurta osallisuutta vapaakirkollisessa toiminnassa selittää 1900-luvun alkupuolella se, että heillä oli erilaiset mahdollisuudet toimia vapaaseurakunnissa kuin esimerkiksi luterilaisen kirkon sisällä. Vapaakirkollisen liikkeen naiset olivat tutkija Pirjo Markkolan mukaan edelläkävijöitä siinä mielessä, että heidän oli mahdollista olla puhujina uskonnollisissa tilaisuuksissa ja toimia sielunhoitajina.²¹⁰ Vapaakirkollinen liike avasi naisille sellaisia ovia, joita luterilainen kirkko ei avannut. Naisten toimivalta kirkon sisällä ja yhteiskunnassa oli kasvanut 1900-luvun alussa. Naisten oli jo mahdollista toimia sairaanhoitajina, opettajina, diakonisoina ja lähetyssaarnaajina. Lisäksi naisiasiatyö ja raittiustoiminta olivat naisten vahvaa toiminta-aluetta. Tästä huolimatta luterilaisessa kirkossa oli edelleen vaikeaa sovittaa kristillistä naisihannetta ja naisten toimijuutta toisiinsa. Hyväksyttävä uskonnollinen aktiivisuus tarkoitti lähinnä vaiteliaan kuulijan roolia kirkon penkissä, ja naisen kutsumukseksi nähtiin äitiys ja perheen parissa tapahtuva Jumalan ja lähimmäisen palveleminen.²¹¹ Vapaakirkollisuuden uskonkäsitys antoi naisten toimijuudelle ihan toisenlaisen lähtökohdan. Se edellytti, että elävän uskon oli tultava näkyväksi kristilliseksi toiminnaksi vähempiosaisten hyväksi.²¹²

Yksi esimerkki naisten toimintamahdollisuuksista Kouvolan Vapaaseurakunnassa oli ompeluseuratoiminta, joka alkoi jo seurakunnan perustamisvuonna, jatkui läpi 30-luvun elinvoimaisena. Myös vuonna 1941 ompeluseuratyö oli jatkunut Tuomo Huuhtasen mukaan ympäri vuoden. Siihen ottivat osaa kaikki seurakuntalaiset, ja ompeluseuratyöllä, arpajaisilla ja myyjäisillä, oli ansaittu vuoden aikana hämmästyttävät 50 000 markkaa.²¹³ Naisten työpanos näkyi seurakunnassa, ja naisilla oli Kouvolan Vapaaseurakunnassa tilaa toimia kutsumuksensa mukaisesti, eikä naisten suuri osuus vapaaseurakunnan jäsenistössä ollut epätavallinen ilmiö.

---

²¹⁰ Markkola 2002b, 171.

²¹¹ Antikainen 2003, 35; Markkola 2002a, 63; Markkola 2002b, 171.

²¹² Markkola 2002a, 75.

²¹³ Suomen Vapaakirkon vuosikertomukset 1937–1941.

Rekisteröityminen Suomen Vapaakirkon seurakunnaksi oli suuri rakenteellinen muutos Kouvolan Vapaaseurakunnalle, mutta vuosi toi tullessaan muitakin uusia tapahtumia ja haasteita. Yksi uusi muutos oli tietenkin vakituksena saarnaajana noin kuuden vuoden ajan seurakunnassa toimineen Rikhard Mäkeläisen siirtyminen muihin työtehtäviin. Hänen seuraajansa Tuomo Huuhtanen aloitti työnsä toukokuussa. Huuhtanen kirjoitti vuosikertomuksessaan, että alkuvuosi 1941 oli vielä monin tavoin virkeää seurakunnan toiminnan osalta. Seurakunnassa järjestettiin monipuolisesti toimintaa: oli kitara- ja sekakuoro, tyttö- ja poikakerhot, ompeluseuratoimintaa, pyhäkoulu ja nuorten C.E.-toimintaa. Vaikka jännitystä oli jo ilmassa, väkeä kävi ahkerasti myös kokouksissa ja seurakuntaan liittyi 14 uutta jäsentäkin, mutta

Sitten tuli kesä ja sota monine huolineen ja vaikeuksineen. Ihmiset eivät enää joutaneet sanan kuuloon. Omistakin jäsenistä me miehet suurimmalta osaltaan joutuivat isänmaan kutsumina maan puolustustehtäviin ja niin jäi seurakunnan, varsinkin ulospäin tähtäävää toimintaa, heikoksi. Kokouksia pidettiin kuitenkin – entiseen tapaan. Samoin koetettiin pitää yllä keskinäistä yhteyttä seurakunnan jäsenten kesken sekä kirjeillä että luonnakäynneillä sikäli kuin se oli mahdollista.²¹⁴

Jatkosota alkoi siis 25.6.1941 ja vaati samana vuonna 30 kouvolaista kaatunutta. Sota vaikutti myös Kouvolan Vapaaseurakunnan toimintaan, mutta vuonna 1941 säästyttiin jälleen niin henkilö- kuin omaisuusvahingoiltakin. Suomen Vapaakirkon vuosikertomuksessa 1941 todettiin, että toiminta Kouvolassa oli ”suurin piirtein jatkunut, sodasta huolimatta, vuoden loppuun” ja ”rukoushuoneet Kotkassa ja Kouvolassa säästyivät, lukuunottamatta ikkunain särkymisiä”. Huuhtanen puolestaan mainitsi heti vuosikertomuksensa alussa, että vaaroista huolimatta Herra oli ”varjellut sekä henkemme että omaisuutemme vahingoittumattomina”.²¹⁵ Kouvolaa ei tosin pommitettukaan kuin muutamaan otteeseen vuoden 1941 aikana. Koska Kouvolassa oli jatkosodan alkaessa järjestetty vahva ilmatorjunta, pommituksia pystyttiin hyvin estämään.²¹⁶ Sen kaltaista vahinkoa kuin talvisodan pommitukset aiheuttivat Kouvolassa, ei tullut.

Vuosi 1941 oli siis monella tapahtumarikas vuosi Kouvolan Vapaaseurakunnalle. Seurakunta rekisteröityi Suomen Vapaakirkon seurakunnaksi, tapahtui työntekijävaihdoksia ja sotatila vaikutti seurakunnan toimintaan, mutta myös eräs seurakunnan taloudelle merkittävä asia tuli päätökseen. Tuomo Huuhtasen mukaan tontti, jolla seurakunnan kirkko sijaitsi,

---

²¹⁴ Huuhtanen 1942, 1–3.

²¹⁵ Suomen Vapaakirkon vuosikertomus 1942, 14; Huuhtanen 1942, 1–2.

²¹⁶ Juvonen 2003, 42–43.

saatiin ostettua, ja nyt myös kirkon pihapiiri oli virallisesti Kouvolan Vapaaseurakunnan omaisuutta. Taloudellisesti seurakunnalla meni siis hyvin.²¹⁷ Vuosi 1941 sinetöi Kouvolan Vapaaseurakunnan toiminnan vakinaistumisen. Vuoteen 1941 mennessä ”Kääriäisen kirkosta” oli tullut vakavarainen, menestyvä ja elinvoimainen, monenlaista toimintaa järjestävä seurakunta, jolla oli vankka kannattajakunta ja pysyvä osa Kouvolan kauppalan katukuvassa.

---

²¹⁷ Huuhtanen 1942, 1–4.

V Johtopäätökset

Tutkimuksessani selvitin Kouvolan Vapaaseurakunnan syntyä ja toiminnan vakiintumista ajalla 1932–1941 sekä Arvo Kääriäisen merkitystä seurakunnan syntymiselle ja kehitykselle. Tutkimus eteni kolmen keskeisen tapahtuman avulla. Tapahtumat olivat seurakunnan perustaminen 1932, omien tilojen, eli 1933 rukoushuone Elimin ja 1936 kirkon, saaminen sekä Suomen Vapaakirkon seurakunnaksi rekisteröityminen 1941. Koska Arvo Kääriäistä on pidetty vapaaseurakunnan perustajana, tutkin, kuinka paljon Kääriäinen vaikutti Kouvolan Vapaaseurakunnan syntymiseen ja seurakunnan toimintaan kyseisellä aikajaksolla. Mikä oli Arvo Kääriäisen rooli seurakunnan elämässä? Onko oikeutettua pitää Arvo Kääriäistä ensisijaisena perustajana vai vaikuttivatko muutkin henkilöt seurakunnan syntyyn? Oliko seurakunnan perustaminen protesti jollekin? Selvitin myös, millaista toimintaa Kouvolan Vapaaseurakunnassa järjestettiin, keitä seurakunta houkutteli piiriinsä, ja mitkä olivat syyt seurakunnan menestykselle Kouvolassa. Lisäksi etsin vastausta siihen, miten vapaaseurakunnan perustamiseen ja toimintaan suhtauduttiin Kouvolassa – millaiset välit vapaaseurakunnalla oli muiden uskonnollisten yhteisöjen kanssa, ja miten luterilaiset lähiseurakunnat reagoivat vapaaseurakunnan syntymiseen.

Tutkimuksessani selvisi, että Arvo Kääriäisen rooli Kouvolan Vapaaseurakunnan synnyssä oli merkittävä. Kääriäinen oli tullut itse vapaakirkolliseen herätykseen Helsingissä ennen muuttoaan Kouvolaan 1926, mutta Kouvolassa ei ollut tuolloin vielä järjestäytynyttä vapaakirkollista toimintaa. Kääriäinen halusi saada sellaista Kouvolaan, joten hän alkoi pitää herätyskokouksia kotonaan syksyllä 1931. Kokoukset saivat nopeasti runsaasti kannatusta, ja Kouvolan Vapaaseurakunta perustettiin 17.5.1932. Kääriäisestä tuli seurakunnan esimies. Kääriäisen motiivit vapaaseurakunnan perustamiselle olivat into ja halu luoda järjestäytynyttä vapaakirkollista toimintaa Kouvolaan. Vapaaseurakunnan perustaminen ei siis ollut protesti millekään. Kouvolasta puuttui vapaakirkollinen yhteisö, joten Kääriäinen alkoi määrätietoisesti rakentaa sellaista. Seurakunnan perustaminen pohjautui Kääriäisen omaan uskonkokemukseen ja haluun tehdä vapaakirkollista työtä uudella kotipaikkakunnalla. Yksin Kääriäisen ansiosta ei seurakuntaa kuitenkaan perustettu. Idea ja innostus olivat pitkälti hänen varassaan, mutta perustamisprosessissa oli mukana myös Suomen Vapaakirkon johtavia henkilöitä. Erityisesti Eeli ja William Jokinen olivat mukana järjestämässä Kouvolan

vapaakirkollista toimintaa, etenkin herätyskokouksia, ja mukana oli muitakin nimekkäitä puhujia ympäri Suomen. Herätyksen syntymisessä tunnetuilla puhujilla oli suuri merkitys. Kouvolan Vapaaseurakunnan vakituksena saarnaajana toimi aluksi Yrjö Mikkonen ja vuosina 1935–1941 Rikhard Mäkeläinen. Tuomo Huuhtanen toimi vakituksena saarnaajana Mäkeläisen jälkeen. Arvo Kääriäinen vastasi esimiehenä saarnaajien kutsumisesta seurakuntaan, ja hän toimi itse maallikkosaarnaajana.

Seurakunnan järjestäytyminen herätyksestä seurakunnaksi tapahtui nopeasti. Syksyn 1931 herätyksestä kului alle puoli vuotta seurakunnan perustamiseen. Seurakunnan perustamisesta oman rukoushuoneen Elimin saamiseen 1933 puolestaan meni vuosi. Oma kirkko saatiin 1936, ja seurakunta rekisteröityi Suomen Vapaakirkon seurakunnaksi 1941. Tämä ripeä kehitys on suurelta osin Arvo Kääriäisen ansiota. Hän organisoi ja rahoitti Kouvolan Vapaaseurakunnan toimintaa omilla varoillaan, joita hänellä liikemiehenä salkkutehtaan ja laukkuliikkeiden vuoksi oli käytettävissään. Hän tarjosi alkuvaiheessa puitteet seurakunnan toiminnalle remontoimalla salkkutehtaalta tilan seurakunnan rukoushuoneeksi, joka sai nimekseen Elim. Seurakunnan kasvaessa tuli tarve omalle kirkolle, ja tällöin Kääriäinen rahoitti ja organisoi kirkon rakentamisen suurelta osin omilla varoillaan. Lisäksi Kääriäinen todennäköisesti osallistui ennen omien tilojen saamista vuokrattujen tilojen aiheuttamiin kustannuksiin. Hän toimi myös kirkon rahoittamista varten haetun lainan takaajana ja hoiti kirkon rakennusprojektin tilinpidon. Kääriäinen mahdollisti pysyvät puitteet seurakunnan toiminnalle, mikä taas mahdollisti seurakunnan toiminnan vakiintumisen ja kehittymisen.

Kouvolan Vapaaseurakunta järjesti alusta asti monenlaista toimintaa kokousten ja kokoussarjojen lisäksi. Ompeluseuratyö alkoi jo seurakunnan perustamisvuonna, ja diakoniatyö, CE-toiminta ja monenlainen musiikkitoiminta olivat vahvasti mukana koko 1930-luvun ajan. Myös varhaisnuorisotyötä tehtiin pyhäkoulujen, kerhojen ja leiritoiminnan muodossa. Jokaisella toimialueella oli omat vastuuhenkilönsä, jotka päätettiin seurakunnan kokouksissa. Vapaaseurakunnan jäsenmäärä kasvoi 1932–1941 vuosi vuodelta. Jäsenmäärän kasvu oli nopeampaa kuin monissa muissa Suomen vapaaseurakunnissa, mikä kertoo seurakunnan suosiosta. Kouvolan Vapaaseurakunta sai piiriinsä ihmisiä monista eri kirkkokunnista. Tämä oli mahdollista siksi, että eri kirkkokuntien rajat eivät rajoittaneet sitä, voiko henkilö tulla vapaaseurakunnan toimintaan mukaan.

Oli mahdollista kuulua esimerkiksi luterilaisen seurakunnan jäseneksi, mutta käydä silti vapaaseurakunnassa. Vapaakirkollisuudessa yhdistävä tekijä oli yhteinen usko, eivätkä niinkään opilliset näkemykset. Kouvolan Vapaaseurakunta kuului vuoteen 1941 asti Vapaan lähetyksen alaisuuteen, mikä tarkoitti myös tietynlaista järjestäytymättömyyttä suhteessa muihin kirkkokuntiin. Enemmistö, Kouvolan Vapaaseurakunnan jäsenistä oli alusta asti naisia, mikä ei tosin ollut poikkeuksellista ajan vapaakirkollisuudelle; naisille oli laajat toimintamahdollisuudet vapaaseurakunnissa.

Kouvolan Vapaaseurakunnan menestys rakentui Arvo Kääriäisen organisointikyvyn ja rahallisen panostuksen varaan, mutta seurakunta hoiti hyvin myös tiedottamisen. Kouvolan Vapaaseurakunta ilmoitti kokouksistaan syyskuusta 1931 lähtien alueen valtalehdessä Kouvolan Sanomissa. Ilmoituksia oli kuukausittain vaihteleva määrä koko 30-luvun ajan. Koska Kääriäisellä oli liikemiehenä kokemusta salkkutehtaan ja myymälöiden mainostamisesta, ja hänen mainoksiaan oli tasaisesti Kouvolan Sanomissa, on todennäköistä, että hän myös vastasi vapaaseurakunnan toimintaa koskevista tiedotuksesta ja sen aiheuttamista kustannuksista.

Vapaakirkon perustamiseen suhtauduttiin Kouvolassa yleensä rauhallisesti, vaikka luterilaisten seurakuntien edustajat arvostelivatkin herätyksellistä liikehdintää muutamissa yksittäisissä kirjoituksissa Kouvolan Sanomissa syksyllä 1931 ja keväinä 1932 ja 1933. Lehtikirjoitukset kohdistuivat sekä helluntai- että vapaaseurakuntaa vastaan, ja ne olivat aatteellisesti värittyneitä. Kouvola oli 30-luvulla yksi Suomen porvarillisimmista rautatiekauppaloista, valkoinen paikkakunta, joka oli vasta toipumassa sisällissodan tapahtumista. Kouvola oli ollut yksi punaisen terrorin keskuspaikoista. Kirjoituksista välittyi näkemys, jonka mukaan vapaakirkollisen liikehdinnän oletettu kirkonvastaisuus olisi ollut valkoisia arvoja loukkaavaa. Herätyksellinen liikehdintä rinnastettiin kommunismiin, ja jopa sisällissodan pappissurmat nostettiin esiin vastakkainasettelun korostamiseksi. Kyse oli valkoisesta propagandasta, ajan ihanteista sekä isänmaallisen kansanliikkeen aatteista. Luterilaiselta taholta tullut julkinen vastustus jäi näihin muutamaan kirjoitukseen, eikä mistään laajamittaisesta, pitkäaikaisesta tai järjestelmällisestä vastustuksesta voida puhua. Varsinainen uutisointi vapaakirkon tapahtumista oli Kouvolan Sanomissa asiallista.

Tietoa Kouvolan Vapaaseurakunnan suhteista muihin uskonnollisiin yhteisöihin on vain vähän saatavilla. On kuitenkin selvää, että vapaaseurakunta kilpaili jäsenistään erityisesti paikallisen helluntaiseurakunta Betanian kanssa. Betania oli perustettu 1930, eli pari vuotta ennen vapaaseurakuntaa. Lähialueen Pelastusarmeijan kanssa sen sijaan Kouvolan Vapaaseurakunnalla oli ilmeisesti hyvät tai ainakin neutraalit välit.

Tutkimukseni perusteella Kouvolan Vapaaseurakunta syntyi siis Arvo Kääriäisen aloitteesta ja hänen uskonnollisen herätyksensä vaikutuksesta. Seurakuntaa ei perustettu protestina esimerkiksi luterilaista kirkkoa kohtaan. Kääriäistä voidaan oikeutetusti pitää Kouvolan Vapaaseurakunnan perustajana, koska hän oli työn alkuunpanija, organisoija ja suurelta osin myös rahoittaja. Häntä kuitenkin auttoivat seurakunnan syntyprosessissa monet Suomen Vapaakirkon johtohenkilöt, erityisesti William ja Eeli Jokinen. Kääriäinen toimi seurakunnan esimiehenä ja maallikkosaarnaajana alusta asti, ja nautti seurakuntalaistensa luottamusta ja suosiota. Syitä Kouvolan vapaaseurakunnan menestykselle olivat Kääriäisen persoona ja toiminta seurakunnan hyväksi, seurakunnan tapahtumista tiedottaminen sekä se, että Kouvolassa oli 1930-luvun alussa herätyksellistä liikehdintää, joka kiinnosti ihmisiä. Kääriäinen oli persoonana karismaattinen, määrätietoinen, aikaansaava ja sanavalmis. Kääriäisen rooli seurakunnan kehityksessä oli merkittävä, koska hän järjesti kasvavalle seurakunnalle pysyvät tilat, joiden ansiosta seurakunnan toiminta vakiintui ja pääsi kehittymään, ja hän oli itse esimiehenä aktiivisesti mukana seurakunnan elämässä.

VI Liitteet

1. Haastattelulomake

Sähköpostihaastattelu

Johanna Haaraoja

Vastaaaja ja päivämäärä:

1. Millainen persoona Arvo Kääriäinen mielestäsi oli?

2. Miksi Arvo Kääriäinen erosi ensimmäisestä vaimostaan? Jäikö vanhin poika Keijo isänsä uuteen perheeseen?

3. Millainen oli Arvo Kääriäisen suhde luterilaiseen kirkkoon? Oliko häntä kastettu lapsena? Milloin hän erosi luterilaisesta kirkosta, jos oli siihen joskus kuulunut?

4. Olivatko Arvo ja Irja Kääriäinen mukana vapaakirkollisessa toiminnassa ennen Kouvolaan muuttoa. Jos olivat, niin missä?

5. Millainen oli Arvo Kääriäisen suhde politiikkaan 1930-luvulla?

VII Lähteet ja kirjallisuus

Painamattomat lähteet

Hämeenlinnan maakunta-arkisto	HMA
Suomen Vapaakirkon arkisto	SVKA
Otteet seurakuntien perustamisasiakirjoista 1898–1934	IEa:1

Kouvolan Vapaaseurakunta, Kouvola
Kouvolan Vapaaseurakunnan järjestämätön arkisto
Pöytäkirjat
Kouvolan Vapaaseurakunnan pöytäkirjat 1932–1941
Vanhimmiston pöytäkirjat 1936–1941

Historiikit ja vuosikertomus
Kouvolan Vapaaseurakunnan 10-vuotishistoriikki s.a.

Anttila, J. H.
1944 Kouvolan Vapaaseurakunta. Sen alkua ja kehitys.

Huhtanen, Tuomo
1942 Vuosikertomus Kouvolan Vapaaseurakunnan toiminnasta v. 1941.

Muut dokumentit
Kouvolan Vapaaseurakunnan järjestyssäännöt 24.11.1940
Ote uskonnollisten yhdyskuntain rekisteristä 31.1.1941
Asiakirjat kirkon ostosta
Kauppakirja 5.11.1935
Suomen Vapaakirkon valtakirja Arvo Kääriäiselle
21.9.1936
Kouvolan kauppalaan Järjestysoikeuden asemakaava ja
rakennusasiain pöytäkirja 11.1.1938

Yksityisten hallussa
Kimmo Kääriäisen hallussa
Arvo Kääriäisen virkatodistus

Leevi Kääriäisen hallussa
Arvo Kääriäisen kirje perheelleen s.a.

Pirjo Kääriäisen hallussa
Keijo Kääriäisen muistopuhe Arvo Kääriäisen hautajaisissa 6.9.1980

Painetut lähteet

Anttila, J. H.
1932 Kahdenlaisia vaatamajoja – KS 21.7.1932.

Jokinen, William

1956 Myrskyiset vuotemme. Hämeenlinna: Karisto.

Kääriäinen, Kimmo

2016 Punaisen lakin tarina. Hirvijahdissa Hankoniemellä 1943–2013.

Kääriäinen, Leevi

2004 Arvo Kääriäinen. – Meitä on moneksi. Kouvolan kansalaisopiston paikallishistoriaryhmän antologia Unto Seppäsen juhlavuonna 2004. Kadonnutta Kouvola etsimässä 10. Toim. Ritva Sorvali & Nea Ilmevalta. [Kouvola:] Kouvola-seura.

Laasonen, Hannes

1933 Uskonnollisesta repimistyöstä Kouvola. – KS 27.4.1933.

Lehtonen, M. E.

1931 Eräitä kirkosta eroamisen seurauksia. – KS 17.10.1931.

Suomen Vapaakirkon vuosikertomukset 1932–1941

1932–1935 Kertomus Suomen vapaakirkon, Suomen vapaan lähetyksen ja Suomen vapaakirkon Nuorten C. E. liiton toimintavuodelta. Hämeenlinna: Suomen Vapaakirkko.

1936–1941 Kertomus Suomen vapaakirkon sekä Nuorten C.E. liiton ja Varhaisnuorisoliiton toimintavuodelta. Hämeenlinna: Suomen Vapaakirkko.

Sanoma- ja aikakauslehdet

KS Kouvola Sanomat 1931, 1932–1936

Internet-lähteet

Kouvolan Vapaaseurakunta

s. a. Kouvolan Vapaaseurakunnan historia.

<<http://www.kouvolanvapaaseurakunta.com/historia.php>>. Katsottu 14.10.2016.

Haastattelut

Satu Kantolan sähköpostihaastattelu 24.2.2017

Kimmo Kääriäisen sähköpostihaastattelu 20.2.2017

Leevi Kääriäisen sähköpostihaastattelu 24.4.2017

Pirjo Kääriäisen sähköpostihaastattelu 22.2.2017

Heikki Longan sähköpostihaastattelu 25.2.2017

Haastattelut tekijän hallussa.

Kirjallisuus

Antikainen, Marjo-Riitta

2003 Sääty, sukupuoli, uskonto. Mathilda Wrede ja yhteiskunnan muutos 1883–1913. Bibliotheca historica 83. Diss. Helsinki. Helsinki: SKS.

Heino, Harri

2002 Mihin Suomi tänään uskoo. Helsinki: WSOY.

Helaseppä, Minnamari

2010 Salmensaari, Sulo Santeri (1874–1966). – Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: SKS.
<<https://www.kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/9584>>. Katsottu 8.9.2017.

Huttunen, Niko

2010 Raamatullinen sota. Raamatun käyttö ja vaikutus vuoden 1918 sisällissodan tulkinnoissa. Historiallisia tutkimuksia 255. SKHST 216. Helsinki: SKS & SKHS.

Huhtanen, Tuomo

1963 Putrolan pappi. – Herra kutsui meidät. Suomen Vapaakirkon saarnaajien yhteisteos. Hämeenlinna: Päivä

Jokivuori, Aulis

[1979] Kouvolaan Betania-seurakunta 1930–1980. – Kouvolaan helluntaiseurakunta Betania. 50, 1930–1980. Toim. Aulis Jokivuori. [Kouvola:] Kouvolaan Betania-seurakunta.

Juvonen, Jaana

2003 Kouvola 1939–2003. Kauppala, läänin pääkaupunki, aluekeskus. Kouvola: Kouvolaan kaupunki.

Jörgensen, Antti

2016 ”Hartaasti toivottu vapauden laki”. Kristillisten vähemmistöyhteisöjen suhtautuminen uskonnonvapauteen Suomessa vuosina 1917–1923. Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian pro gradu -tutkielma. Hc.

Kena, Kirsti

1979 Kirkon aseman ja asenteiden muotoutuminen itsenäistyneessä Suomessa 1917–1922. SKHST 110. Diss. Helsinki. Helsinki: SKHS.

Koskinen, Osmo

1977 Kaste Suomen Vapaakirkossa. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. Hc.

Lauha, Aila

1993 Suomen kirkon kansainväliset suhteet 1923–1925. SKHS 159. Helsinki: SKHS.

Markkola, Pirjo

2002a Synti ja siveys. Naiset, uskonto ja sosiaalinen työ Suomessa 1860–1920. SKST 888. Helsinki: SKS.

2002b Suomen naiset ja kirkko. – Eevan tie alttarille. Nainen kirkon historiassa. Toim. Minna Ahola & Marjo-Riitta Antikainen & Päivi Salmesvuori.

Murtorinne, Eino

1995 Suomen kirkon historia 4. Sortovuosista nykypäiviin 1900–1990. Porvoo: WSOY.

Mäkeläinen, Rikhard

1963 Kun taivaasta tuulee. – Herra kutsui meidät. Suomen Vapaakirkon saarnaajien yhteisteos. Hämeenlinna: Päivä.

Paasonen, Johanna

1996 Viha, epäluulo, pelko. Pappeihin kohdistunut punainen terrori kansalaissodassa 1918. Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian pro gradu -tutkielma. Hc.

Peltonen, Ulla-Maija

1996 Punakapinan muistot. Tutkimus työväen muistelukerronnan muotoutumisesta vuoden 1918 jälkeen. SKST 657. Diss. Helsinki. Helsinki: SKS.

2009 Kirkko ja sisällissota työväen muistoissa. – Sisällissota ja kirkko 1918. Toim. Ilkka Huhta. Helsinki: SKS.

Rantanen, Pentti

2016 Santalan kartanon merkitys Suomen vapaakirkolle 1923–1946. Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian pro gradu -tutkielma. Hc.

Reijonen, Mikko

1980 Uskonnonvapauden toteuttaminen Suomessa 1917–1922. SKHST 119. Diss. Helsinki. Helsinki: SKHS.

Salmensaari, Sulo Santeri

1957 Suomen vapaakirkko. Piirteitä sen synnystä ja kehityksestä. Helsinki: Päivä.

Seppo, Juha

1983 Uskovien yhteisö vai valtionkirkko. Uskonnolliset vähemmistöyhteisöt ja evankelis-luterilaisesta kirkosta eroaminen Suomessa vuosina 1923–1930. SKHST 127. Diss. Helsinki. Helsinki: SKHS.

Talvi, Veikko

1984 Kouvolan historia. 2. osa. 1880-luvulta talvisodan syttymiseen. Kouvola: Kouvolan kaupunki.

Turkia, Jussi

1953 Suomen Rautateitten Raittiusyhdistyksen Kouvolan piirin 50-vuotistaipaleelta. – 50 vuotta raittiustyötä Kouvolassa. Toim. Aino Lahtinen. Kouvola: Kouvolan raittiusyhdistys.

Turunen, Mirja

2005 Kouvola veripellot. Poliittinen terrori Pohjois-Kymenlaaksossa 1918.
Diss. Joensuu. [Joensuu]: [Joensuun yliopisto].

Turunen, Mirja & Siukkola, Pekka

2008 Vaaksan verran vasemmalla. Kouvola työväenyhdistys 1905–2005.
[Kouvola]: Kouvola Työväenyhdistys ry.

Westin, Gunnar

1975 Vapaa kristillisyyden historia. Tikkurila: Ristin voitto.